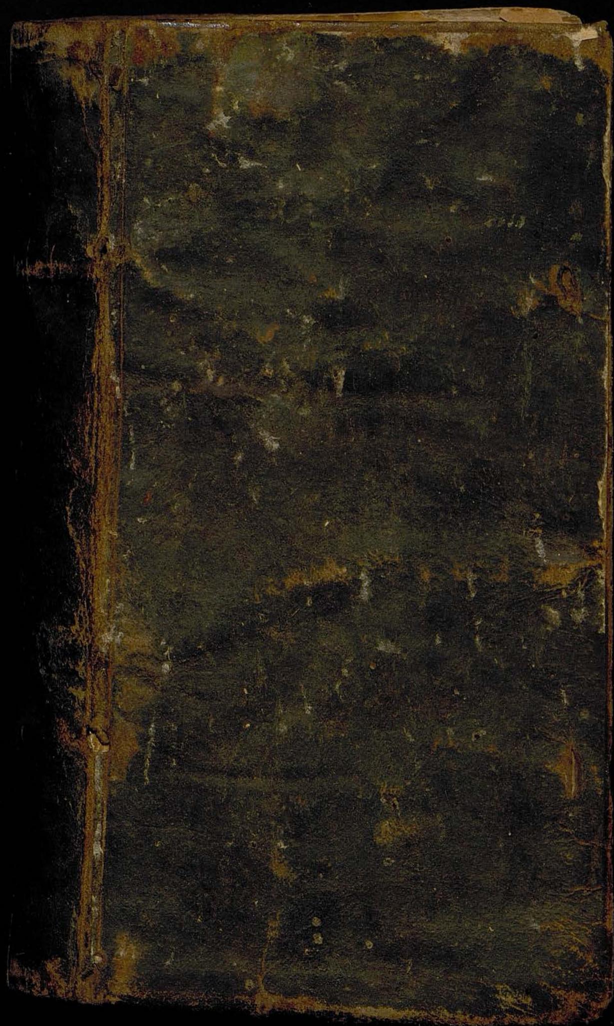
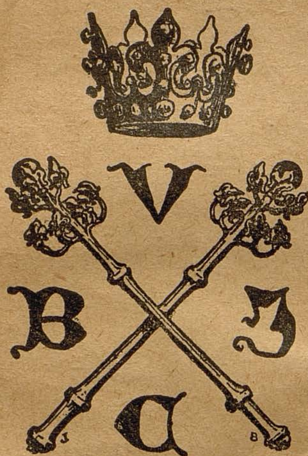

V
B
J
C

Teod. Zawadzki

Memoriale

Processus Iudiciarii
et Flosculorum legum seu
Statutorum atque
Constitutionum
Regni Poloniae
Posterioribus Constitutionibus
usque ad Constitutiones 1619
inclusive ac Indice rerum
ab Autore
Theodoro Zawacki
ex familia Rogala Equite Polono
auctum et nunc tertio editum.

—

Cracoviae
Apud haeredes Iacobi Siebeneycher
A. D. 1619.

AD LECTOREM

EDimus tertiò in lucē Lector; Memoriale Processus Iudiciarii & Flosculorum Legum seu Statutorum & Constitutionum Regni Poloniae; posterioribus Constitutionibus, ab anno. 1615. vsque ad annum. 1619. inclusiuè auctum ac Indice locorum communium, ac rerum in hoc Memoriali contentarum locupletatum; vnâ cum Speculo Senatorum ac Officialium Regni Poloniae Aulae Re-

giæ,

GIÆ, & IVDICVM TRIBVNALIS REGNI: quibus adiunximus in hac tertia editione, FLOSCVLOS, PRACTICOS ex praxi cõmuni frequentibusq; summi TRIBVNALIS REGNI præiudicatis decerptos: non dubito quin plurimum, MEMORIALE SPECVLVM ac PROCESSVS IVDICIARIVS illustrabitur hoc meo labore; qui simul etiam inseruire potest nostrum COMPENDIVM STATVTORVM & Constitutionum legentibus In allegationibus

foliorum, Statuti vſi ſumus Statuto Herborti antiquæ editionis vſque ad Conſtitutiones 1569. poſteriores ab anno 1588. vſque ad annum. 1598. coniunctè; ab anno vero. 1601. vſque ad annum. 1619. ſeparatim editas; ſecundum numerum foliorum allegauimus. Hoc te ſcire volui Lector.

Parua quidem ſunt hæc ſed non
incommoda certe
Namque docent leges SARMATA CLARE *tuas*
Quod varijs varij libris docuêre priores

AD LECTOREM.

Hoc multo breuiùs continet iſte liber
Ergo haud contemnas; ſed ſi tibi noſtra videntur
Exigui pretij, fac meliora: VALE.

SERENISSIMO D. D.
WLADISLAO SIGISMVNDO
ELECTO DVCI MOSCHOVIÆ,
PRINCIPI FILANDIÆ
DIVI SIGISMVNDI III.
ge autem primi & quotquot fuerê magni,
REGIS MAGNI *non minoris expectationis*
FILIO
ad omnia summa nato;

In quo tanquam in tabula expressa, omnium virtutum SERENISS: & INVICTISS: parentis symulachra depicta ita refulgent; vt meritò omnium huius sæculi Principum in se oculos ac studia animi, cum summa non solum admiratione, sed veneratione quoq; contulerit:

PIETATE IN DEVM INCREDIBILI: MODESTO. LITERATO. LITERATORVM ac MILITVM PATRONO: BENIGNO. AFFABILI. HVMANISS: ANIMI INFRACTI INVICTI. LABORVM MILITARIVM PATIENTISS. ac REI MILITARIS TRACTATIONE CELEBERRIMO

PRINCIPI.

)(NEC NON

NEC NON.
ILLVSTRISSIMO D. D.
STANISLAO
à Zolkiew
ZOLKIEVVSKI. &c. &c.
magni nominis
CANCELLARIO.

Legum custodi vigilantissimo: in consultando prudentissimo: authoritate grauissimo: bonum statum atq; dignitatem REGNI priuatis commodis anteponenti; integerrimo patriæ salutari CIVI. Cuius cõstãs in DEVM pietas; in Magistratu sine acerbitate grauitas; erga suos par comitati beneuolentia; in omnes æquitas; chara in primis DEO; grata hominibus; immortalem nominis ipsius laudem, apud omnes acquirunt parantq;:

DVCI EXERCITVVM
REGNI POLONIÆ.
animosissimo:
EXEMPLARI VIRTVTVM MILITARIVM:
Qui ab ineunte ætate maximis iis

que

que continuis bellis, vel hostibus cæsis, vel ipse vulneribus exceptis, & fortissimi militis, & strenui DVCIS EXERCITVVM laudē persæpe meruit; in omniq; belli genere ita agenti, vt hosti celeberrimus simul ac formidabilis haberetur:

Qui æmulam Romanæ Moschouitarum Monarchiam exusta ciuitate Moschouia multisq; arcibus & vrbibus occupatis cum DVCE MOSCHOVIÆ SVISCIO captiuo toti mundo fecit ludibrium:

Qui ad CLVSINVM ex Moschouitis parua manu, claram reportauit victoriam; multotiesq; incredibili virtute & celeritate HOSTES Reip. POLONÆ dissipauit:

Qui sæpius inuidiam virtute vicit; summis demum non raro periculis,

digna ob egregiam fidem & præstantem virtutem suam, collatis maximis honoribus; præmia obtinuit;

HVNC PARVVM
de
re maxima
LIBELLVM.

AFFECTVS, OBSERVANTIÆ, HONORIS, MEMORIÆ, EXEMPLI. } ergô.

THEODORVS ZAVVACKI.
D. D. Q.

Quem ad nominis VESTRI amplissimum patrocinium confugientem, vt benigno ac heroico vultu, SERENISSIME PRINCEPS, & Tv maximi Regis MAGNE CANCELLARIE suscipiatis; per ipsum, quod priuatæ VOBIS carius est publicæ rei decus.

ORO & OBTESTOR.

Vos vero & Patriæ ac Reip: quàm diutissimè saluos felicesq; viuere,

OPTO VOVEOQ;

MEMORIALE PROCESSVS IVDICIARII,

Seu Statutorum, Flosculorum, Legum & Constitutionum Regni Poloniæ.

DE CITATIONIBVS ET CItandi modo: *per quem quis in ius vocandus & vbi citatio ponenda est contra Reum.*

QVemadmodum Leges & solennitates citationis conficiendæ, per omnes ipsius causas, scilicet, materialē, formalem, efficientem & finalem obseruandæ sunt; ita etiam positionis illius citationis faciendæ: alioquin citationis positio indebita, inconueniens, illegitima, intempestiua, non publicata, impedit litis ingressum, absoluitur enim Reus eo nomine, excipiens ab illius termino.

Si quoq; res iudicata, seu perlucra in contumatiam rei sit obtenta non publicata citationis positione, totus processus nullitatis vitio subiacet, postquam

reus probauerit, non perueniſſe ſibi to
tum Proceſſum ad notitiam. Similite
etiam, ſi citationis in alijs bonis poſit
ſint, & res iudicata ſeu perlucra in con
tumaciā obtēta, nullitatis vitio ſubiace

Eſt autem Citatio: Iuridica ac Iudi
cis conſpectum vocatio.

Et eſt triplex.

L*iteralis* quæ fit literis ſeu ſcripto, v
Regiæ, Terreſtres, Caſtrenſes, Com
miſſoriales, Succamerariales.

Verbalis Curiæ Regiæ, vulgo Na
dwornij rok: tactus terminus: faciona
tus, aliàs licowi rok, (qui non niſi pr
furto ablata re ad Officium Caſtrenſe fit
aſsignantur verbis, per quemuis famili
arem Iudicis Reo citando, ſiue ſit poſſe
ſionatus ſiue impoſſeſſionatus, ibidem
in Curia Regis vel in loco Iudiciorum
aus in hoſpitio citādi, vel in foro inuēto

Realis ſiue violenta. Quæ fit iniectio
ne manus, ſiue apprehenſione, ſiue cap
tura in recenti crimine. Sed hoc gener
citationis uti nō licet in cauſis Ciuilibus

Citationes curiales non sunt in vsu, nisi inter familiares & seruos R. M qui tenentur curiali Citatione coram Marschalco comparare ratione quoque excessus etiam aduenæ tenentur coram Marschalco respondere.

De termino verò tacto obseruatur, quod talis terminus non detur nisi pro aliquo excessu sub celebratione terminorum, aut iudiciorum Trib. tam circa Iudicium quàm in Ciuitate.

De formandis citationibus literalibus in genere, & formis earum, vide latius Processũ Iudiciarium Regni Poloniæ à me in lucem datum nouissime sub Titulo de Citationibus. & infra sub dictione Citatio.

CITATIONES PER QVEM, *& vbi ponendæ.*

Citatio semper debet fieri per Ministerialem. Sed pro crimine recenti in curia patrato potest fieri per quemcunque familiarem Iudicis H L 5.

Idem Ministerialis debet indifferen-

ter ponere citationem, in curia Nobilis citati, Vel si ea defuerit, apud Wladarium, vel quemcunque Kmethonem, siue apud Hortulanum, publicando nihilominus positionē citationis in curia Nobilis citati; quæ si defuerit in eadem villa, extunc villanis ipsam idem Ministerialis notificabit, vt ad notitiam citati peruenire possit. Si Vero curia Nobilis citandi sit clausa, aut eandem Ministerialis ingredi prohiberetur, debet citationem valuis infigere illius curiæ, siuæ Kmethonibus citati publicare. In villis Vero desertis, citatio, in lignum recisum posita, terræq; infixa, publicanda est, vel in villa Viciniori, vel in Parochia eiusdem Villæ desertæ. H.L.

Similiter etiā contra impossesionatū ponendæ sunt in ea Parochia, in qua ortus seu natus est, vel vbi domicilium habet, & citationes vbicunq; apprehendi possunt, debent illis tradi in manus. *Vide plura sub dictione, Citatio infra.*

Potest autem impossesionatus Nobi

lis ci-

lis citari ad Capitaneum in cuiuscunq; iurisditione inueniatur. *ibid.*

Is qui est in remotis partibus de mandato iudicis in aliquo eminēti loco, vel circa Parochiam, de qua Parochia est hæreditas, pro qua eadem quæstio mouetur, per Ministerialem tribus vicibus publicè proclamando, ad prosequutionem seu defensionem causæ, ad certum locum & terminum debet citari. Quo non comparente in spatio 18. septimanarum, ipsius contumatia seu absentia non obstante, ad decisionem seu definitionem causæ licitè per senteniam definitiuam procedatur. H.L.40.

In materia autem reali, proprietaria & possessoria fundi, seu bonorum immobilium, de cousuetudine iuris communis, super Reum bona nulla propria habentem, in iurisditione illius Iudicis, in qua bona per illum vi occupata & possessa consistunt, citationes in eisdem ponendæ, per totum Processum Iudiciarium, donec cedat de possessione illorum

rum bonorum Actori.

Citationis positio nulla esse iudicatur cum ponitur in bonis super quæ ius aliquod citatus habet, possessionem tamen eorum non fuerit assequutus.

Si autem reus sit dominus vel hæres, Actor verò tantummodo possessor titulo obligatorio, vsufructuarius existat eorundem bonorum; possunt tamen citationes in eisdem poni pro vadio, propter adipiscendam, retinendam, atq; recuperandam possessionem. Sed exemplar positæ citationis deferendum est Reo in locum residentiæ suæ, per eundem Ministerialem, qui talẽ posuerat citationẽ. Similiter facere debet dominus contra obligatorium suum, possidentem iure arendæ, bona per illum, ei modo obligatorio inscripta; vel pro aliquorum conditionũ inscriptionis violatione. Super impossessionatum Tenutarium bonorũ Regalium citatio ponenda est in Castro vel in curia: Sed Processus Iudicarius seu per lucra debent exequi tanquam

quam contra impossessionem, si alicubi possessionem non habuerit: Si possessionem habuerit; super ipsius bona propria debent extendi, non autem super fundum Regalem H L. 73.

De Nobilibus impossessionatis quomodo sunt citandi. Vide infra sub verbo impossessionati Nobiles.

Citationis positio in bonis citati operatur hoc, quod eadem bona in quibus positiæ sunt citationes & de quibus citatur Reus, onerantur, & afficiuntur perlucris seu re iudicata, hoc est, exequutio rei iudicatæ fit in bonis iureui. cti, in quibus huiusmodi perlucra perducta sunt, secundùm quantitatem æstimationis iniuriæ seu damna illati, & exinde totidem damni sequuti, si non de omnibus bonis ab origine processus citatus fuit. Aliás verò in omnibus bonis, si de omnibus bonis ab origine processus citatus est.

Positio citationis non data facit terminum.

Fatalia quoq; á positione citationis computantur.

Citatio ad non competentem Iudicem inualida est, & inualidam citationem nullum habere effectum, etiam in causis certissimi iuris.

Sequitur Processus Iudicarius certis terminis siue temporibus comprehensus.

Processus Iudicij est (non solùm vt dicunt actus trium personarum qui & in scena potest repræsentari) ordo quidam legitimus, secundum quem cõtroversiæ causarum cognitæ, ex bono & æquo celeriter definiantur. Vel est, Actus trium personarum Iudicis, Actoris, & Rei, ac forma & ordo legitimus, certisq; legibus vel consuetudine Iuris præscriptus, secundùm quem actiones definiantur ac determinentur.

Processus Iudiciarius est duplex	Alter quando reus citatus contumax est, seu non comparet in Iudicio.
	Alter quando reus citatus comparet in iudicio.

Termi-

Termini seu tempora Processus Iudiciarij, quando Reus citatus contumax est, seu non comparet, sunt tres.

Primus terminus est seu primum tempus, ad condemnandum Reum citatum contumacem in Contumatia, in causis pro quibus primus terminus neq; ex lege, neq; ex pacto est peremptorius; alioquin ad condemnandum in lucro.

Formam Contumaciæ, Formam lucri, vide in Processu meo, nouissime edito

Secundus terminus seu secundum tempus est, ad condemnandum Reum contumacem in lucro, in causis pro quibus terminus primus, neq; ex lege, neq; ex pacto est peremptorius; alioquin ad astandum terminum concitatum ad satisfaciẽdum, & Ministerialem addendũ ad intromissionem acceptandam & remittendum ad loci Capitaneum pro exequutione rei iudicatæ.

Tertius terminus seu tertium tempus est, in actionibus pro quibus primus terminus neq; ex lege, neq; ex pacto est

Peremptorius; ad astandum terminum concitatum aliás przypowieſczonego roku/ ad satisfaciendum, & ibi in continenti addendum Actori ministerialem ad intromittendum ipsum in bona (si actione personali actum est) iureuicti secundùm quantitatem æstimationis rei lucratæ seu iniuriæ illatæ, & in totidem damni: Aliás verò in omnia bona (si actione reali actum est in rem seu in bona pro quibus actio est instituta) & in summam æstimationis damni illati; & ad vallandam pœnam quatuordecem marcarum super iureuictum, de non impugnanda, sed admittenda intromiſsione cum poſſeſsione, admiſſaq; tandem non præpedienda: ac in casu intromiſsionis cum poſſeſsione impugnatæ, vel etiam admiſſa intromiſsione poſſeſsionis denegatæ, tam per se, quàm per suas quasuis submiſſas personas; ad remittendum actorem cum Reo iureuicto ac re iudicata, ad loci Capitaneum seu Capitaneos, cuius, seu quorū iurisditio.

ni bo-

ni bona iureuicti subsunt, pro exequutione rei iudicatæ facienda, dabito iuris ordine seruato.

Concitationis & astitionis formam vide in Processu meo.

In iudicio Terrestri hic stat processus, postea pro exequutione fit remissio ad officium. Capitaneale, vlteriorq; processus est exequutionis.

EXEQVVTIO CAPITANEA-
lis contra Reum iureuictum.

TErmini seu tempora processus in exequtione rei iudicatæ in foro exequutionis officij Castrensis Capitanealis sunt tria.

Primus terminus seu primum tempus est ad astandum terminum ipsum, contra iureuictum innotescitum contumacem, & ad exequutionem rei iudicatæ per officium Castrense Capitaneale super iureuicto decernendam (facta probatione ab Actore relatione ministerialis ac nobilium duorum, de non

admiſſa actori intromiſsione cum poſ-ſeſsione) pœnam quatuordecem mar-carum, ratione intromiſsionis impugnatæ luitam, & addendum Miniſterialem Actori ad intromittendum eundem, iuxta continentiam decreti Iudicij Terreſtris; & ad imponenda vadia triplicata ſuper iureuictum, de non impugnanda intromiſsione cum poſſeſsione, ac admiſſa tandem non præpedienda.

Formam condemnationis ſuper innoteſcētiam & interpoſitionem vadiorum triplicatorum habes in Proceſſu meo.

Secundus terminus ſeu ſecundum tempus eſt, ad aſtandum ipſum terminum contra iureuictum innoteſcitum (facta ſimiliter probatione per Actorem relatione miniſterialis & duorum Nobilium de non admiſſa intromiſsione cum poſſeſsione, ſub vadijs triplicatis interpoſitis) & ad decernenda vadia triplicata, Actori & Capitaneo, per medium ſuper iureuicto innoteſcito, & rumationem iureuicti de bonis eius faciendam,

addi

additurq; vicesgerens cum duobus Nobilibus, ad rumandum & eijciendum iureuictum de bonis processu oneratis, tum ad intromittendum; & interponitur pœna banitionis ob denegatam rumationem.

Formam condemnationis super secundam citationem habes in Processu ibidem.

Tertius terminus iamq; vltimus seu tempus vltimum est, ad astandum ipsum terminum per officium Capitaneale ex instigatione partis iureuictoris (facta similiter probatione de non admissa intromissione, & hoc ex relatione Vicesgerentis & Ministerialis ac Nobilium) contra reum iurevictum citatum seu innotescitum contumacem, & ad pronunciandum bannitum & proscriptum de Regno & Dominijs ei subiectis.

Formam citationis ad baniendum & condemnationis in pœna bannitionis habes in Processu meo.

Similiter etiam & complices eius, pro vno & eodem termino citari debent,

etiam ad pronunciandum eos bannitos & proscriptos de Regno & dominijs sibi subiectis. Quod si bannitus bona sua defenderet, debet vniuersa Nobilitas terræ seu Districtus illius, vna cum Capitaneo loci moveri cum apparatu bellico, victumq; bonis eijcere & repellere: qui si capi poterit, vita illius sit in gratia Regis, similiter & complicum ipsius, si cum eo capti fuerint. Si verò victus bona hæreditaria non habet, sed tantùm vsum fructuū, executio rei iudicatæ potest in vsum fructuum extendi, vt ex illis victori satisfiat, citra damnum hæredis.

Contra impossessionatum quomodo in exequutione rei iudicatæ procedendum, vide infra in verbo Impossessionati Nobiles.

Formam subleuationis, prorogationis, & relaxationis bannitionis habes in Processu meo. De *bannitionibus vide infra in dictione Bannitio.*

QVID IN PROCESSV AD INscriptionem obseruandum?

1. Inprimis pro fundamento inscri

ptio de

ptio de verbo ad verbum inscribatur.

2. Protestatio de diligentia & succubitione vadij ob non persolutionem summæ. sed hæc raro est in vsu.

3. Citatio originalis in forma solita.

4. Relatio eiusdẽ citationis positionis.

5. Condemnatio in lucro.

6. Concitatio ad satisfaciendum.

7. Positæ concitationis relatio.

8. Astitit. Additur Remittitur.

9. Relatio impugnatæ intromissionis post astitionem termini concitati.

10. Innotescentia brachij Regalis.

11. Relatio eius positionis.

12. Astitit terminum brachij Regalis. Ministerialis additur. Vadia triplicata interponuntur.

13. Relatio denegatæ intromissionis, & positionis vadiorum triplicatorum.

14. Citatio pro vadijs triplicatis.

15. Relatio eius positionis.

16 Condemnatio in vadijs triplicatis. Rumatio decernitur. Vicesgerens conceditur.

17. Relatio denegatæ rumationis.
18. Citatio ad banniendum.
19. Relatio positiones eius.
20. Condemnatur in pęna bannitionis.
Ministerialis additur ad publicandum. Recognouit se publicasse.

Per litis contestationem contra succeßores quid obseruandum.

OBseruanda sunt vt in anteriori om̃ia, excepto si cum successoribus negotium habeatur, contra illos namq; in primo termino, necessario cõtumatia sub nullitate vlterioris processus obtinetur.

Tandem progrediatur vsq; ad lucrũ, modo superiori.

Ante cuius lucri obtentionem terminum partes scribunt, si volunt.

Demum in termino ex scriptione proueniente, datur Actori dilatio ad producendam inscriptionem si Voluerit.

In termino ex dilatione, condemnatur in lucro.

Arestat.

In termino ex aresto, satisfecit dila tioni: Prosequantur partes inter se.

In prosequutione abrenunciabun tin instanti succesioni paternæ in eam iu, ramenti rotam. Quia bonorum pater, norum post mortem eius nihil recepe= runt, neq; paterna succesione gaudere volunt. Et quoniam minorennes citati sunt, ideò officium computatis eorum annis, causam præsentem, ad integram & legitimam annorum ætatem suspen, dit. Et habent dum pars partem adci= tauerit.

Scribatur adcitatio post assequutio= nem annorum pubertatis.

Condemnantur in lucro super re= censitam citationem. Deinde procedi= tur vsque ad punctum bannitionis, ser= uatis gradibus quibusuis iuris, superius specificatis. In termino bannitionis, (præcustodita euasione iuratoria cita tis super ignorantiam processus ab ad= citatione post assecutionem annorum contra se edita, nec ei quicquam dero=

gando)

gando) datur dilatio Actori ad deducendum processum, ab eadem adcitatione incipiendo, inclusiueque in termino moderno consistendo, si vult.

Et habet.

In termino deducendi processus satisfecit dilationi Euadent citati in instanti. Quia de processu præsenti in causa super se, ab adcitatione contra ipsos post assecutionem annorum edita; & de citationibus eiusdem processus nihil sciuerunt nec quicquam eis constabat.

Tandem ex repositione termini præsentis, dilatione veræ infirmitatis, per Nobilē aliquē possessionatum coram iudicio præsēta facta, datur dilatio eisdem citatis, ad terminos proximos verę infirmitatis, in quibus iuraturi sunt, cū duobus testibus: iuxta dispositionē statuti.

Et habent

In termino dilationis verę infirmitatis prouenientc; additur Ministerialis.

Recognouit iurasse super veram infirmitatem.

Qua relatione Iudicium exaudita, eidem parti citatæ in causa præsenti procedere decreuit.

In procedendo additur Ministerialis ad pronunciandam euasionis rotam, super ignorantiam processus latam.

Ministerialis recognouit indultum. Qua relatione Iudicium exaudita, eundem processum Iuris, in contumatiam dictorum citatorum obtentum, cassat. &c & adcitationem post assecutionem annorum emanatam restituit: partesq; prædictas ad procedendum super eandem adcitationem ad competens officium remittit.

Et habent dum adcitauerit pars partē.

Scribatur adcitatio.

Condemnantur in lucro.

Aresťata cum impugnatione ob intēpestiuam arestationem.

In termino ex aresto, officium adinuenit legale arestum: Idcirco partes prosequantur causam.

In prosequutione, additur Ministerialis

alis ad pronunciandam rotam iurato-
riam abrenunciationis.

Recognouit iurasse, &c.

Qua relatione officium exaudita, eosdem ab impetitione totæ causæ liberos facit, &c. Salua Actori reseruata actione cum possessoribus bonorum pro præmissis iure agendi, nulla obstante præscriptione.

In processu per controuersiam quid obseruandum.

Inscriptio & protestatio.

Citatio illiusq; positio precedant.

Per Procuratorem datur dilatio Actori ad probandam termini præsentis positionem.

Et habent in duabus.

In termino ex dilatione proveniente, officium adinuenit Actorem dilationi satisfecisse; proinde partes causam prosequantur.

In prosequutione liber citatus: ex quo in vim deducendi contentorum recensitorum citationis, nec inscriptionē

in continenti reproducit, nec se ad eam exhibendam recepit Actor.

Scribatur ad citatio vigore Decreti libertatis.

Liber citatus ob non probatam adcitationis positionem. Verum citet denuo si vult.

Iterum adcitatio extradatur.

Relatio positionis.

Scribunt terminum Actor personaliter, Citatus vero per Nobilem aliquem ad duas.

Et habent.

In termino ex scriptione preueniente; condemnatur in lucro.

Concitatio eiusq; positio,

Astitit. Additur. Remittitur in differenter.

Arestata.

In termino ex aresto incidente; soluet in duabus luita pœna; à qua ex interesse officij quietatur.

Et habent.

In termino solutionis datur Actori di-

latio ad proximos, ad deducendum processum.

Et habent

In termino dilationis; satisfecit dilationi pars actorea: prosequatur causa.

In prosequutione scribunt ad duas per procuratores, si placet.

Et habent.

In termino ex scriptione. Astitit.

Additur Remittitur in differenter.

Denegata intromissio post terminum concitationis astitum

Innotescentia execquutorialis.

Positio eius.

Liber ob intempestiuam innotescentiæ positionem Citet tempestiue si vult

Adcitatio. Eius posito.

Ex quo legitimam termini deductionem Comprobauit, causa prosequatur.

In prosequutione datur Actori dilatio ad munimenta

Et habent in duabus:

In termino ex dilatione scribunt ad duas,

In termino scripto. Assistit terminum Innotescentiæ. Additur Ministerialis. Vadia triplicata interponuntur.

Denegata intromissio.

Relatio positionis vadiorum triplicatorum.

Citatio pro vadijs triplicatis.

Condemnatur in vadijs triplicatis.

Rumatio decernitur Vicegerens additur. Et hic itidem Ministerialis recognouit se posuisse, &c.

Arestat.

In termino ex aresto scribunt ad duas.

Et habent.

In termino scripto, datur dilatio Actori, ad reproducendam relationem denegatæ intromissionis post astitionē innotescentiæ exequutorialis, ad duas

Et habent

In termino ex dilatione; satisfecit dilationi actor Prosequatur causa

In prosequutione siquidem litis cōtestatio hac in causa intercessit; cum controuersias inter se agitabant; at anterius

terius inſcriptionem, actor reproduxerat; ideò adinuenit non teneri ad reproducendam iterum inſcriptionem Actorem; citatoq; procedere decreuit.

In procedendo; datur citato ad duas dilatio ad quietationem.

Et habent.

In termino dilationis ad quietationem; condemnatur in vadijs triplicatis, Rumatio decernitur.

Viceſgerens additur.

Rumationis relatio.

Citatio ad banniendum.

Poſitio citationis.

Miniſterialis additur ad publicandũ.

Recognouit ſe publicaſſe.

Areſtat.

Ex areſto, perſonaliter iurabit quia rumationem non denegabat in proximis: & nihilominus dabit &c. ſub pœna bannitionis.

Et habent in alijs terminis.

In termino iuramenti in pœna bannitionis condemnatur. Additur Recognouit publicaſſe.

Proceſ.

Processus contra impossessionatum ad terminos Castrenses.

Contumax. Lucrum. Astitio. Citatio ad banniendum Relationibus adhibitis,

Processus ad Iudicia querellarum pro exdiuisione.

Astitit terminum quærellæ primæ.

Astitit terminum querellæ secundæ,

Reintromisio seu exdiuisio decernitur.

Vadium primarium Capitaneale 120. marcarum interponitur,

Innotescentia ad decernendum vadium primarium, & vlteriorem exequutionem,

Vadia triplicata, & bannitio, Vt in superioribus,

Item, Processus Iudiciarius est, cùm Reus citatus comparet in Iudicio.

Primus & secundus termini seu tempora, alteruter istorum terminorum, scilicet primus & secundus, in vtrocunque

ipſorum reus citatus comparuerit eſt: vt vel dilationibus vtatur, aut exceptiones opponat (ſi quibus abundat) dilatorias ſeu tēporales, vel perēptio vias vt totū negotiū ſimul iugulet peremptorium.

Si verò vſum dilationum reſpuat: exceptiones nullas habeat: ſuper citationem directè reſpondeat, ſcilicet, affirmando vel negando.

Quemadmodum enim exceptiones in triplici genere ſunt poſitæ, ita in decreto quolibet, tres de iure & conſuetudine, inſtantię debent obſeruari videlicet procede, reſpōde, directè reſpōde.

Ante decretum reſpondendi introducuntur exceptiones fori declinatoriæ.

Ante decretum directè reſpondendi rurſus dilatorijs ſiue etiam peremptorijs vti poteſt citatus.

Poſt decretum verò directæ reſponſionis, aut factum eſt agnoſcendum & ſatisfactio offerenda, euadendo pænam & vadia; aut negandum, & ad teſtes vel ad euaſionem ſeſe trahendū, aut perem

pto-

ptoria aliqua exceptione vtendum : alioquin nisi citatus sic processerit, sed tergiuersationibus & multis exceptionibus vti voluerit, amplius non erit audiendus, sed tanquam super rebellem & contumacem erit procedendum, nimirum satisfactio iuxta exigentiam causæ super eo decernenda.

Quod si tam in primo quàm in alio quouis termino omissis omnibus exceptionibus, citatus prima fronte litem esset contestatus, & directè ab obiecta actoris respondēdo in causa sua succubuerit; iamq; ex cōtrouersia sua decreto Iudicij in re principali esset condemnatus; tunc lucrum super illo est decernendum, seu satisfactio iuxta naturam & exigentiam causæ, vel in instanti, vel tēpore præfixo, sub vadio si agitur ad citationem, vel sub taxa in citatione expressa, vel sub vadio primario, vel sub pœna quatuordecem marcarum. Et in Iudicio quidem Terrestri, vadiū, Taxa & pæna non exnunc interponuntur; in Iu-

dicio verò Tribunalis regni, iam exnũc decernitur, vel in instanti durantibus Iudicijs, vel coram officio Castrensi in quatuor vel sex septimanis præfigitur terminus, & causa pro exequutione vlteriori ad loci Capitaneum, vel Capitaneos remittitur, neq; in hoc passu concitatio est necessaria.

Quod si taxa, Vadium, pœna, iam exnunc esset decreta, in deffectu satisfactionis; tunc Ministerialis cum Nobilibus ad intromittendum in re principali, vadio, taxa, pœna est addendus, & causa pro exequutione remittenda. Quod si Vadia, taxa vel pœna per Iudicium nõ esset iam exnunc decreta, sed tantùm interposita; non est necessaria addito ministerialis cum Nobilibus, ad intromittendum, sed tantùm remissio pro exequutione. In deffectu verò satisfactionis illi decreto; pro vadio, taxa, ac pœna interposita, pars iureuicta citandi erit ad officium vbi causa remissa; coramq; officio cognito erit, vtrum iu-

reuictus vadium, taxam. pœnam, succubuit, & sic decerneretur illiũ succubuisse; tunc decernendus erit vlterior processus ad hoc videlicet, vt citatus sese offerat, vel ad persolutionem rei principalis, & pœnæ; vel ad dandam intromissionem, tam in re principali, quàm in perlueris in bona sua, vel vt daret fideiussionem de soluendo Quod si iniuriatus ad id se submittit præfigendus erit terminus: & nihilominus vadia triplicata rei principali & perlueris correspondentia erunt interponenda Quod si vadia triplicata essent decreta, & in exequutione Processus per contrarium produceretur; tum secundùm ius. pœna bannitionis est interponenda & demum super rebellem decernenda.

De exceptionibus quo ordine iudicantur.

QVemadmodum actoris arma sunt actiones, ita rei exceptiones, quibus intentionem actoris excludat.

Sunt autem 1. Declinatoriæ fori. 2 Exce-

Exceptiones dillatoriæ 3. Exceptiones Peremptoriæ.

Exceptiones declinatoriæ sunt, quæ mutant forum, aut Iudicij authoritatem impediunt & suspendunt.

Hæ autem colliguntur.

1. Et parte fori & iurisdictionis.
2 Ex parte personæ Iudicij.
3. Ex parte Actoris.
4 Ex parte Procuratoris.
5. Ex parte Rei.
6. Ex parte ipsius causæ.
7. Ex parte citationis

De quibus vide Processum meum Iudiciarium sub titulo de exceptionibus.

Exceptiones dilatoriæ sunt, quæ causam ex contractu seu pacto, ex legis dispositione seu Iudicis sententia, in aliud tempus vel locum differunt & prorogant. Huc pertinent dilationes variæ, quæ non perimunt causam sed terminũ prorogant & differunt. Harum autem exceptionum ea est natura vt primo exceptiones declinatoriæ, deinde dilatoriæ introducantur, omnes autẽ debent

induci ante litis contestationem: exceptiones verò peremptoriæ inducuntur post litis contestationem quibus reus conatum Actoris perimere & diluere intendit.

Dilationes quæ ante litis contestationem petuntur hæ sunt.

1. Propter minorennitatem: conceditur ob teneram Actoris & Rei ætatem.

2. Propter veram infirmitatem: ob aduersam valetudinem alterius litigantiũ.

3. Ad Ministerialem, vel propter eum statuendum vel relationem eius ex actis producendam, qui aut citationem posuit, aut quidpiam sibi protestatum recognouit.

4. Pro maiori datur dilatio propter actionem pro maiori summa, vel negocio, in aliquo alio iudicio vel officio eodem die habito

5. Propter absentiam causa Reipub. cùm quis aut legationem extra Regnũ obit, aut ad aliquod publicum negotium peragendum deputatur.

6. Ad munimenta literatoria dilatio explicatione non eget.

7. Ad Euictorem datur dilatio citato prouocanti in materia actionum personalium, aut reali petitioria fundi bonorum immobilium ad probandum munimentis se posse habere Euictorem; aut in materia actionis pro fideiussione verbali, aut venditione rerum mobilium.

8. Dilatio ad visionem; cùm quis ad insuiciendum iniuriæ illatæ locum, ablegatur.

9. Ad Scrutinium. Quando prorogatur tempus, ad inquirendam rei vel facti veritatem.

10. Dillatio ad deliberandum, Est prorogatio temporis, quæ datur á Iudicio ad secedendum cum Aduocatis & amicis consilij capiendi gratia; Citato quidem, quoad propositionem Actoris dignè respondeat: Actori verò quid ad citati exceptionem replicet.

11. Dilatio ad quietationem. Est cùm Reus reijcit se probaturum quietatione

per actorem sibi facta, vel de re pro qua citatur, vel de processu iuris instituto, se exemptum esse.

Per nuncium petitur dilatio propter veram infirmitatem, pro maiori, & in causa absentiæ propter negocium Reipub. Reliquæ dilationes prænominatæ possunt peti per Procuratorem.

In quibus casibus dantur hæ dillationes in quibus non; habes copiosißimé in Proceßu meo sub titulo de Dilationibus.

Dilationes extraordinariæ.

Termini scriptio.

Compromissum.

Vide de his latius Processum meum sub titulo: Dilationes extraordinariæ vbi etiam dilalationes adulterinas & abrogatas inuenies.

De litis contestatione vide ibidem sub titulo sexto. De probationibus ibidem sub titulo septimo: de appellationibus, sub titulo octauo: de præscriptionibus sub titulo nono: ibi enim ea latißime tractantur.

FLOSCVLI LEGVM SEV STATVTORVM & Constitutionum Regni Poloniæ.

EX STATVTIS ET CONSTITVtionibus *singulari studio & opera eiusdem* Theodori Zawacki, *vsq; ad Constitutiones Anni 1619. inclusiuê per communes locos digesti.*

A B B A S.

ABbates & Præpositi ex Nobilibus creentur: in deffectu verò Nobilium Plebei eligantur modo sint Poloni. Herbort Latinus. H L. 2.

Post mortem Abbatis vel Præpositi Regularis, Loci ordinarij bonũ ordinẽ Monasteriorum curent, prouentibus in potestate Monachorum relictis Electionem verò Episcopi, morte Abbatis defuncti Regi significata, quamprimùm indicant, de eoq; cum Rege communicent, & consuetudinem veterem obseruent: electum competenter Regni si-

gnificent, eumq; à Rege præsentatum instituant. Quod si quis in contrarium Abbatiam inuadat, pœnis in Corte, sanos Constitutionibus Annorum 1538. & 1540. sancitis subijciatur, idq; in Conuentione Generali ad cuiuscunq; instātiam. Const. 1588 Fol. 40.

Abbates tenentur certum numerum Nobilium puerorum fouere in monasterijs, & illos inibi hominibus doctis artibus dare instruendos, iuxta quod vnicuique Abbati Domini Episcopi illorū bonorum consignabunt & nominabūt H.L. Fol. 3.4.

Nemo in Abbatem eligatur nisi Nobilis Polonici ex parte & matre generis, & homo idoneus. H.L. 2.3.

ACTIO.

ACtiones in Iudicijs si vno die absolui non possunt in aliam diem differantur. H.L. 129.

In Iudicijs actiones iuxta Regestrum vocentur: ordinem actionum Notarius ne confundat, sub priuatione officij; absen

ſentes remoueantur non condemnentur tamen, reliqui interea audiantur, quod ſi Iudice ſurgente abſens iterum ter vocatus non paruerit, condemnetur. H.L.128.

ACTOR.

Actores in fine Iudicij debent condemnari, alioquin condemnato non nocebit condemnatio, H L.55.

Duobus actoribus nemo reſpondere tenetur pro vna eademq; re, donec inter ſe experiantur, vel conueniant. H.L. fol.5.

Actor terminum amittens non obſtante nouo emergente actore, poteſt meliori citatione cauſam ſuam renouare, eamque continuare non obſtante interceptore actionis. H. L.5.

Actore ſeſe ad comprobandum trahente, reo verò ſimpliciter negante, propior eſt actor ad probandum, ſed ſi reus ſeſe quoque ad euaſionem trahit, euadat, exceptis cauſis in quibus ex præſcripto iuris, actori cedit probatio. H L.5.

Actor in primo termino non comparens causam perdit. H. L. 5.

Actor si causam suam, siue post pœnã Contumaciæ, siue post terminum lapsum non reuificat intra annum & sex septimanas, amittit id pro quo citauerat, excepta terminorum supensione, si quæ ex iusta causa acciderit. H. L 4.

Actor sequatur forum Rei. H. L. *ibid.*

Actor lucratur pecuniã aut hęredidatẽ pecunia reo restituta, si citatus pro hæreditate aut pecunia obligata in termino perẽptorio non comparuerit. HL 92.

Actore absente, neq; Rex, neq; Capitaneus, in causis criminalibus iudicet, nec quenquam condemnet nisi confessum aut conuictum. H. L, 4.

Sine certo Actore nemo agat, neque procuret: sub pœna trium marcarum. H. L. ibid.

Actori semper est terminus peremptorius: & propter hoc semper debent esse parati. H. L. 200.

Actori super damno illato, medio iura-

ramento incumbit probatio. H. L 200.

Vbi Actoris & rei iura dubia sunt, pro possessore iudicatur. H. L 188.

A C T A.

Liber Actorum Terrestrium seruetur sub tribus clauibus, quarum vna sit penes Iudicem altera penes Subiudicē Tertia penes Notarium Terrestres Per acta verò Iudicio, in loco Iudicij tribus diebus cuiuis pateant, H.L 6.

Actorum positio publicetur, & etiam sub Comitijs celebretur. H.L ibid.

Actorum libet sit vnus in quolibet districtu, in quem decreta inscribantur, vt similes causæ similibus decretis decidantur. H.L. ibid.

Acta Terrestria & Castrensia præscriptiones habeant iuxta statuta. H.L. 188.

ACCESSORIVM.

AB Accessorijs quæ amissionem causæ non ferunt, Iudex non moueatur; in ijs verò quæ causam perimūt, ita moueatur, vt appellans in nogotio principali

in illa inſtantia, ad quam prouocat, procedere ſit paratus. H. L. 3.

A decretis in acceſſorijs latis, citati ſoluant, etiamſi contra illos decernatur. Conſt. 1588. Fol. 57.

Ab acceſſorijs appellationes non admittantur quę principalis negotij amiſſionem non continent, pro quo Iudex ex officio pro damnis citari non debet, ſub pœna duplici quatuordecim marcarum; ad proſequendam tamen appellationem citari poteſt. *Ibidem. inde & infra ſub dictione Appellatio.*

ADVITALITAS.

ADuitalitas in bonis Regalibus conceſſæ approbantur, niſi ſint iuri contrariæ. H L. 5.

Aduitalitas in bonis Regalibus nemini concedatur, niſi prius aliquid ex ſumma in illis bonis inſcripta remiſerit, vel extenuationem ſuſceperit, Conſt. 1565. Fol. 48.

Quod ita poſtea declaratum eſt, vt is qui aduitalitatem impetrat, quartam

partem summæ remittat. Const.1566. Fol.70.

Hęc autem quarta pars ita computari debet, vt tota summa in quatuor partes distincta, vna pars remittatur, ita vt quęlibet summa post quatuor aduitalitates extinguatur; quintus verò possessor ad Thesaurum respondeat, & quartam soluat. Const 1588. Fol.42.

Aduitalitas in bonis antiqua summa oneratis concessa valeat. Quod si patri cum filijs data est quamuis filij non sint specificati vnus ex filijs aduitalitate gaudeat. Const.1562. Fol.11.

Aduitalitas duobus pluribusué fratribus coniunctim vel diuisim concessa, vbi quilibet pro sorte sua posidet, tandemque vnus moritur, reliqui non in sortem ipsius, sed in summam duntaxat succedant, sors verò defuncti exemptioni subiaceat. ibid.

Aduitalitas marito cum vxore data, etiamsi alter decesserit superstiti seruiat. Ibidem.

Si quid bonorum Regalium concessum est cupiam, ad certum temporis spatium, totum illud tempus, ad vitam dũtaxat vnius personæ exnunc posidentis computari debet. ibid.

Aduitalitatem literæ firmiter teneantur. H. L. 7.

Aduitalitates Capitaneatum, tenutarum & arendarum ad vitam concessæ vnicuique teneatur. Const. 1562. Fol. 12.

ADVOCATIÆ.

ADuocati & Sculteti aduocatias suas absq; consensu Dominorum suorum alienare non debent sub amisione summæ, Domino vel Regi applicandæ. Petentibus tamen consensus ad oppignorandnm non negabitur, à quo à singulis centenis florenorum Cancellariȩ debentur grosi 15. H. L. 249.

Aduocatiæ, Scultetiæ, Mineræ seu conflatoria, tam feraria quàm vitrearia molendina, exemptioni obnoxia sunto, vbi aduitalitas non intercesserit, Const. 1563. Fol. 22.

Ad-

Aduocatiæ quæ non sunt incorporatæ, ad Capitaneatus non iunguntur Capitaneatibus benemeritisq; tam in Regno quàm in Ducatu Lithuaniæ conferantur Const. 1607. Fol. 14.

A G E R.

AGrum alienum violenter seminans seminibus careat cum pœna trium marcarum. H. L 8.

Agri, horti, & sculteciæ desertæ, contributiones non soluant, H. L. 63.

A N N A T Æ.

ANnatæ ne dentur amplius Romam, sed in defensionem Reip. conuertantur. H. L 8.

Annatæ in thesaurũ cum quarta referantur sub pœna duplicis annatæ Cõst. 1569. Fol. 75. & Const, 1576. Fol. 153.

Quilibet Archiepiscopus, Episcopus, qui à Rege beneficia obtinebunt talem summam, qualem Romam nomine annatis dabant conferrebuntur, ex Regno Poloniç ad thesaurum Regni, ex Lithuania ad thesaurum M D. Lith. an-

no

no elapſo poſt expeditionem Sacræ ad defenſionem Reipub. ſub pœna duplicis ſummæ, de bonis mobilibus & immobilibus proprijs; in deffectu vero, de prouentibus & redditibus repetenda pro qua inſtigator Regius ex delatione officialium theſauri Regni ſine intermiſsione, ſub pœna ſolutionis de ſuo, ex inſtantia Nuntiorum Terreſtrium in Comitijs; agere debet. Theſaurarius Regni, hanc pœnam, Rauam inferre debet, Lithuaniç verò ad defenſionem Reipub. conuertere tenetur. Conſt 1607. Fol. 9.

APPELLATIO.

Appellare cuilibet liceat, appellationem tamen proſequens tres marcas Iudici ante oĩa numeret, quas illi Iudex (ſi retractata ſententia fuerit) reſtituat, cum pœna trium marcarum. H. L. 241.

In proſequutione appellationis, ſi ſẽtentia Iudicis retractatur, appellanti tres marcæ, quæ Iudici debebantur, reſtitui debent. Si verò approbata fuerit

eas Iudex accipiat H.L.240.

Olim á Iudice Terreſtri vel Caſtrenſi verbo appellabatur ad Comitia, vel ad terminos generales, abſque motione Iudicis. H L.9.

Deinde verò motio reſtituta eſt ſuo loco cum formula mouendi Iudicis. H. L. 166.

A Iudicio Caſtrenſi omiſſo Capitaneo ad Conuentum, ab officio verò poſt Curiam motio interponebatur. H. L. 10.

Iam verò Iudices Terreſtres & Caſtrēſes mouentur ad Iudicia Tribunalis Regni. Conſt. 1578. Fol. 184. 185.

Ab acceſſorijs, quę amiſsionem cauſæ non ferunt, index moueatur; in ijs verò quæ cauſam perimunt, ita moueatur, vt appellans in negotio principali in illa inſtantia, ad quam prouocat, reſpondere ſit paratus. H. L. 3.

Appellatio non admittitur in cauſis iniquè exacti Thelonei : adminiſtrationis iuſtitiæ : ademptionis bonorum obligatorium : ad inſcriptionem.

Appellationes in accessorijs, quæ tantùm terminum aut citationem tangunt, non admittuntur, nisi si tale quod amissionem causæ sapiat Iudex vero ratione præmissorum pro damnis ex officio non citetur, sub pœna duplici quatuordecim marcarum, nisi ad prosequendam appellationem. Const. 1588. Fol. 57.

Appellans in accessorio, iam reuocare appellationem non potest, sed eam prosequi coram Tribunali, & ibidem in principali procedere tenetur. Cõst. 1588 Fol. 52.

In termino motionis nullæ dillationes concedantur, excepta verę infirmitatis in actione personali, si ea pars nondum vsa est, quæ tamen non nisi ad quindenam concedatur, cui ibidem satisfieri debet, cum vlteriori causæ processu. e. tiamsi actiones illius Palatinatus determinetur. Ibid. Fol. eodem.

Appellationes quæ in causis redemptionis bonorum obligatorium interueniunt, non expectato proprio Palatina-

tu, inter causas officij in Iudicis Tribunalis interponantur, terminus sex septimanarũ præfigatur. Const.1588, F.29

Sed iam singulis ferijs quintus ex seorsiuo Regestro iudicari debent Const.1611 F.13.

Sententia, à qua appellatum non est, transit in rem iudicatam. H.L.10.

Appellatio in causa obstaculi non sublati inconcessibilis Const.1562 Fol.17.

Appellatio in causa contributionis non admittitur. Const.1565. Fol.22.

Appellatio in causa captiuationis Nobilis non admittitur. Const 1588. F.30.

In causis & articulis criminalibus ad Tribunal appelletur. Const.1578 F.186.

A P E S.

Apes si Kmetho in fundo alterius Domini habeat, nomine tributi, per Dominum sub quo apes habet, pignorari & iudicari potest, quod dominus Kmethonis impedire non debet, instar communis molendinatoris H L.9.

Accusatus pro furto apium, vel melis si bonæ famę est, & asserit propriũ mel

ſe tuliſſe iuramento euadat. Præſertim vbi Actor per viſum furtũ non probat. H.L Ibidem.

Cum apibus arborem ſuccidens, v. nam marcam paſſo damnum ſoluat, Iudicio alteram; ſine Apibus aptam tamen apibus ſuccidens, paſſo mediam marcam, Iudicio totidem ſoluat. HL. Ib.

A R B O R.

Arbor fructifera quælibet 12. groſs. ſoluatur cum pœna trium marcarum. HL 220.

Quercum ad axem valentem excindens, vel minoribus quercubus alijſué lignis currum implens, pœna trium marcarum puniatur. Idem ibidem.

Plantationes ſi quis evulſerit etiam proprias (earum enim medietas fundo debetur) ſex marcis puniatur. H.L. 183.

Si quis transgreſſus limites, ligna inciderit, primo in ſecuri, ſecundo in tunica, tertio in bob9, vel equis pignoretur. Pignorans verò vno boue vel equo pro ſe relicto, alium ad fideiuſſoriam dimittat,

tat, signato loco damni in arbore. Pro quercu vna vel duabus furtim cæsis per sex scotus, pro tribus tres fertones debẽtur, cum pœna trium marcarum parti & Iudicio totidem. Si verò propagines tãtum inciderit, quatuor scotis liberetur, idem de quercubus aquaticis. Pro quercu in merica cæsa, duo scoti soluantur, si ramos duntaxat inciderit pignoretur tãtum. Pro arbore cum apibus vna marca, pro arbore verò sine apibus, apta tamen apibus, media marca & Iudicio totidem debetur. H.L.220.

Preciosorum lignorum excisor capiatur & detineatur, donec fideiussores det H.L.144.

ARCHIDIACONVS.

ARchidiaconus & alij Prælati dum visitant, modum euectionum non excedant, neque subditos depactent. Rectores quoque Ecclesiarum pro Sacramentis nihil exigant, alioquin puniendi H.L.253.

ARCHIEPISCOPVS.

Vide infra in speculo Senatorū ac Officialium Regni Poloniæ, sub verbo Archiepiscopus.

ARESTVM.

ARefta à condemnatis, eadem die, ad horam vigesimam tertiam suscipiantur, excepta vltima die Iudiciorum: ab aresto autem Nobilis vnum grossum soluat. Const. 1588. Fol. 58.

ARESTATIO.

CIrca redemptionem bonorum homini possessionato pecunia ne arestetur; nisi minorem habeat possessionem. H. L. 11.

Arestatos impossessionatos Nobiles, ij tantum ad Castrense Officium statuere debent, qui eos in domibus proprijs arestatos, in instanti non extradiderint, vel ab eis non recesserint, eosuè domo sua non eiecerint, Const. 1588. F. 35.

BANNITVS.

BAnniti legitimè condemnati sicut

polonici in Lithuania, ita & Lithuanici in Polonia locum non habeant, imò officia exequutionem in illos extendant. Const 1589 Fol. 37.

Bannitos & proscriptos Capitanei in Nobilium curijs non capiãt inuitis Dominis, qui etiamsi in captionem consenserint ea tamen citra omne damnum fiat. Quod si capi bannitum Nobilis non permiserit, debet officium eo nomine protestari, & iure tandem agere. In alijs verò omnibus locis, liceat bannitum detinere & in fundum turris inijcere donec parti satisfaciat Quod & ipsi iureuincenti integrum esse debet, qui captum Capitaneo præsentari debet Porrò ij qui proscriptos asseruant, vel eis auxilio vel consilio sunt, cum eisque in Iuris communis leuipendium communicant, ad Iudicium Castrense citari, & pæna complicitatis puniri debent, salua euasione citati. Const. 1588. Fol 36.

Bannito si cum parte iureuincente componat & quietatur relaxatio ex

Cancellaria dari debet, quam intra duodecim ſeptimanas poſt quietationē petere debet, interea verò vbiq; ſtandi & inſcriptiones faciendi locum habebit iureuictus in qualibet inſtantia, & iam in ipſo bannitionis termino malè obtētum deducere tenetur, ad ſpecialem actionem malè obtenti non prouocando Quo caſu appellatio ad Tribunal admitti debet. Quod ſi tribunal bene obtentum eſſe proceſſum adinuenerit. & iureuictū proſcripſerit, ſublatio ſic proſcripto non dabitur, habebit tamen poſt bannitionem tempus duodecim ſeptimanarum, ad tentandam tranſactionem cum iureuincente, ſub quo tempore recognitiones alienationeſq; bonorum ad compoſitionem illius negocij ſeruientes facere poterit. alioquin niſi rem cōpoſuerint, Capitaneus ad exequutionē procedat. Quod ſi bannitio in contumaciam facta ſit, poterit bannitus, vocato ad Tribunal Capitaneo, & parte adhærente, ea ſeſe eliberare per iura-

mentum etiamsi subliuationem non habeat: si etiam per sententiam definitiuam, bannitione quis liberetur; ei relaxatio necessaria non erit. Bannitio in contumaciam obtenta, si cupiam obijciatur; probet se de ea nesciuisse, & locum standi habeat, deinde verò nihilominus bannitione modo suprascripto se liberet. Const. 1588. Fol. 39.

Subleuationis bannitionis prorogationem impetrans ad Iudicium Castrense partem vocet, & doceat se nihil omisisse quo minus de malè obtento ageret; id nisi fecerit, prorogatio nulla. H. L. 13.

BELLVM.

Bellum non nisi in Comitijs decernatur, vbi tamen necessitas ingrueret, Rex expeditionem iubeat. H. L. 13. *De hoc vide etiam Const. 1613. Fol. 2.*

Rex bella offensiua sine consensu & scitu omnium Ordinum vicinis non inferat, excepto si Regiā M. (*Dij auertant.*) aut fœderis violatione aut aliquo inspe

rato & subitaneo impetu ad inferendum prouocarent. Const.1611.Fol.2.

Conuentus particulares in locis solitis præcedant expeditionem bellicam neq; ad eam immutandam conuentus indicantur.H.L.18.

Bellum Rex absq; Senatu non decernat. Const 1576.Fol.147.

Clerici de bonis paternis ad expeditionem bellicam eant, aut bona resignent, alioquin confiscabuntur. H.L. 249.

Iniuriam suam nemo vlciscatur, neq; bellum sine consensu Regio inferat, neq; cum domesticis guerras excitet, alioquin damna omnia hoc nomine accepta reffundet, si verò soluendo non fuerit.in corpore puniatur.H.L.150.

Si quis aliquas inobedientias contra Ius commune vel gueras Regno & Regi damnosas moueat, in Iure Terrestri non contentus, contra talem omes consurgere debent, in eius destructionem sub fide & honore, neq; illi consilio au

xilicué patrocinari, etiamsi sit consanguineus vel amicus HL 106.

Literæ Restium ternæ bello præmittantur. H L 13.

Vnæ tamen pro binis ne dentur, nisi ita in Conuentu sit constitutum H.L.223.

Filium vel fratrem indiuisum adultum & armis aptum habens, potest eum etiam absq; Regia licentia ad expeditionem generalem in locum suum mittere, modò ita eum expediat, sicut solus ire debuit. H, L.16.

In diuersis terris bona habens ex ijs bonis ipse militet, in quibus eum restium literæ præuenerunt. Ex alijs verò per alium vices suas expleat. HL ibid.

Æger qui in bellum generale ire non potest Castellanis præsentetur, cum quatuor testibus super vera infirmitate iuret, nisi iurauerit, bona ipsius alteri donentur, & ille nihilominus expeditionem faciat. H.L.14.

Ab expeditione nemo liberetur, nisi

ægroti,ſenio confecti,negotia Reipub. obeuntes, & Vicecapitanei arcium vbi Iudicia celebrantur, & earum quæ ſunt in confinio. H L. ibid.

In expeditione bellica generali & exercitio rei militaris, Nobilis ſponſione fidei obſtringi poteſt. H.L.2‹0.

Ab expeditione liberantur illi qui ſtudiorum gratia ſunt extra Regnum, modò per idoneas perſonas vices ſuas obeant. Conſt.1576.Fol.153.

Quilibet ſub certo vexillo militet, neque ſtationes ſeorſiuas faciat, aliás per Succamerarium capiatur & Regi præſentetur, cuius equi Succamerario debentur. H.L.24.

Sculteti omnes tam ſpiritualium quã ſecularium militent. H.L.249.

Nobiles ſecundùm quantitatem ſuorum bonorum militent, modò bona habeant libera, extra metas tamen Regni non militent. H.L.15.

In expeditione captis vel damna paſſis extra Regnum Rex ſatisfaciat. HL.16.

Nemo ex indigenis Regni priuata authoritate contra vicinos in contiguitate manentes, milites colligat sub pœna criminis perduellionis. Const. 1607. Fol.38. Const.1609. Fol.6. Const.1613. Folio.2. Const.1618. Fol.2.

BONA OBLIGATA.

BOna obligata intra triginta annos redimi possunt, modò obligatio quolibet quinquennio vel decennio innouetur. H.L.173.

Bona dotis nomine obligata vel ex decreto Iudicij in possesionem data, itidem de ea quæ in vim redemptionis inscripta sunt, semper redemptioni obnoxia sunto præscriptione etiam longissimi temporis interueniente. Const. 1598. Fol 30.

BONA REGALIA.

BOna Regalia non nisi communi ordinum consensu in Conuentione Regni pro Reipub. necessitate alienentur, idq; cum extenuatione; alioquin si quispiam circa extenuationem pecuni-

am ſuper bona Regalia dederit , ipſo facto & pecuniam perdat & honorem. H.L.28.

Statutum hoc de non alienandis bonis Regalibus, ita intelligi debet, prout in ſe ſonat idcircò omnes donationes perpetuæ, conceſsiones, feuda, Venditiones bonorum Regalium , poſt latam hanc legem, factæ , deniq; & fundationes Eccleſiarum in omnibus Terris, & Ducatibus Regni nec non Pruſsiæ, Zatorienſi & Oſwiecimenſi caſſantur & abrogatæ ſunt. Feudis Ducum Pruſsię ſaluis. Conſt:1562. Fol 10.

Literas ſuper bona Regalia ſi quis amiſerit, eorum Capitaneo loci illius, intra vnius anni decurſũ proteſtetur, alioquin ad renouationem perpetuò non admittetur ; probatio tamen amiſsionis coram Rege fiat. H.L.150.

In redemptione bonorum Regalium literæ & inſcriptiones diligenter conſiderentur, de quibus Rex cum Conſiliarijs cognitionem faciat; grauato liceat

prouocare ad Conuentum. H.L.26.

In redemptione bonorum Regalium literæ ita intelligantur, vt quicquid specificatum est illud teneat, quod si generalitas aliqua speciem sequitur, ad speciem duntaxat referatur: vbi verò in Priuilegio specialis mentio facta non est Thelonei, currus bellici, fumalium, stationis, iurispatronatus; iuri Regio reseruantur. Generales autem inscriptiones omnia complectuntur. H.L.26.

Nobiles literas super bona sua proferre non tenentur, nisi omnino appareat esse Regalia: alioquin res dubia & perplexa ad Conuentum remittatur. H.L.151.

In redemptione bonorum Regalium homini possessionato, vel impossessionato fideiussores danti, pecunia non arestetur, sed iure Terrestri contra ipsum agatur. Rumationis tempus sex septimanarum ad res proprias habeat exemptus. Quod si quispiam præter Regem bona redimit, exemptio in districtu fiat:

ter-

terminus verò redimendorum bonorũ Regaliũ, ſit à poſitione citationis ſex ſeptimanarum, H.L 151.

Literas quæ alienationem bonorum Regalium, donationes, obligationes, venditiones, feuda in ſe contineant. Cancellarij non extradant, ſub priuatione officij. ad inſtigationem Nuntiorum Terreſtrium. Conſt, 1562. Fol. 13

Bona Regalia in hæreditatẽ aut feudum nunquam conferantur. Quod ſi ea in ſummis obligari contigerit, id fiat in Conuentione Regni Generali, propter grauem Reip. neceſsitatem cum conſenſu Senatorum, atq; Ordinum Regni idq; ad extenuationem; tum inter conſtitutiones illius Conuentus id ipſum referatur, cum declaratione cauſæ ex qua illa obligatio naſcitur, exceptis tamen Caſtris Principalibus, & Terra Sendomirienſi, quæ neq; ſic obligari poſſunt. Bona verò quæ ad Regem vel ex commiſſo, vel ex legato, vel iure caduco pertinent, Regis arbitrio relinquntur. Conſtit. 1565. Fol. 47.

Bona magnæ Procurationis Cracouiensis, non alienentur, neque obligentur H.L.27.

Redemptiones bonorum Regalium, tam per Thesaurarium Regni, quàm per donatarium, per Commissiones in districtibus expediri debent. Const 1607. Fol.8.

BONA CONFISCATA.

Bona alicuius si confiscata, tandemq; ei restituta fuerint; talis restitutio iuri contraria, censeri non debet. Const. 1562. Fol.14.

Bona & vacantiæ quocunq; nomine ad Regem deuolutæ. Nobilibus bene meritis conferantur semper in principio Conuentionis, exceptis bonis Ciuilibus, iurecaduco deuolutis, quæ Rex dabit cui velit. Dubietas de iure Regio in Conuentu decidatur. Const. 1576. Fol.162.

De his etiam vide in speculo in titulo. Di*gnitates*.

Constitutio hæc de conferendis bo-

nis ad Regem deuolutis cum ea declaratione approbatur, ne bona Nobilium hærede vacua censeantur, quamdiu successor ad octauum vsq; gradum inclusiuè, probari legitimè ex vtraque linea potest, cuius rei iudicium ad Comitia pertineat. Si verò in bonis iure optimo ad Regem deuolutis debitum si inscriptum, illud inprimis exoluatur. De bonis tamen Ciuilibus Rex post Curiam ex Iuris Ciuilis præscripto iudicabit. In bonis hæreditarijs Nobilium bona iure caduco non ad Regem sed ad Dominos pertinent, iure propinquorum saluo. Si quis ius caducum tam in bonis Terrestribus quam in Ciuilibus impetrat, & in probando deficit, hæredibus quos inquietauit, damna refundat, quo nomine plebeius in foro fori; Nobilis in Iudicio Tribunalis, actione officij conueniatur. Quod si & ortum legitimum alicuius Nobilis diffamauit, nec probauit diffamator seu delator; reuocationis pœna ibidem per Iudicium

Tri-

Tribunalis mulctetur. Constit. 1588. Fol.25.

BOVES.

Nobiles boues per hyemem seruatos, saginatos, vel à subditis exactos, liberè vel extra fines ipsi pellant, vel domi cui voluerint vendant. Const 1565. Fol. 48.

Theloneum à bobus extra Regnum actis, qui in Nobilium & Spiritualium domibus educantur, vel empti frumentis illorum saginãtur, non exigatur, quod tamen iuramento factoris, qui boues agit probetur, instar mercium per aquã defluitantium. Idem de boario tributo, aliàs *Powolowczyznie* censeri debet, Const. 1550, Fol. 2.

Boues tributarij vel proprio frumento saginati, liberè absque Theloneo dimittantur, sub pœna Centum Marcarum; Nobiles verò, & eorum famuli, itidem Nobiles à iuramento non arceãtur. Const. 1581. Fol. 218.

Boues alienos si quis vi receperit,

pas

passus verò iniuriam protestatus fuerit, recipiens pro neglectis laboribus quatuor boum, soluere debet qualibet septimana quatuor scotus cum pœna trium mar: parti & Iudicio totidem. H L.29.

Burgrabij *vide in Speculo meo Senatorũ.*

Castellanus *vide ibidem.*

Cancellarius *habes ibidem.*

Capitanei *vide ibidem.*

Camerarij *vide ibidem.*

CASTRA.

CAstra & tenutæ non nisi Nobilibus Polonis possessionatis conferantur. Const 1550 Fol 4

Castra nulla committantur ex Ducali genere descendentibus. H, L 191.

Super terras & castra principalia si quis pecuniam dederit, eam perdat. HL.28.

Castra in quibus munitiones sunt, cũ hac conditione conferantur, vt quiuis Tenutarius, certam summam Pro ædificatione & reparatione castri & comparatione pulueris addere sit astrictus

Quam

Quam conditionem Cancellaria priuilegio inscribat. Const. 1607. Fol. 12.

CEREVISIA.

NObilis si pro vsu suo priuato, citra fraudem Cereuisiam in Ciuitate coquit ducillum non soluat, modò dolus absit, H.L 38.

Nobiles cereuisiam aliosq; liquores vndecunque adducant, propinent, braxent, & conficiant. H.L. ibid.

Cereuisiam Vratislauiensem nemo in Regnum inferat vel propinet, sub pœna 14. Marcarum, per Capitaneum exigenda, non obstantibus literis Regijs, Const. 1578. Fol. 190.

CARDINALATVS.

CArdinalatus & legationes ne ambiantur, sine consensu Regis & Consiliariorum. H.L. 35.

CITATIO.

AD Iudicium Terrestræ citationes sub sigillo Terrestri, ad Castrense verò sub Capitaneali dentur. H.L. 207.

Cita:

Citationes caluminatrices & falsæ non admittantur, & officiales iudiciorum in earum authores animaduertant. H.L 30.

De falsis & calumniosis citationibus, Iudicium illud, coram quo exhibentur cognoscat.H.L.*ibid.*

In citatione si quis errat in persona possessoris luita pœna potest denuò citare, H L.44.

Si quis inchoata lite pro vna iniuria aliam passus est, potest & pro illa posteriori agere, modò in citatione ponat quod id factum est stante priore citatione. H.L.45.

In citatione verba honorem tangentia non ponantur, sub pœna sessionis turris per octiduum. HL 38.

Per errorem datæ, tituli vel proprij nominis, in citatione commissũ, nemo causam perdit, sed luita pœna trium marcarum, denuò citare potest. error tamen abecedarius citationem non vitiat. H.L.45.

Cita-

Citationem super citationem si quis importauerit, soluta trium marcarum pœna parti, & iudicio totidem, vnam citationem deferat, & ex altera proponat. HL. ibid.

Sine certo Actore & causa nemo citare debet. HL. 5.

Impossesionatus qui arestari non potest, citari debet in Parochia. HL. 113.

Si actor amiserit citationem potest sine pœna citare denuò ad amissam citationem, etiamsi à priori discrepet, modò essentia & taxa conueniant. Quod si eam habuerit acticatam, potest ea liberè vti nec tenetur originalem exhibere. Si verò citatus amiserit citationem, tenebitur actor illi suam commodare, vt ex ea respondeat, quam post responsionem actori restituat. HL. 4.

In citatione sufficiat tituli Regij prima pars, puta: *Sigismundus* DEI *gratia Rex Poloniæ &c*, & sigillo Terrestri illius terræ sit signata, exprimaturque nomen Actoris & Rei, & eius pro quos reus con-

uenitur. Actor autem tenetur citatio declarare citationem, si eam non intellexerit. HL 41, & 199.

In sufficienti citationi, sex scotorum mulcta parti & totidem Iudicio potest subueniri, idq; si nomen Actoris vel Rei omissum, vel sigillum adulterinum fuerit. HL. 199.

Rege in maiori Polonia existente, terminus citationis quatuor septimanarum sit, contra incolam Minoris Poloniæ, alioquin duæ septimanæ sufficiunt earum terrarum Regniculis in quibus Regem agere contigerit. H. L 39.

Post mortem Regiam, & omnium Iudicium adcitationes non sunt necessariæ, tam in Terrestri quàm in Ciuili Iure, nisi vbi pars litigans moriatur. Const. 1588. Fol. 57.

Subditi ex villis Regijs, causas suas cum Capitaneorum assistentia proponant, quę tamen ciuibus necessaria non est. Const. 1588. Fol 26.

Olim Ministerialis tangendo portam

& clamando citabat HL.157.

Iam verò Ministerialis, cum vno Nobili ponat citationem, in Curia rei, vel apud Wladarium, Kmethonem, aut Hortulanum, positionem tamen publicet, vel villanis notificet. HL.158.

In desertis verò villis, citatio in lignũ recisum posita, terræ infigatur, & in villa vicinori, vel in Parochia publicetur. H.L.199.

Ministerialis irrequisito iudice neminem citet sub pœna priuationis & adustionis. H.L 157.

Iudex non nisi per Ministerialem citet, nisi sit recens crimen. HL.157.

Nobiles post curiam non citentur pro alijs bonis, nisi quæ fuerint liquidi iuris Regij, hoc est, quæ in reuisione literarum pro Regalibus bonis cognita fuerint, & quorum Reuisiones & Lustrationes intercesserunt, vel quæ in summis obligata sunt, siue antiquis, siue ad rationem Quingentorum millium florenorum inscriptis. Tum de aduocatijs,

Scultetijs, Mineris, Molendinis, Tabernis & alijs de iure exemptioni obnoxijs, Contrauenientes huic Constitutioni delatores, quingentes marcis puniantur, apud Tribunal inter causas officij exigendis. Const. 1598. Fol, 7.

CIVES.

Bona Ciuium & Villanorum steriliter decedentium, ad propinquos non ad Dominus deuoluantur. H.L. 145.

Ciuis in ciuitatē residens, fumalia nō soluit suburbanus soluat, H.L. 47.

Ciues in foro neminem prohibeant, quo minus tardiusue vendat, aut emat, sub pœna trium marcarum, per Capitaneum exigenda. HL. 95.

Ciues bona terrestria, neq; hæreditario neq; obligatorio modo possideant, neq; amplius ea emant, sub pœnis arbitrio Regis imponendis. HL. 46.

Ciues bona terrestria amplius non emant, neque ad inscriptiones admittantur, sub pœna in admittentes 100, marcarum. H. L. Ibid,

Ciuitates omnes & earum indigenæ, omnium generaliter Dominorum Regni & terrarum Prussiæ, bona terrestria amplius nõ emant sub amissione bonorum: saluis Priuilegijs Ciuitatum Cracouiensis & Pruthenicorum, in quibus secundùm iura & Priuilegia illorum, liberum est priuatis Ciuibus bona emere. Const.1611.Fol.14.

Qui ius Ciuile in ciuitatibus non habent & iuri ciuili parere nolunt, ex ciuitatibus expellantur à Magistratu Ciuili & Capitaneali; & mercaturæ, atq; artificia illis interdicantur, neq; à Nobilibus status Sæcularis & spiritualis in domibus eorum manentes protegantur, imò nullo respectu habito, exequutionẽ, ad primam requisitionem, Officium Castrense sub pæna centum marcarum super illos facere tenetur; cùm omnes qui sub iurisditione Ciuili bona habent, æquali modo cum Ciuibus onera & iurisdictionem ratione fundi subire tenẽtur In domibus tamen Nobilium Captiuari

non

non debent. Ibidem Fol. 27.

Officiales Ciuitatum & Ciues Regij iuxta antiqua iura & Priuilegia pro his iniurijs quæ sub iurisditione Iuris Ciuilis Magdemburgensis prætenderet se aliquis habere, coram suo Magistratu respondeant. Magistratus verò ex officijs suis coram Regia M. Exceptis in causis, quę in iure expressæ sunt, pro quibus in iure terrestri respondere tenentur. Respectu verò bonorum Terrestrium quæ iure hæreditario possident, pro iniurijs quæ ex re & occasione eorum bonorum inciderint, in foro Terrestri respondere tenentur. Ibid. Fol, eodem.

Nullus Ciuis atq; Plebeius, excepto Magistratu, vestibus sericis neq; panno subacticio ex serico, neq; pellibus preciosis, exceptis vulpinis alijsque minoris pretij & calceis (safianowe dictis) sub pœna 14. marcarum, & earum rerum delatori adiudicatione, ad cuiusuis instigationem; vti audeat. Forum ex termino tacto in quocunq; Iudicio Ciuili. Const 1613 Fol. 14.

Ciues merces cuiusuis generis, pannū pelles, & id genus alia, iuxta Constitut. Palatini, &antiquas leges, non verò maiori pretio vendant, sub pœnis in legibus præscriptis. Quarū mercium pretia Palatini aut eorum Vicepalatini, secundùm iura antiqua constituant, & in acta inscribant. Const, 1613, Fol. 28.

Ciues ciuitates suas muniant, rationemque de prouentibus coram Capitaneo & Commissarijs faciant, sub pœna confiscationis bonorum. Const. 1565. Fol 53. 1566. Fol. 70, 1567. Fol. 74. Const 1611. Fol. 15. & 31. Const. 1613. Fol. 9.

Ciuitates, literas super Emporia in Conuentu produxerunt quę illis approbatæ sunt. Const, 1565. Fol 59.

Iura Ciuitatum confirmantur sicut in coronatione confirmata sunt. Cōst, 1589. Fol. 47.

Ciues victum instar aliorum Ciuium quæritans, Nobilitatis literis sese tutari non potest. H L. 46.

Ciues Cracouienses, qui Officio consula-

ſulari & Scabinali, etiam iuris ſupremi præiunt, pro iniurijs agant tanquam Nobiles, vbi violator capi non poteſt: Idē de Ciuibus Poſnanienſib Conſt. 1587 Fol. 214. Huic conſtitutioni abſcribuntur quoque Ciuitates, Leopolienſis & Warſſouienſis. Conſt. 1588. Fol. 69. & Præmiſlienſis. Conſt 1589 Fol. 44, Cioſnenſis Ibid. Fol 45. Lecicienſis 1609 Fo. 22. Lubninenſis, Caliſsienſis, Piotrcouienſis, & Praſninenſis. 1611. Fol 10.

Ciuitati Cracouiæ iura & Priuilegia à Ducibus & Regibus Poloniæ antiquitùs data & conceſſa authoritate Conuentus confirmantur. Conſt. 1613 Fol. 9.

COMITIA.

Comitia & Conuentus Particulares, temporibus & locis in Statuto deſcriptis inſtituantur & indicantur. HL. 51.

Comitia Regni ipſo die in literis ſpecificato, à propoſitione incipiant. Cōſt. 1578 Fol. 186.

Comitia incipere debent ea ipſa die qua literis Vniuerſalibus indicata fue-

rint; determinari autem ea die in sex septimanis. In dies autem Dominicos & festos indici non debent. Const. 1591. Folio 7.

Comitia Varsouiæ celebrentur, nisi quid obstet. Conuentus verò particulares ita per Capitaneos publicentur, vt duabus vel tribus septimanis, ante tempus præfixum, ad notitiam hominum perueniant Const. 1569. Fol. 104 De Conuentibus generalibus & particularibus, vide etiam Const. 1609 Fol. 20. & 1611. Fol 6 & 1613 Fol. 10.

Comitia non nisi biennio indicantur nisi necessitas secus suadeat, neq; diutius sex septimanis celebrentur. Const. 1576. Folio. 148.

Commitia secundùm iura antiqua, à recessibus incipi debent, Const. 1611. Fol. 19.

COMMISSIO COMMISSARII.

Commissiones non nisi ad bonorum Regalium distinctionem, diuisionẽ

inter fratres, & ex consensu partiũ dentur, alioquin nihil valeant HL. 52.

Dentur tamen etiam inter remotos par ius succesſionis habentes; de iuris tamen potioritate non Commiſſarij, ſed Iudicium Terreſtre decernat Idem, ib.

Rex non negabit neq; differet diſsimitationem Nobili, modò id per vim non exprimat Idem, ibid.

Ad bonorum diſlimitationem, dantur duo Dignitarij, duo Officiales, & Succamerarius. Capitaneus verò vel Tenutarius bonorum Regalium, limitationi adſit, & Commiſſarios expenſis prouideat, ſi bona poſsidet libera. Commiſſarij verò vbi ad diſtinguenda bona conuenerint, primùm & præcipuè ſenes per iuramenta audiant, Qui ſi inter ſe concordes fuerint, eos ſequantur; ſin ſecus, Commiſſarij iuxta quod illis æquum videbitur, ſtatuant: diſcordibus verò Commiſſarijs, pluralitati ſententiarum ſtetur; Capitanei contradictione non obſtante, HL. 53.

Limites bonorum Regalium, non secundùm literas vel signa, sed secundum testimonia senum fiant. H. L. 151.

Id tamē de literis antiquatis, vel in abusũ collapsis, vel re oculis non subiecta emanatis, incertisq; intelligi debet. Literis enim Commissorialibus per Regē approbatis, vel Succamerarij ex libris Terrestribus emanatis credendũ est. HL. 51,

In limitibus Capitanei & Tenutarij vim Nobilitati non inferãt, nec limites per Commissarios factos violent. HL 11.

Rex ad limites faciendos Commissarios det, neq; illis Reuisores, Concommissarios, Adessoresué, post factos limites adiungat, sed quidquid ipsi decreuerint ratum sit. Venientibus verò Commissarijs ad locum limitum, siue Capitaneus Tenutariusué exiuerit, siue non, siue senes dederit siue non; Commissarij nihilominus procedant, nulla contradictione, appellatione, absentiaué obstante. Commissarij tamen duabus septimanis ante, per suas literas, &

man-

mandatum Regium, per Ministerialem & duos Nobiles, Capitaneum de loco & tempore certiorem reddant. Quod si in eodem districtu Dignitarij haberi non poterint, ex vicino vel remotiori Palatinatu petantur. HL.26.

Commissariorum literæ, de bonorum limitatione emanatæ, confirmatione Regia non egent HL.151.

Liceat tamen volentibus, eas ad acta Cancellariæ inscribere, quarum rescriptum Cancellarij non negabunt nemini, vna sexagena salarij nomine accepta Idem ibid.

Porrò in dissimitandis bonis primùm Deus, deinde signa, & senum testimonia, aliaq; possibilia indicia spectentur. HL.149.

Commissiones, non Capitanei sed Nobiles obtineant; Capitanei tamen bona Regalia defendant, vsq; ad dissimitationem HL 27.

Commissarij, in causis ad se vigore statutorum pertinentibus, puta limitũ,

exemptionis bonorum Regalium, nec non diuisionis inter fratres, metas officij non transcendant, neq; vllas informationes audiant, alioquin facta pro non factis reputabuntur. HL. 52. *Lex annalis.*

Commissarijs, limitationi bonorum intentis si Plebeius improperauerit, sessione turris ad dimidiū anni puniatur: si arma vibrauerit, etiamsi neminem vulnerauerit capite plectatur. Nobiles verò in eiusmodi excessibus, iuxta statutum puniantur. HL. 53. *Lex annalis.*

Commissarios, vel aliquod officium si quis iniustè citauerit, conuictus iniquę euocationis, in viginti octo marcis, singulis Commissarijs & parti, si & ipsa euocata est condemnetur. HL. 52.

De iniurijs inter bona Regni & Magni Ducatus Lithuaniæ illatis, Cōmissarij ad petitionem iniuriam passi dentur, coram quibus quilibet accusatus sine diffugijs respondeat. HL. 54.

Commissiones ad faciendos limites ex Cancellaria dentur. Commissarij ve-

rò Succamerario vel eius Camerario adiuncti, etiam ex vicino Palatinatu dari possunt, quamuis in illo Palatinatu, vbi granities instituuntur, possesionati non sint. Qui Commissarij post quam literas innotescentiæ subscripserint, Comisioni adsint, sub pœna centum marcarum, in Iudicio Tribunalis Regni repetenda, infirmorum iure saluo. Quod si Commisio vna die perfici nequit, sequentibus diebus præficiatur. In Commissoriali actu tam Capitaneo quàm Nobili, non plures personæ assistant, quàm triginta, cum amicis & seruis, subditorum verò viginti, propter ostendenda signa & exigendos scopulos. Ne autem periuria fiant, ante omnia Commissarij signa per senes ostensa videant, & ad conscientiam examinent, atque eos senes qui potiora signa ostenderint, ad probationem admittant. Quod si vtrinque dubia signa fuerint, à neutra partium iuramenta non suscipiant, sed conscientiam & æquitatem sequuti, rem ex

Statutorum præscripto deffiniant. Const. 1588. Fol. 26.

Rex curabit apud Imperatorem & Principes vicinos, vt singulis annis Commissarij, tam ex parte Regni, quàm ex parte imperij, Regni Vngariæ, Silesiæ, Marchiæ & Pomeraniæ conueniant, iustitiamq; vtrinq; iniuriam pasſis administrent, coram quibus omnes vocati comparare & sese iustificare debent. Const. 1591. Fol. 7.

Nunc singulis Comitijs ad futura Conuitia aſsignari debent. Const. 1609. F. 13.

Actus Commissoriales per integrum numerum Commiſſariorum in Statutis regni specificatorum vt iuris est peracti, in dubium non vocentur. Const. 1598 Fol. 12.

COMPLEX.

Contra complices in causis criminalibus, sicut & contra principales, scrutinia vtrinq; deducantur: vbi verò constiterit aliquem voluntariè complicem

fuisse, eadem pœna qua & principalis puniri debet post conuictionem. Const. 1588 Fol 35.

Qui proscriptos asseruant, vel eis consilio ex auxilio sunt, cum eisque in iuris communis seu ipendium communicant, ad Iudicium Castrense citari, & pœna complicitatis puniri debent, salua euasione citati. Ibid. Fol. 36

CONCITATIO.

COncitatus ad satisfaciendum ostendat lucrum iniustè esse obtentum, vel quod aliud nomen erat in citatione positum aliud in concitatione. Quod vbi probauerit reus, actor amittit pro quo citauerat. HL. 281.

In concitatione scribatur in fine satisfacturus. HL 491.

CONCORDIA.

COncordiam lite pendente ineuntes à pœnis quibusuis sunt Absoluti. HL. 150.

Qui concordiam pro homicidio fecerit, eadem pœna qua & homicidia pu-

niatur, Const 1588. Fol. 33.

CONSENSVS.

Consensus super bona Regalia dati in robore conseruantur, modò iuri non sint contrarij. HL 60.

Consensus petentibus ad oppignorandum Scultetias, Aduocatias, Molendina non negabitur; à quo á singulis cẽtenis florenorum Cancellariæ debentur grossi 15. HL 249.

CONSTITVTIONES.

Constitutiones non nisi in Conuentu, idq; cum communi omnium consensu fiant, HL. 61.

Constitutiones nouæ neminem afficiant, nisi publicentur. Idem, ibid.

Constitutiones nouæ non præterita, sed pręsentia tantùm & futura respiciant. Idem, ibid.

Constitutiones Regni, in Comitijs factæ, per Senatores & Nuncios subscribantur, in præsentia Regis legantur, & cum omnium consensu expresso sigillentur. Const 1588. Fol. 24.

Constitutiones cum subscriptione manus Marschalci DD Nunciorum, & aliarum personarum ad id deputatarum adintroducendum in acta Castrensia pridie post Comitia porrigantur, Const. 1613. Fol. 7.

CONTRIBVTIO.

COntributiones & Thelonea, non nisi in Conuentu instituantur, Monopolia non admittantur. Const. 1576. Folio 161. 149.

Agri, horti, & Scultetiæ, desertę, contributiones non soluant. Ex molendinis iuxta antiquas consuetudines soluatur Libertationem ex aliqua causa impetrantes, durante libertate ad solutionem contributionis, (exceptis duellis) non adigantur. HL. 63.

Contributiones Dominus à subditis exigat, & exactori deferat, quietationes verò vtrinq; dentur. Idem, ibid.

Pro contributione non soluta, reus deferatur Capitaneo, qui exequutio-

nem

nem faciat citra appellationem. Const. 15'3 Fol.22.

CONVENTVS.

COnuentus districtuum Generales, sicut in Regno, in Kolo & Korczyn, ita in Lithuania in Wolkowisko Commitijs præmittantur, in quibus Rex ea proponat, de quibus consulationem habere vult. Const.1576. Fol.148. *De his vide etiam* Const.1611. Fol 6.

Conuentus in Proszowicze quartiduò ante Korczynensem celebretur. Const. 1569. Fol.104.

Senatores Regni tam Spirituales quam Seculares in Conuentibus particularibus adsint, postulata districtum vna cum Nobilitate connotent, atq; ad Conuentus Generales, in qualibet Regni parte celebrari solitos, referant, vt ibidem á Nobilitate correcta, tandem in Comitijs Regni ritè proponantur. Constit. 1565. Fol. 45. & Constit. 1611. Fol 6.

Conuentus particulares temporibus,

&

& locis in statuto descriptis instituantur & indicantur. H. L. 51.

Senatores nisi ad Conuentus particulares veniant, vel se in eisdem Conuentibus iustè excusent; Episcopi 40. Palatini & maiores Castellani viginti, minores verò Castellani 10. marcis fisco Regio mulctentur H. L. 52.

Qui turbat Conuentum sine vulnere, pęna viginti marcarũ, cum vulnere pęna statuti; cum homicidio pœna capitis puniatur. Tales autem violatores, Capitanei inquirant, & puniant, sub pœna centum marcarum; si fugerint, proscribantur & infames sint. Idem ibi:

CONVOCATIO.

IN Conuocationibus nihil magni statuatur, quod ad Comitia pertineat, sub vitio nullitatis Const. 1588. Fol. 24.

CRIMEN LESÆ MAIESTATIS.

CRimen lesæ Maiestatis non nisi in perso-

persona Regia committitur: hoc est, machinatione, conspiratione, violento conatu, & facto ipso in vitam Regiam Const. 1588. fol. 22.

CVPRVM.

CVprum liberè Gecanum demittatur, exolutis theloneis Const. 1567. Fol. 73.

DAMNA.

DAmnum si quis ex transeuntibus vel pecora agentibus dederit, illud Ministerialis cum Nobilibus vel ad minus duo villani conspiciant, & æstiment, & damnum passus, illud iuxta eorum stimationē exigat; vocatus verò propterea in Iudicium, iuramento euadat, modo testimonium eius rei habeat. H. L. 275.

Pro damnis detenti pecoris iure Terrestri agatur. H. L. 178.

Si quis ius caducum tam in bonis Terrestribus quam in Ciuilibus impetrat, & in probando deficit; hæredibus quos inquietauit, damna refūdat. Con 1588. f. 25

Debita

DEBITA.

DEbita inſcripta ex bonis paternis cõmunibus, ad proportionem debiti, cum amicorum conſilio venditis, minutiora verò ex cenſibus, frater ſenior exoluat H. L. 98.

Mercatores debita in Regeſtris connotent, atq; à Nobilibus ante triennium repetant, alioquin reum iure communi conueniant. H. L. 156.

Debiti magni ſolutio, in octodecem ſeptimanis decernatur. Totidemq; téporis concedi debet ijs, qui ſunt extra Regnum, ſi ſunt citandi. H. L. 71.

DECIMÆ.

DOminus villę ſi decimam emere vult id faciat ante feſtum Iacobi. H. L. 73.

In campis & hortis vbicunq; aratum fuerit decima ſoluatur, exceptis rapis, cepis, papauere, caulibus, allio, &c. In hortis verò vbi quis ligoniſando plantauerit, ad decimam non tenetur. Ibid.

Canapi

Canapi ratione integri agri quatuor; ratione medij duo manipuli decimæ nomine exigantur, qui autem non arat, à decima liber esto, Idem, Ibidem.

Decimator in octaua S. Iacobi, decimas recipiat, alioquin in campo relinquantur. H. L. 73.

Decimæ iuxta morem antiquum exigantur, & soluantur: Sculteti de quatuor mansis proprio labore excultis, per quatuor scotos Pragentes, decimæ nomine soluant, Si verò quid vltra quatuor mansos possident, vel si eosdem cuipiam locauerint, vendiderintuè, decimam instar aliorum pendant. Id. Ibid.

Cmethonem si quis remouerit, & ipse agrum eius coluerit, decimam soluat. H. L 56.

In petitione decimæ, si intercedet quæstio de Nobilitate, eam Iudex spiritualis non iudicet, sed ad Iudicium sæculare remittat. H. L. 73.

De agris recens extirpatis, decima ei debetur qui eã de antiquis agris recipiebat id. Ib.

Ra=

Raptor, inuasor, occupator, & detentor decimarum, pœnis & censuris Ecclesiasticis subijciatur. H, L. 75.

Decimæ ex bònis hæreditarijs in eodem statu permaneant quo nunc sunt, commoto nemine ad compositionem vsque. Const. 1578.

Decimæ DD. Spiritualium in Regno & Dominijs eidem subiectis, atq; in Ducatu Lithuaniæ, ex bonis Nobiliũ, quorum hactenus in vsu non sunt, næq; fundationes, inscriptiones, contractusué in scriptos habent, aut decretis adiudicatos, & eorũ qui eas ad hoc tempus non dederunt, ad compositionem vsq; prolongatæ & suspensæ sunt; neq; eiusmodi causas Iudices Terrestres & officia Castrensia iudicare & exequi debent, sub pænis contra negligentes Officiales sãcitis. Const. 1607. Fol. 10.

DECRETA.

IVdiciorum decreta actis inscribantur, propterea, vt similes casus simili iure decidantur. H, L. 6.

Decreta Regia sacrosancta permanere debent. Const. 1591 Fol. 9.

Decreta Regia de bonis Regalibus vel iuris caduci lata, in robore maneant, neq; in dubium vocari debent, sub pœna 500. marcarum Const. 1598 fol. 7.

De Decretis Tribunalis Regni, *Vide in quarta parte Speculi.*

DELIBERATIO.

SEmel tantum Iudex deliberet, post deliberationem verò factam, nullas controuersias audiat. H. L 77.

DIFFIDATIO.

NObilis Nobili si diffidauerit, conuictus ad refusionem damnorum, iuxta iuramentum Actoris, cum pœna 100 marcarum condemnetur. Is verò qui criminaliter citatus diffidatione quam ante facinus misit se excusat, eius diffidationis tunc ratio habenda est, si eam idem citatus per Ministerialem & duos Nobiles fecit, eamq; ad Acta Castrensia loci illius in quo aduersarius degebat, inscri

bi per-

bi personaliter curauit. Post inscriptionem autem eiusmodi diffidationis, nihil violenter attētare debet diffidans, ad sex septimanarum decursum, alioquin illum diffidatio in criminis excusatione non iuuabit: qua in re scrutinia obseruentur. Const. 1588. Fol 30

Parentibus Si quis diffidat, non secus iudicari debet, ac si saluum conductum Regium violasset. Const. 1578. fol. 193.

Dignitates: *Vide in Speculo, sub titulo Dignitatis.*

DILATIO PRO MAIORI.

DIlationem pro maiori impetrans, nisi literis authenticis probauerit, se pro illa die alibi habuisse actionem maioris importantiæ causam perdet. H. L. 71.

Repositiones termini seu dilationes ad inscriptionē aliæ non concedātur, nisi vera infirmitate & pro maiori. HL281

DILATIO VERÆ INFIRMITATIS.

SEcundum terminum potest citatus dif-

ferre vera infirmitate idq; per Nuncium Nobilem in illo districtu possessionatū: Iurare tamē in proximis terminis debet citatus, quod tunc verè infirmabatur cum duobus sibi similibus compurgatoribus. H. L. 252

Post repositionem termini vera infirmitate, si reus condemnatur in lucro, & postea in termino concitationis comparet, negatq; se repositionem illam commisisse, debet id metertius iuramento comprodare. Præstito verò iuramento ibidem in instanti, super citationem Actoris respondeat. Quod si non iurauerit, vel in termino iuramenti sese absentauerit, succumbet H. L. 200.

Vlteriores dilationes eiusdem infirmitatis penitus abrogantur. H. L. Ibid.

Actari quoq; idem permittendum ei, præter simplicē infirmitatem, nam huic semper terminus est peremptorius. Dilatio tamen ad munimenta ei negari non debet. H. L. ibidem.

Dilatio veræ infirmitatis in actione

perio

personali coram Tribunali, in termino motionis non nisi ad quindenam conceditur, cui ibidem satisfieri debet. Const. 1588. Fol 58.

DILATIO AD QVIETATIONEM.

Contra obligationum tenorem nihil fiat, nihil dicatur, excepta sola Dilatione ad quietationem. H. L. 117.

DILATIO AD MVNIMENTA.

Dilatio ad munimenta vtrique parti negari non debet, H. L. 200.

Dilatio ad munimenta simplicia in causis simplicium iniuriarum, cædis & sanguinis, concedi non debet, nisi ad munimenta specificata, causā perimentia si ea pars aliqua vti velit Consti 1588. Folio 58.

DILATIO AD STAtuendum Ministerialem.

Reus ne respondeat nisi viso Ministe-

niali, quem si Actor in promptu non habeat, poterit Dilationem impetrare ad statuendum eum ad proximos terminos' H. L 158.

DILATIO AD EVICTOREM.

SI appareat ex munimentis reum posse habere Euictorem., petenti detur Dilatio, ad conueniendum eum ad terminos. per terminos; qui nisi in termino cõpareat, onusq; causæ in se suscipiat, in rerum actio est dirigenda. Si verò compareat, & onus causæ suscipiat; actor tamen principalem non obmittat, in quantum in euictore defecerit, H L. 91

Dilatio ad Euictorem in causa dotis non datur. Const. 1588. Fol. 37.

DILATIO VISIONIS.

DIlatio visionis, in causis simplicium iniuriarum, & proprij laboris, amplius non concedatur, nisi in causis hæreditariis, fundum tangentibus. Constitut. 1588. Folio 58.

Disciplina militaris, *vide Const.* 1588. Fol 56. *Const.* 1589. *fol.* 3. *Const.* 1591. *fol.* 13. *Const.* 1593 *fol* 8. *Ibidem fol.* 10. *Const.* 1601. *fol* 10. *Ibidem fol.* 11 *Ibidem fol* 16. *Ibidem fol.* 58. *Const.* 1607. *fol* 38. *Const.* 1609. *fol.* 5. *Ibidem fol.* 7. *Ibidem fol.* 24 *Ibidem* w Artykułach woiennych: *Const.* 1613. *fol.* 3. Compendium moie praw Koronnych w piątym Rozdziale woiennym.

DIVISIO.

DIuisio inter fratres per amicos etiam absq; Iudicij authoritate facta, triumannorum & totidem Mensium silentio ratificatur, nisi quid iure præscriptionem impediat H. L. 80.

Actio diuisionis Castrẽsis est H. L. 220

Frater diuisus nominatim, indiuisi generaliter citẽtur quod si diuisus causam suo perdit, reliqui sua minorennitate restitutionẽ petere non possunt, nisi pro suo interesse. Si verò sint indiuisi, & generaliter omnes ad illa bona aliquod ius se habere prætendentes citantur,

tur, causaq; cadunt, nullus illorum rem iudicatam refringere potest. H. L. 98.

Diuissio per patrem inter liberos ex duabus vxoribus susceptis facta, rata sit. H. L. 83.

DOMVS.

Nobiles possunt habere domos in Ciuitatibus, tali tamen ratione, vt ne iurisdictionem Ciuilem deuitent, & onera Ciuilia ex illis areis & domibus subeant, H. L. 168.

DONATIO.

Donatio in bello facta, morteq; donatarij aut donatoris confirmata, etiam sine priuilegio valet. H. L. 81.

DOS.

Dotes non inscriptæ sunt nullæ. H. L. 81.

Si pater nubat, nisi sit prodigus, bonis maternis puerorum donec vixerit vtatur, eo duntaxat pueris assignato, quod dotis nomine ad eum cum matre illorum peruenit. H. L. 154.

Filij prioris vxoris mortuo Patre, fi-

lias

lias secundæ vxoris maritent & dotent, saluis bonis maternis. H. L. 154

Bona dotis nomine obligata, pro hæreditate ne vsurpentur, præscriptione etiam longissimi temporis interueniente, sed semper redemptioni obnoxia sunto. Const. 1588. fol. 30.

Vxor si prius moriatur, maritus de dote & reformatione successoribus respondeat. Si verò vir prius moriatur, vxore in possessione bonorum reformatorum relicta, eadem possessio debetur successoribus, absque iuris strepitu per Capitaneum danda. H. L. 82.

Indotatis vxoribus triginta marcæ soluantur, vel possessio assignetur, quæ trium marcarum prouentum habeat. H. L. 81.

Sorores & auitæ indotatæ, quæ maritis nupserunt, ex ijs bonis quæ fratres vel nepotes debitis onerauerũt, per creditores dotari debent. Const. 1588 f. 37.

Iis verò quæ non nubserunt. intra anni decursum post elocationem, do-

tem dent creditores. Ibidem.

Dotem sorori per Patrem indotatæ assignent fratres, intra vnum annum post mortem paternã. Const. 1588. f. 29.

DOTALICIVM.

Dotalicium vxoris non vitiant fuga & crimina mariti. H. L. 81.

Nec perlucris super viro obtentis subest, sed ipse pro Golota censebitur. H. L. 82.

Vidua dote & dotalitio sit contenta, alia verò bona pueris dimittat. H, L. 287

Domina dotalicialis, quę in bonis iureuicti priorem habet reformationem, quam ius Creditorum, in possessione reformatorum bonorum conseruetur: ea verò si moriatur, hęredes dotalitij exemptioni Creditoris subiacebunt Idem fiat, si post mariti mortem, ad secundas nuptias conuolauerit. contra dotis cautione assecurata. Const. 1588. fol. 37.

DVELLVM.

AD duellum ne quis alium prouocet, alioquin prouocatus impunè non pare

at,

at, nisi Rex id permittat: secus faciens dimidium anni in turri detineatur, & marcas 60. luat. Conueniri autem debet Terrestri Iudicio. Const. 1588. f. 31.

ECCLESIA.

Ecclesiam per Patronum prouisam & dotatam Episcopus confirmabit & dotabit. H. L. 219.

Ad maiores Ecclesias Nobiles ex vtroque parente Nobili nati recipiantur. H. L. 84

Ex plebeis verò, non nisi Doctores, vnus Iurisprudentiæ, alter Theologus, tertius Medicus suscipiantur, vbi talis est fundatio: vbi verò non; debent suscipi, duo Theologi, quintus Medicus. HL. ib.

Posterior Constitutio De his.

Ad Ecclesias Cathedrales Collegiatas in Canonicatus, & Prælaturas Plebei non eligantur, sed tantum Nobiles Poloni ex vtroq; parente indigenis Regni nati, exceptis nonnullis personis in legibus expressis; ij verò qui contra hanc

Constitutionem aliquid obtinere auderent, pœne & foro de Cortesanis sancito subiaceant. Const. 1607. fol. 13.

Personæ status spiritualis ex bonis paternis, & quoquomodo illis & consanguineis illorum seruientibus, & non ad Ecclesiam donatis & fundatis, bellicam expeditionem seruiant, & alijs omnibus oneribus sicut & personæ status sæcularis subiaceant Ratione verò iniuriarum fundi bonorum Terrestrium, ex bonis supra dictis procedẽtium in Iudicio Terrestri & Officio Castrensi respondeant; similiter etiam cum ex appelatione & remisione ad Tribunal eiusmodi causæ deuolutæ fuerint, iudicari debent per omnes Iudices sæculares; pro bonis verò hæreditarijs per sex Spirituales Iudices, secundùm Constitutionem deputatos. Const. 1607. Fol. 11.

Templa & dignitates. tám Ecclesiasticæ quám sæculares circâ iura & libertates suas conseruantur. Non nisi Nobilibus indigenis conferãtur, Expectatiuæ

non

non dabuntur. H. L. 279.

Raptor, inuasor, occupator & detentor bonorum Ecclesiasticorum, pœnis & cēsuris Ecclesiasticis subijciatur. Quod si excommunicationes vltra annum susti nuerit, bona ipsius Capitaneus apprehēdat, donec iniuriam passo satis fiat. Capitanei verò in præmissis negligentes itidem censuris Ecclesiasticis feriantur. H. L. 75.

Ecclesia Gnesnensis præponitur Cracouiensi. H. L. 35.

Bona Ecclesiastica, tam Romani quā Greci ritus, ne alienentur, & alienationes nihil valeant, quæ in Priuilegiis causas iustas & conditiones Ecclesiæ illi vtiles probabiliter, specificè & authenticè expressas non habent, & in quas consensus quorum interest non accessit. Alioquin bona recuperari semper per successores possunt, citra præiudicium Ecclesiæ, & onerum de iure illis incumbētium derogationem. Const. 1588. fol. 41

Thesauros Ecclesię Episcopi in bonis

Regalibus cum Capitaneis seu Tenuta=rijs, in bonis verò Nobiliũ cum collato=ribus conscribant. H. L. 279.

Ecclesiæ & Cænobia non defendunt segetum nocturnos damnidatores, sicarios vel viarum deprædatores, fures proclamatos, vel ter notatos, incendiarios, & violatores Ecclesiasticarum libertatũ. H L. 379.

Incendiarios & exustores voluntari=os Ecclesia non defendit. H. L. 113.

Præscriptio in iniurijs aut prouenti=bus personarum Ecclesiasticarum ratio=ne prouentuum & vtilitatum ex bene=ficijs prouenientium sit decem annorũ; quilibet autem intra hoc spacium iure, iniurias prouentus sui prosequatur, sub amisione eiusmodi prouentus pro quo inter fatalia iuris intermisit agere. Pro bonis verò Ecclesiasticis, & ad altaria fũ=datis aut inscriptis quæ ad fundum per-tinent ad compositionem inter status di-lata est, si verò pro eiusmodi bonis mo=ueretur quæstio, tunc ad determinatio=

nem. compositionis talis actio suspendi debet. Const. 1607 fol. 10.

ELECTIO.

ELectio Regis Poloniæ libera esse debet. Const. 1550. Fol. 2.

Quod si quis tam internus quám externus, siue viuente siue decedente Rege, quocunque prætextu, vltra liberam electionem Regnum vsurpauerit etiamsi per vim coronatus fuerit, talis pro hoste patriæ haberi debet, & omnes illum adiuuantes pro perduellibus. Cōst. 1593. Fol 5. *De hac etiam vide* Const. 1607. Fol. 3. Poloni sine Lithuanis Regem ne eligant, & è conuerso. H. L. Fol 89.

EMPORIA.

EMporia Ciuitatum in robore conseruantur. H. L. 89.

Ciuitates literas super Emporia in Conuentu produxerunt, que illis approbatæ sunt. Const. 1565. Fol. 59.

Emporia non nisi mercatores afficiant, Capitanei ea defendant & manu teneant, iuxta priuilegia Ciuitatum. Ad

hæc Emporia omnes mercatores vijs solitis & circumscriptis eant. Ibidem fol. 48. *De his plura vide in* Const. 1611. Fol. 34. & Const. 1609. Fol. 4.

Episcopatus, *vide in Speculo. sub titulo Episcopatus.*

E Q V I.

EQui extra Regnum ne ducantur. alioquin per Capitaneos detineantur. H. L. 70.

Pro equis in Vngariam non eatur. Const 1578. Fol. 190.

Iudæi equos diurno tempore in pignus recipiant, inculpati quod furtiuos recepissent, per iuramentum euadant. H. L. 150.

Equos Iudæi extra Regnum ne ducant. Const. 1550. Fol. 3.

Neq; eisdem mercentur, alioquin & equos amittant & suspendantur. Const. 1557. Fol 7.

Equireæ seu greges equorum extra Regnum non pellantur sub amisione: quod videant Capitanei & Theloneato-

res ſub pœna 200. marcarum. Notarius verò eos dimittens 12. ſeptimanis turrim ſuſtinere debet. H. L. 90.

Equus in vſum alicuius accommodatus læſuſq; per commodantem, duabus ſeptimanis ſine vllo labore ſeruetur, & niſi conualuerit, accommodans cum commodatore rem componat. H L. 90.

Poledrus interfectus tribus marcis ſoluatur. Pro Poledro verò, tertij, quarti, vel quinti anni, ſoluatur iuxta æſtimationem, iuramento iniuriam paſsi imponendam. H. L. 179.

Equi in vijs non vendantur, dum ad nundinas pelluntur, Capitanei verò liberam emptionem eorum Nobilibus non impediant, ſub pœna centum marcarum, pro qua coram Rege vel officio Caſtrenſi reſpondere, in primo termino debent, ibidemq; ſatisfacere: ea autem pœna inter Regem & Actorem diuidi debet. H, L. 90.

EVASIO.

Actiones finium regendorum & re-

demptionis bonorum, condemnatione & euasione non sistuntur. H. L 3.

E V I C T I O.

PRo Patre Euictionem promittente pueri tenentur, ad annos non prouocando. H L. 159.

E V I C T O R.

Euictor in criminalibus locum non habet H. L. 90.

Euictorem in causis iniuriarum statuent, liberatur: tamen, nisi Euictor satisfecerit ipse respondeat. H. L, Ibidem.

E V O C A T I O D E D I- S T R I C T V.

SPirituales ne vocent Seculares ad Iudicium spirituale, in causis illi Iudicio non competentibus H. L, 91. & 253.

Nemo alium de districtu euocet sub pœna 14. marcarum H. L. Ibidem.

E X A C T O R.

EXactor *Spiznego* iniquus, impossessionatus, per Burgrabium aut Proconsulem arestetur, donec exactum restituat, & pęnam trium marcarum iniuriam pas

ſo ſoluat. H. L. 260.

Exacteres rationem in Conuentu faciant, deffectus ex ſuo impleant. Conſt. 1566. Fol. 70.

EXCOMVNICATVS.

Excommunicato veniente in Eccleſiam, ceſſetur à diuinis, quæ eo recedente aſſumantur. H. L. 122.

EXEQVVTIO.

Capitanei rem iudicatam exequantur, ſub pœna centum marcarum, ſi Capitaneatum obligatum habent, ſin liberum priuationis officij. H. L. 32.

Hæc autem pœna centum marcarũ, antea inter Regem & Actorem diuidebatur. H. L. 202.

Sed iam ea tota Actori debetur. Sigiſmundus 1538.

In cauſis ſpiritualium Capitanei non aliter exequutionem faciant, quàm iuxta ſtatutum Regis Iagellonis. Fol. 50. aliàs Iudicium nullũ erit Coſt. 1562. f. 15.

Officium Caſtrenſe debet eſſe ſem-

per paratum, in recenti crimine, in mi nistranda Iusticia, & in exequutione rei iudicatæ, non expectatis terminis Ca strensibus, exceptis diebus solennibus. H. L. 173.

Exercituum præfectus, *vide in Speculo Senatorum ac Officialium Regni Poloniæ, sub titulo Exercituum Regni Generalis.*

EXPECTATIVÆ.

Expectatiuæ, solida, iura patronatus penitus abrogantur. H. L. 92.

Literæ expectatiuæ, super dignitates non dentur. Const. 1550, Fol. 2.

EXPVLSIO.

Causas violentæ expulsionis, iudicat Capitaneus ad querelam. H, L: 220.

Pro violenta expulsione de particula fundi Capitaneus non iudicat. Sigis: Cracouiæ 1539.

Expulsi intra Mensem adeant offici um Capitaneale, protestationem (si vo= lunt) faciant, & ibidem expulsores ci. tent: officium verò ad bona descendat, de possessine antiqua perquirat (quæ

testi.

testimonia a Nobilibus sub conscientiâ, à Kmethonibus sub iuramento exigi debent) & iuxta indagatam veritatem decidat. Ecceptis pupillis, quorum bona tutores alienarunt; quibus præscriptio nocere non potest. Citatus ad munimenta dilationem habeat ad proximos terminos illorum actorum, ad quæ prouocat; nominare tamen debet munimenta, ad quæ dilationem petit. Si nihil ad causam attulerit, causa cadat. Pro damnis verò Iudicium Terrestre cognoscat. H. L. 222.

Hæc lex annalis erat, sed reasumpta Anno 1588. vt infra.

De violentis expulsionibus stetur statuto Regis Sigismundi Añi 1543. Const 1588. Fol 30,

Causæ expulsionis singulis ferijs quintis ex scorsiuo Regestro in Tribunali iudicentur. Const. 1611. Fol. 13.

FALSARII.

FAlsarij citationum per iudices puniantur. H. L. 30

Falsarij pannorum puniantur pœna falsi, & amisione pannorum, quorum tertia pars Palatino. reliquum Regi cedere debet. H. L. 177

Fallator inscriptionum, pœna inuasionis domus puniatur. H L. 93.

FACIONATVS TERMINVS.

TErminum facionatum, qui vnius septimanæ esse debet, Capitaneus iudicat, H. L. 11.

Tamen talis terminus, non nisi pro furto ablatis rebus pręfigi debet. Constitut: 1578. Fol. 190.

Facionatus terminus aresto præmisso dari debet H. L. 11.

FATALIA.

FAtalia sub Interregno non currunt. Const. 1589, Fol. 32.

FERA.

CEruum, aprum, onagrum ante canes alterius, vi vel clam rapiens, pro pœna tres marcas Iudicio, alias verò tres ei

cui fera debebatur, luat. H. L. 38.

FIDEIVSSOR

SI fideiussor allegat sollutionem debiti factam esse per Principalem; probet. H. L. 94.

Fideiussor principalem debitum negantẽ conuincat, pro viginti marcis solus, pro quadraginta met secundus, pro maiori summa met tercius; sed fideiussor principali equum, bouemuè non obliget, alioquin damna resarciet. H. L. Ib:

Fideiussor propter non factam solutionem, damna principali non inferat, sed pro parua summa pignus, pro maiori bonorum possesionem apprehendat. H. L. Ibidem

Kmetho non pignoretur propter fideiussoriam Domini. H. L. Ibidem.

Præscriptio, verbalis fideiussionis, actis non inscripta, anno terminatur. H. L. Ibidem.

A fideiussione pecoris abacti, non amplius quàm grossi duodecem ab omni pecore exigantut. Const. 1589 f. 38.

FI-

FILII NOBILIVM.

Nobilium filij, viuentibus patribus, sigillo proprio non vtantur, sed paterno. H. L. 1543.

Vsus tamen excipit ab hac lege filios Magistratu aliquo insignitos, vel per coniugium è patria potestate emancipatos.

Nobilis Nobilem asserens esse filium meretricis, si non reuocat statim, aut negat, probatuè: sexaginta marcis puniatur: sic etiam, si matrem ipsius meretricem nominauerit, & reuocando debet dicere. Id quod locutus sum, mentitus sum sicut canis H. L. 167.

Parentes Filiorum contractibus cum Iudeis factis non obligantur. H L. 134.

Filij prioris vxoris mortuo patre, filias secundæ vxoris maritent & dotent, saluis bonis maternis. H. L 154.

Filius pro patre, & frater pro fratre non punitur. H. L. 177.

Filium in diuisum, adultum, & armis aptum habens, potest cum absq; Regia

licen

licencia ad expeditionem ieneralem in locum suom mittere, modo ita cum expediat, vt solus ire debuit. H L. 16.

FILII ILLEGITIMI:

FIlio illegitimo, matris caput est soluendum. H. L. 95.

Illegitima proles etiam subsecuto matrimonio non succedit, nec vnquam legittimatur. Const. 1578. Fol. 189.

FISCVS.

FIsci nomine, post Curiam non nisi ij conueniantur, qui ex bonis Regalibus satis non faciunt. Const, 1567. fol. 75.

FLORENVS AVREVS.

AVrei Vngaricales boni non nisi 2. flor. & 10. grossis, accipiantur & tradantur: neque valor eorum eleuetur, sub pęna duplici 14. mar. pro qua forū in officio Castrēsi perēptoriè sine appellatione ad instantiam cuiusuis; pæna verò parti & Iudicio per mediū cedere debet Constit. 1611. Fol. 15. Hæc costitucio nō est in vsu.

FLVMINA. FLVVII.

Flu-

FLumina Regni ſint ad nauigandum libera, nec à nauigantibus ſiue Thelonei, ſiue rupti obſtaculi nomine quicquam exigatur. H. L. 96.

Flumina libera ſint nauigantibus, iuxta ſtatuta eo nomine condita. H.L.97.

Fluuij nauigabiles, Iſtula, Niepr, Stir, Striy, Narew, Dunaiec, Bug, Wieprz, Tismienica, San, Brda, Nida, Prosnia, Noteſz, liberi eſſe debent à quibuſuis ædificijs nauigationem impedientibus, neque ea in poſterum, ab illis locis quæ nauigabilia ſunt, quiſquam extruat. In eiſdem Fluuijs Theloneum nullum etiam Regale & Quartæ obnoxium, à Nobilibus exigatur, ſed ad ſolos mercatores pertineat: alioquin citatus ad Tribunal, & iuramento Actoris conuictus, pœnam ducentarum marcarum ſuccumbet, ibidem inter cauſas officij peremptoriè repetendam, cuius medietas Regi, altera Delatori debebitur. Conſt. 1588. fol. 13

Fluuijs qui bona Regalia cum bonis

Nobilium distinguunt, vicini ad vtramq; ripam sedentes liberè vtantur. H. L. 96.

In fluuijs obstacula omnia tollantur, iuxta priores Cōstitutiones. cō. 1578. f. 190

FORALIA.

FOralia à rebus domesticis & victualibus, non recipiantur, nisi à rebus lucri causa emptis, & reuenditis. H. L. 273.

Tenutarij in bonis Reipub. foralia à quibusuis rebus, à subditis Nobilium, sub pœna 100. marc non recipiant, pro qua forum in Trib. inter causas officij Const. 1613. Fol. 19.

FRATER.

FRater senior bona fratrum minorennium ne alienet; debita inscripta ex bonis paternis communibus, ad proportionem debiti, cum amicorum consilio venditis; minutiora verò debita ex censibus exoluat: reliquum cum fratribus æqualiter diuidat: quidquid contra hoc statutum factum fuerit irritum esto. H. L. 98.

Seniore fratre propter præscriptio-

nem causam perdente, minor eam ne re uocet H. L. 99.

Frater diuisus nominatim, indiuisi generaliter citentur, quod si diuisus causā perdit, reliqui sua minorennitate restitutionem petere non possunt, nisi pro suo interesse. Si verò sint indiuisi & generaliter omnes ad illa bona aliquod ius se habere prætendentes citantur, causaq; cadunt, nullus illorum rem iudicatam infringere potest H L. 98.

Fratres honestam educationē sororibus dent. De quo coram officio Capitaneali iure agi potest Const. 1588 F 29.

Fratres dotem sorori per patrem indotatæ, intra vnum annum post mortē paternam ex consilio duorum ex linea paterna, duorum ex materna coniunctorum, assignent: quam dotem infra vnum annum post desponsationem, eidem reddant, vel sortem bonorum dotis nomine in possessionē dent. Const. 1588. F 29.

Fratricidæ in bona occisorum non succedant & infames sint. H. L. 99

FRV-

FRVMENTA.

GEdanum non nisi frumenta, farinæ & operæ siluestres demittantur. Const. 1565. Fol. 48.

Bigostiæ Nobilitas frumenta libere vendat, neq; ab oppidanis impediatur sub pœna quatuordecim marcarum iuxta literas Regias per Capitaneum exigenda. H. L. 100.

Nobiles liberè frumenta sua etiam externis vendant, vel extra Regni fines vehant nisi vsus Reipub. aliud suaserit. H. L. Ibidem.

Frumentum mutuatum intra quatuor annos repetatur. H. L. 101.

Frumentorum nocturni fures, si deprehendãtur, equos & omnia quæ secũ habent perdent: in renitentia impunè occidi possunt. Si verò illi defensorem vulnerauerint, vel interfecerint, soluãt. Dominus verò de cuius fundo exiuerint in pœna trium marcarum Regi condemnetur. H. L. Ibidem.

Pro vna Cassula frumenti, parti tres,

iudicio lex marcæ debentur, ſi verò ea noctu recepta ſit, furtum eſt. H. L. Ibid.

Frumenta in fundo Nobilium hæreditario nata, non autem coempta, libera ſunt ab omnibus quibuſcunq; Theloneis dum deſluitant, præſtito ſiue per Dominos, ſiue per factores iuramento ſub pœna 500. marc. Conſt. 1588. f. 42.

F V R.

FVrans res minutas in Curia Regis, auris periculo ſit obnoxius. H. L. 103.

Fures manifeſti etiam non victi iure, capiantur. H. L. Ibidem.

Fures ſi de Regno fugerint, & tandem Regi reconcilientur, nihilomninus læſis ſatisfaciant, & infames ſint, vna cum illis, qui eis hoſpicia præbent, vel prædam cum eis partiuntur. H. L. 209.

Infamatus ter pro furto, non ſecus euadat ac ſi Nobilitatem eſſet probaturus, alioquin pro fure reputetur. Accuſatus verò quarto pro furto, legibus plectatur. H. L. 104.

Furti accuſatorum & ſeſe bis abſen-

tan

tantium bona confiſcentur, quæ Capi-tanei apprehendere debent. Idem ibi:

Ter in Regeſtris maleficiorum notatus, non cenſetur eſſe bonæ *famæ*, & capi poteſt. 168.

Hæc lex ad biennium prorogatur. H. L. Ibidem.

Et deinde ad quinquennium. H. L Ibidem. quæ tamen vſu retenta eſt.

Iudeus pro re *furtiua* euictorem non ſtatuens ſuſpendatur. H. L. 135.

Templa non deffendunt *fures* proclamatos. H. L. 379.

Actio *furti* præſcribit vno anno, ſi vterque, id eſt, accuſans & accuſatus *fuerit* de vna Parochia, ſin ſecus intra triennium. H. L. 104.

Vicini vocati ad proſequendum *furem*, ſi noluerint perſequi, ad ſolutionem *furti* condemnentur. H L. 103.

Furti ter conuictus, etiamſi ablata reſtituat in*famis* eſto. Dum tamen *furtum* abiurans, in vno teſte deficit, non in*famatur*, modò ſatisfaciat. H. L. Ibidem.

Fures nocturni frumentorum si deprehendentur, in renitētia impunè occidi possunt. H. L. 101.

Vir integræ famæ, furti accusatus, proprio iuramento euadat. H. L. 103.

Fures etiamsi captiuitatem effugiant regi manent. H, L, Ibidem

Contra vicinum eiusdem Parochiæ, intra annum de furto agendum, alioquin anno elapso reus per testes euadat. H. L. 104.

Inuito Domino res alienas attrectans si in parte neget, in parte fateatur, accusantis iuramento conuincatur. H. L. Ib.

Accusatus pro furto apium, vel mellis si bonæ famæ est, & asserit proprium mel se tulisse, iuramento euadat, præsertim vbi Actor per visum furtum non probat. H. L. 9.

Furtum in villa, possesione, fæno, frumento, campis, lacu, piscina, vel flumine faciens, satisfaciat cui damnum intulit, & Domino fundi pœnam luat H. L. 94.

Cassula frumenti si noctu recepta sit, furtum est. H. L. 101.

GRAMEN.

DEpascens gramina, in tunica pignoretur. H. L. 94.

Graminis aut prati demessor, si dicat se illud apud Wladarium defunctũ emisse, ad probationẽ admittatur. H. L. 186.

GRANICIES.

GRanicies inter bona Regalia factos, Capitanei obseruent, sub pœna Centum marcarum. Const. 1567. Fol. 75.

Granicies Rex nemini deneget. H. L. (52.

In graniciebus constituendis ante omnia naturalis limes, puta, riuus, flumen eiusq; alueus, nouus vel antiquus spectandus est. Et attendendum si riuus naturaliter & spontè, an per industriam auersus est: si spontè, antiquus alueus pro limitibus esto; si verò per industriam auersus est, nouus alueus limites faciat, antiquus verò totus ad illum pertineat in cuius hæreditate situs est. H. L. 267.

Granicies tutor facere non potest.
H. L. 285.

Granicierum talis processus obseruatur.

Primùm actor ad Iudicium Terre=
stre reum citet simpliciter, pro actora=
tu, absq; vlla positione taxe. Si reus in
primo termino non comparuerit, in pę.
na contumaciæ condemnetur. Secun=
do non comparens in lucro condemne=
tur, vbi actor lucratur actoratum & ad
campum cum parato actoratu remitti=
tur. Tandem per Succamerarium reus
per literas innotescentiæ vocatur, ad
attentandum actorem iurare cum testi=
bus super ductione limitum seu grani-
tierum. H L. 266.

In termino Innotescentiæ, reus ad
nullam de actoratu controuersiam ad=
mittitur, sed actor pro libitu suo, offici=
um ducit, & scopulos erigit, non ob=
stantibus quibusuis probationibus, &
quantumuis euidentibus signis citati,
ita tamen vt in vltimo aciali scopulo,
actor cum sex testibus iuret, se nihil vi=

cino ademiſſe. H. L. 267.

Idem fiet, ſi neq; in campo reus comparuerit, Succamerarius verò poſt præſtitum iuramentum. decernat limites robur perpetuum habere debere. Cuius decreti totiuſq; Proceſſus ſeriem Succamerarius ſub ſuo ſigillo, ad terminos Terreſtres remittit, qui ibidem actis inſeratur. H. L. 268.

HÆREDITAS.

Citatus pro hæreditatem, aut peccunia obligata ſi intermino peremptorio non comparuerit, actor lucratur pecuniam aut hæreditatem, pecunia reo reſtituta. H. L. 92.

Emptor hæreditatis contra propinquos & creditores triennio & tribus Menſibus præſcribit. H. L. 188.

Hæres pro obligatorio impetitus, ad probationem hæreditatis & poſſeſsionis admittatur, vbi literis nihil probatur contrarium, vel vbi vtriuſq; partis iura dubia ſunt. H. L. 183.

Poſſeſor hæreditatis, tribus annis to-

tidemq; mensibus præscribit, nisi pro-
betur facultatem conueniendi non fu
isse. H. L. 189:

Non comparens in termino peremptorio in hereditaria questione causam perdit, & actor in eius possesionem mitti debet. H. L. 62.

HÆRESIS.

HÆresceos Iudicium pertinet ad Spirituales. H. L. 107.

Vnicuiq; liberùm sit extra Regnum studiorum causa proficisci, modò ne hæreses discat, vel adferat. H, L. Ibid.

Hæretici, eorumq; fautores, vbique per Capitaneos & Officia ciuilia capiantur. H L. 106.

Si quis hæreses promoueat, contra talem omnes consurgere debent, nec ei vllo verbo, consilioué auxilium ferre, sub fide & honore, etiam si sit sanguine iunctus; Iuribus Regni saluis. H. L. Ibid.

HOMICIDIVM.

QVi turbat conuentum cum homicidio, pæna capitis puniatur. H. L 51.

Homicidia olim Castellani iudicabant. H. L. 107.

Sed hoc abrogatum est per posteriores leges.

Homicida vbiq; capiatur. H. L. 103.

Homicidæ Nobilium & eorum subditorum in Ciuitatibus iure polonico iudicentur. H. L. 303.

Præscriptio agendi pro capite, triennio terminatur. H.L. 187. & Co. 1588 31.

Posteaquam constiterit de homicida, citatur Reus ad Regem in Comicia prosessione turris. Const. 1557. Fol 6.

Causa occasione homicidij intra triennium instituatur. H. L. 112. & Const. 1588. Fol. 31.

Occidens aliquem viam obsidentem in sui defensione, sex testibus euadat, & solutis sexaginta marcis liber sit absque turris sessione. Homicida tamen in via aliquem interficiens 120. marcas soluat & turrim sustineat. H. L. 108.

Occidens aliquem in defensione sui vel suorum 120. marcas soluat absq; turri. H. L. Ibidem.

Hæ duæ Constitutiones superiores in suo robore sunt conseruatæ Constitutione 1588. Folio. 32.

De illis qui fortuito casu intereunt nulla quæstio moueatur. H. L. 107.

Si author homicidij ignoratur, Reum successores quærant. H. L. Ibidem.

Parricidæ, fratricidæ, sororicidæ, in bona occisorum non succedant, & infames sint. H. L. 99.

Qui occisum asserit Nobilem fuisse, cum non fuerit, & hoc nomine actionẽ instituat, pro capite nihil lucretur, quin immo 120. marcarum atq; sessione turris per vnum annum puniatur. Idem de vulneribus censendum est. H. L. 112.

Pro capite interfecti Nobilis, nemo ita componat, vt homicida turris sessionem eludat, sed consanguinei occisi, ad maximum intra duodecem septimanas homicidij, protestationem ad acta Castrensia, illius loci sub cuius iurisdictione homicidium patratum est, fideliter referant, & iure competenti, iuxta excessum

ſum ſine intermiſsione agant. Quod ſi tam longè abſint vt ante hoc tempus id facere non poſſunt, faciant tamen mox poſt primã noticiam. Conſt. 1588. F. 32

Solutio capitis vltra pœnam turris, quæ publica eſt, ſit in duplo, hoc eſt, caput gladio vel aliàs manu interfectũ, ducentis quadraginta marcis; ex pixide verò, quadringentis & octuaginta. Quã ſummam homicida ſucceſſoribus refundat priuſquam è turri exeat. Quod ſi in turri morietur, ex bonis tamen eius, hæredibus occiſi ſatisfiat. Ibidem F eo:

Plebeius occidens Nobilem, capite puniatur, vbi Nobilis occaſionem occidendi non dedit H L. 304.

HOMICIDIA cauſualia.

HOmicidia caſualia ea ſunt, ſi quis caſu fortuito interficiat eum, cum quo illi antea nullæ contentiones, rixe, vel odia intercedebant. Inſciuitate tamen vel circa domum, itidem & in campo lato, ex pixide interficientem, caſus allegatio non iuuabit. Conſt. 1588. F. 32,

HOSPITIA.

Hospitia in Conuentibus particularibus & Iudicijs pro cuiusq; dignitate Capitaneus distribuat. Const. 1568. Fol. 25.

Hospitium nemo apud Iudęum quęrat. H. L. 130.

Hospitia præbentes furibus & prædonibus infames sint. H. L. 209.

IMPOSSESSIONATI NOBILES.

Impossessionati & odardi, in Iudicio Castrensi, cuilibet respondeant, qui si apud possessionatum arestantur, statui coram Capitaneo intra vnam septimanam debent, fideiussores daturi, vel detinendi; aliàs possessionati pro arestatis respondeant. H L. 113.

Contra impossessionatum verò qui arestari non potest, in Parochia in qua erat possessionatus, citationes ponantur, clamante Ministeriali, citra damnũ hæredis illius villæ. H. L. Ibidem.

Eiusdem legis declaratio.

Im-

Impoſſeſsionatus poſteaquam ei in Iudicio Caſtrenſi ſatisfactio iniungitur, debet ſeſe vel parata peccunia eliberare in 2. ſeptimanis, vel fideiuſſores dare quod ſatisfaciet in 6. Septimanis, quod niſi fecerit citari debet ad bañiendũ, & cùm bañitus fuerit, capi & detineri debet vſq; ad ſatisfactionem. Citatio verò contra illum vel in Parochia in qua poſſeſsionem habuit, vel in qua natus eſt, poni, vel eidem in manus tradi poteſt. Areſtatos autem ij tantum ad Caſtrenſe officium ſtatuere debent, qui eos in domibus proprijs areſtatos in inſtanti non extradiderint, vel ab eis non receſſerint, eoſué domo ſua non eiecerint. Conſt. 1588. Fol. 35.

IMPOSSESSIONATI KMETHONES.

IMpoſſeſsionati Kmethones poſſeſsionatas vxores ſequantur, poſſeſsionatis verò vxores tradantur. H. L. 143.

INCENDIARIVS. INCENDIVM.

INcendiarius vbiq; capiatur. H. L. 103.

Pro incendio accusatus, si se expurgare non poterit pœnam 14. marcarum fisco luat. H. L. 114.

Incendiarij & exustores voluntarij morte crudeli puniantur, quos neque Ecclesia defendit, neque Ciuitates iure Theutonico locatæ, imò ex illis trahi, & iure Polonico iudicari & puniri debent. H. L. 113.

Pro incendio Capitaneus iudicat. H. L. 331.

Per aruipirium syluam incendens, iure Polonico, iudicetur, sicut incendiarius, & quamuis infamis non est, conuictus tamen si fuerit Kmetho, & non est soluẽdo, redimat vitã 10. marcis, HL. 113.

INDIGENATVS.

INdigenatus omnes in Regno Poloniæ & M. D. L. sine consensu Ordinum Regni & M. D. L. ex Cancellaria ne dentur; dati cum consensu omnium Ordinum in Constitutiones inscribantur, a-

liter nullius sint valoris Const. 1607. f. 43

Nemo pro indigena Regni recipiatur, nisi is, qui primò in Conuentibus particularibus in singulis Palatinatibus apud Nobiles id impetre; & per Nuncios in Comitijs commendatus sit. Const. 1601. Fol. 36.

INFAMES.

TEr in Regestris maleficiorum notati, infames sunt. H. L. 168.

Infames legitimè condemnati sicut Polonici in Lithuania, ita & Lithuanici in Polonia locum non habeant, immò officia exequutionem in illos extēdant. Const. 1589. Fol. 37.

Infames in Regno locum non habeant, immò per Capitaneos capiantur & capite plectantur in instanti sub pœna 300 marcarum Actori succumbenda & Iudicio Terrestri sine exceptionibus dilationibus & appellationibus repetēda atq; soluenda sub pœna 14. marcarū. Const. 1563. Fol. 30.

Infames sunt fures, prædones, eorumq;

rumq; receptatores. H. L. 209.

Infames sunt Parricidæ, fratricidæ, sorroricidæ. H. L. 99.

INHIBITIONES.

INhibitiones spiritualium ad secularia Iudicia non dentur, datæ nullius sunt valoris, nisi in causis merè spiritualibus. H. L. 114.

Neque Rex inhibitiones det, nisi in causis eorum qui in bello sunt, vel negotia publica gerunt. H. L. 115.

Inhibitiones etiam à Rege impetratæ nullæ sint, neq; audiantur. H. L. Ibi.

Cancellaria inhibitiones ne det, cēsentur enim pro literis iuri contrarijs. H. L. Ibidem.

Qui literas inhibitorias produxerit, vel Iudex qui eis paruerit, pœna 14. marcarum puniatur. Exceptis causis seruitij Reipublici vel bello ocupatorum, quæ tamen non nisi ad vnius anni decursum, literis specialibus Regijs suspēdantur. H L. 114.

INQVILINI.

INquilini legibus Kmethonum non tenentur, quoniam ſine cuiuſquam iniuria reſident. H.L. 143.

Inquilini labores ſeptimanatim obeant. H. L, 258.

INSCRIPTIO.

INſcriptiones reemptionales, commutatoriæ, donatoriæ, obligatoriæ ad certum tempus, & debitorum in certam diem fieri ſolitæ, bonorum vtendorum inter coniuges, aduitalitates & arendarũ aliæq; huiusmodi obligationes ſint iuxta formulas ipſarum inſcriptionum in ſtatuto conſcriptas; ita vt ſi etiam breuiter in actis ſcriberentur, debent tamen valere. H. L. 117.

Inſcriptione niſi quis conuincatur ſuper mutuũ, iuramẽto euadat. HL 166.

Inſcripta ſibi bona Rex in Conuentu repetat, modò illa bona non ſint litigioſa. Conſt 1565. Fol 48.

Inſcribens ſe de tranſportatione inſcriptionis, ſi id ſuo tempore non fece-

rit,

rit, faciat, luita pœna trium marcarum & Iudicio totidem. H L. 166.

Inscriptiones Castrēses, nisi intra annū & sex septimanas ad acta Terrestria transferantur euanescunt. H. L. Ibid.

Hoc statutum intelligendum est de inscriptionibus ad ActaCastrensia non perpetua factis. Ad acta enim perpetua factas transportare non est opus.

Inscriptionem perpetuam non esse in fraudem factam probatur iuramento cum sex testibus; temporalem cum duobus. H. L. 116.

Inscriptiones absente principali procurator non faciat, neq; pecuniam tollat. H. L. 117.

In inscriptionibus faciendis Iudices diligenter considerent ætatem, discretionē, valetudinē recognoscētis. HL. 115.

Inscriptioni reemptionali, expressè verba reemptionem seu *widerkauff* sonantia addantur. Sigis: 1523 Fol. 44.

Inscriptionem falsam alterius nomine faciens pœna inuasionis domus pu-

niatur. H. L. 116.

Contra inſcriptiones nihil fiat, nihil dicatur, excepta ſola dilatione ad quietationem. H. L. 117.

Ad ſuſcipiendas inſcriptiones ægrotorum, Rex tantùm mittat. H. L. Ibid.

Inſcriptiones in poſitione actorum ſuſcipiantur & extradantur. H. L. 170.

Inſcriptiones coram Tribunali fieri poſſunt. Conſt. 1578.

Inſcriptiones Polonicè ſcribi poſſunt Sig. Crac. 1543.

Inſcriptiones bonorum Terreſtrium Ciuibus non admittantur. H. L. 46.

Inſcriptiones vt diligenter actis inſerantur attendat Iudex, quod & parti attendere liceat. H L 121.

Inſcriptiones ſub Interregno factæ firmæ. Conſt. 1573. Fol. 120.

Inſcriptionem priorem habens in bonis, præfertur illi qui poſteriorem habent, etiamſi ad poſteriorem perlucra accedant, niſi quis triennio poſſederit, vel niſi alicuius inſcriptio, de iure nulla eſ-

se cognoscatur. Ideò omes inscriptiones, in alienis actis recognitæ, ad acta Castrensia vel Terrestria loci illius in quo bona illius recognoscentis consistunt, siue per debitorem, siue per creditorem, siue per vtriusq; seruitorem re. referantur. Potioritas autem & prioritas iuris computari debet ab eo tempore, quo in foro proprio inscripta est obligatio. Const. 1588. Fol. 38.

Ratione inscriptionis in fraudem Creditorum factæ, liceat semper iure agere, ijs creditoribus, quibus illa inscriptio damnosa est. Ibidem.

Inscriptiones & obligationes omnes, fiāt iuxta formulas in statuto descriptas, vxores ad consentiendum inscriptioni mariti, adducantur. Tuitio sub pœna consensu partium constituta inscriptioni addatur. H. L. 117.

Inscriptiones ita interpretari debent, vt si species apposita generalitati fuerit siue illa sequatur. siue præcedat, ad speciem duntaxat inscriptio referatur; &

vbi specialis mentio in literis facta non est de Theloneo, de iure patronatus, de fumalibus, de statione, iuri Regio conseruatur. H. L. 26.

Generales tamen inscriptiones omia complectentur. Idem ibidem.

INSIDIÆ.

INsidias in via publica alicui tendens si ab eodem in defensa occisus est, homicida euadat cum sex testibus, & absq; sessione turrica sexaginta marcis pro capite numeratis absoluatur. H L. 108.

Instigator, *vide in Speculo sub titulo Instigator.*

INTERREGNVM.

SI Rex sine prole decesserit, Poloni sine Lithuanis Regem ne eligant, & è conuerso. H. L. 89.

Sub Interegno ex thesauro nihil rapiatur, sub pena fraudis & peculatus. H. L. 122.

Post mortem Ludouici Regis Confœderatione dicta *Kaptur* cautum est, ne quis Iura Regni labefactaret. sed vt ea

omnes deffendant, nec minus Ecclesi-
as, & bona Ecclesiastica. H. L. 85.

Post mortem Regis Augusti, itidem
cautum est, ne quis cuiquam sit iniurius,
alioquin in eius destructionem omnes
consurgere debent. Const. 1572. Fol. 119

Tandem alia confęderatione eiusd.
Interregni cautum est, vt Rex sine dis-
membratione eligatur, electus ante o-
mnia iura & libertates iuramẽto appro-
bet & specialiter iuret, quod inter dissi-
dentes de religione Pacem conseruabit
neq; Nobilitatem extra fines Regni, eti-
am solutione quinque marcarum super
hastam educet, ne quis priuatim electi-
ones indicat, vel factæ contraueniat,
ne quisquam propter religionem quic-
quã patiatur, saluis Magistratibus. Com-
positio inter Status, vt finem sortiatur in
Conuentu. Iudicia vt fiant; ad inscripti-
onem respondeant Inscriptiones & re-
signationes valeant. Bona liberè redi-
mantur. Euntes ad electionem secur.
sint. Const. 1573. Fol. 120.

Act

Acta eius Interregni approbata & confirmata sunt. Const. 1676. Fol, 165.

Post mortem REgis Stephani, iterum ad similes confœderationes recurritur; & iudicia vltimæ instantiæ in singulis Palatinatibus instituuntur, de quibus in Conuentione Warsouiensi leges latæ, & multa alia pro temporis ratione sancita sunt. Succesſit deinde Electionis Conuentus, quem subsequitur Conuentus ad Wisliciam, vbi Electio Regis Sigismundi III. confirmatur, de quibus omnibus extant literæ vniuersales, partim typis excusæ, partim manu scriptæ, & ad singulorũ Palatinatuum & terrarũ Acta Castrẽsia relatæ. Con. 1586.

INVASIO DOMVS.

INuasor domesticus vbi aliquem ex domesticis enormiter vulnerauerit vel occiderit ad Iudicium Castrense citatus, sex testibus in illo districtu possesionatis, ex decemocto eligendis conuincatur, & capite plectatur H. L. 124

Calumniosè hoc nomine accusans

infamis sit & cauterisetur. Idem ibidem

Si fugerit violato & inuasor domus infamis pronuncietur, capite vbi eius copia fuerit plectendus. H. L. Ibidem.

Post conuictionem inuasionis scrutatores non dentur, conuictus puniatur tamen ante conuictionem scrutinia ant. Const. 1578. Fol. 190.

De inuasoribus & violatoribus domus, vide etiam Const. 1611. Fol. 6 & 14.

Famulus alicuius domum alterius inuadens & quempiam occidens, apud Dominum arestetur, cum quo Dominus ius dicat vel pro illo respondeat. Si verò famulus non arestatus fugerit, Dominus cum duobus testibus euadat, id factũ esse sine scitu & volũtate, & quod occasionẽ fugendi non dedit, H. L 124

Citatus pro eo quod iussu eius famulus quidpiã fecerit, Iusticiam cum seruis ministrabit, posteaquam arestati fuerint id in deffectu verò Iustiæ, Dominus non nisi pro his respondeat, & sese purget quæ violentiam, domus inuasionem

ni

necem aut vulnerationem Nobilis attinet. H. L. 242.

INVENTOR.

INuentor si neget rem pro qua culpatur inuenisse, iuramēto euadat. H.L.124.

ITINERANTES.

DAmnum si quis extranseuntibus, vel pecora agentibus dederit, illud Ministerialis cum Nobilibus, vel adminus duo villani conspiciant, & æstiment, & damnum passus, illud iuxta eorum æstimationem exigat: vocatus verò propterea in Iudiciū, iuramēto euadat, modò testimoniū eius rei habeat H.L 275.

Itinerantes nihil vi recipiant, sed à rerum Dominis emant. H L 179.

Itinerantium securitatem Capitanei defendant eorumq; Iudices H. L. 288.

IVDÆI.

IVdæi in villis vlnatim non mercentur. H. L. 95.

Iudæo Christianus ne seruiat sub pœ-

na turris. Iudæus verò Christianum seruum habens, pœna 100. marcarum puniatur. Const. 1565. Fol, 53.

Christianus ad testimonium contra Iudeum non admittatur, nisi cum Iudæo & Christiano. H, L. 130.

Iudæus negans se pignus recepisse iuramento euadat. Si verò Christianus asserit in minore summa res suas obligatas esse, Iudæus verò maiorem petit, Iudæi iuramento stetur. H. L. Ibidem.

Iudæus si pro mutuo impedit Christianum, Christianus iuramento euadat. Idem ibidem.

Iudæus in pignus omnia recipiat præter res sacras & sanguine madefactas Idem ibidem.

Iudæus si pignus cum suis rebus amisit, iuret & absoluitur H. L ibidem.

Iudæi septimanatim vsuras exigant, quod si ad literas pecuniam dederint, debitor per biennium non monitus ad vsuras non tenetur. H. L, 134.

Parentes filiorum contractibus cum

Iudæis factis non obligantur, H. L. Ibi.

Iudæi pecuniā ſuper literas ne dent, abſq; pignore; alioquin& obligatio nulla, & debitor ad ſolutionem non tenetur. H. L. 134

Iudæi triennio præſcribunt; ſuper bona nihil dent, libertatibus quoq; poſt coronationem Caſimiri III. conceſsis, priuentur. H. L. ibidem.

Iudæi ad arbitrium Cancellariæ literas ſoluant. H. L 135.

Pignora non per ſeniores Iudæos, conſpiciantur, ſed inſcribantur. H. L. Ib.

Iudæus ſi in re furtiua non ſiſtit Euictorem ſuſpendatur H. L Ibidem.

Iudæi neq; Theloneis, neq; vllis officijs præſint. Idem ibidem.

Modum mercandi iuxta ordinationem Regiam Iudæi exerceant, & pacta cum Ciuitatibus inita obſeruent. Id. ib:

Vadia propter ſecuritatem Iudæis data, non ad ſingulas perſonas, ſed ad communitates referantur, in villis verò Iudæi non mercentur. H. L. 130.

No:

Nobilium Iudæi, in Regia defensi one nihil sibi promittant H. L. 135.

Equos Iudæi extra regnum ne ducant. Const. 1550. Fol. 8.

Neq; eisdem mercentur, alioquin & equos amittant & suspendantur. Const. 1557 Fol. 7.

Iudæi Zupas, Thelonea, & alia idgenus ne teneant. Cost. 1562. Fol. 16.

Iudæis Palatini prohibeant, ne Thelonea, & alia id genus teneant sub pęna 100. marcarum Idem ibidem.

Iudæi pacta quæ cum Ciuitatibus habent non excedant, Thelonea Zupas, tabernas &c non teneant, sub pœnis statutorum: iusticiam de ijs Palatini, vel Domini ministrent, sub pœna 200. marcarum: non obstantibus vllis testimonijs & literis. Const. 1567. Fol 73.

Iudæj merces & victualia non intercipiant, neq; in suburbijs coemant, exceptis nundinis, sub amissione merciū & victualium, probatione præmissa. Const. 1588. Fol. 70.

Su-

Super possessiones Iudæi nihil dent H. L. 134.

IVDICIVM SPIRITVALE

AD Iudicium spirituale pertinent causæ Fidei, Hæreses, Schismata, Blasphemiæ, Apostasiæ, pro decimis, de Sacramentis, beneficijs, sacrilegijs, Symonia, fænoribus, præsbitericidijs, de ijs qui ad Ecclesias confugiunt. Exceptis tamen nocturnis damnidatoribus in segetibus, fundis vel agris, sicarijs, dispercussoribus itineris, furibus publicè proclamatis, vel ter notatis, incendiarijs, & violatoribus Ecclesiasticæ libertatis, tum de incantionibus, magijs, censibus Ecclesiasticis, perpetuis & temporalibus, reemptionibus Ecclesiarum, dotationibus *Poswiatne* dictis. Deinde ad Iudicium spirituale pertinent personæ miseræ, & derelictæ causæ illegitimitatis, ex inscriptionibus in iure spirituali factis, Iurispatronatuum, Plebanatuum, Altarium. Præbendarum, Sacerdotio-

rum, diuortiorum & dotium, intre per-
sonas separatas. H L. 153.

Iudex, *vide in Speculo Senatorum su*
verbo Iudex.

Iudicia Tribunalis Regni, *vide ibidem*
sub titulo. Iudicia *Tribunalis Regni & Offi-*
cia Iudicum.

IVDICIA COMI-TIALIA.

CAusæ ad Conuentum quarta & sexta
ferijs qualibet septimana iudicentur, fa-
cta verò conclusione Conuentus, nihil
iudicetur quod ad Conuentum pertine-
at. H L. 37.

Citatio ad Conuentum debet habe-
re terminum sexta die post ingressum
Regium ad locum Comitiorum, sub pœ-
na trium marcarum. H. L. 39.

Conuentus generalis die literis præ-
fixa à propositione incipiat, dictis au-
per Senatores præsentibus Nuncijs sen-
tentijs, criminales causæ tota integra se-
ptimana, postea verò ferijs quarta, se-
xta, & sabbatho iudicentur, ita tame

ne & aliæ quoq; causæ Comitiales moram patiantur, præsertim causæ nullo iure & quartæ Const. 1578. Fol. 186.

Citans aliquem in causa criminali, ita sit paratus, vt in eo nihil desideretur, itidem & citatus. Quod si cognitum sit, actorem calumniosè reum in ius vocauisse, illicò pœnam 100. marca: & litis impēsas per euocatum liquidandas numeret, à Iudicio non recedendo, & sessione turris per 12. septimanas, in suo districtu puniatur. Huic tamen legi, non subiacent, causæ ex iure antiquo coram Iudicijs Castrensibus & Terrestribus institutæ, etiamsi criminales sint. Const. 1565. Fol. 54.

Si quis ex ciuili causa criminalem faciat, pœna sessionis turris & 100. marc: puniatur, & damna refundat. Const. 1578 Fol. 186.

Hæc pœna pecuniaria contra calumniatores sancita ad ducentas marcas protenditur, quæ ibidem decerni debet cum pœna turris & damnorum refu-

sione. Si tamen quis per iuramentum crimen diluat, eam pænam non petat. Const. 1588. Fol. 35.

In Comitijs actiones & deliberationes ex illis incidentes Rex iudicet (si aliqua interueniente necessitate accideret) tertio die; expediendo eas secundùm Regestrum, quo manu propria Referendarij subscriptum, Notarius mutare non debet; similiter etiam actiones de bonis nullo iure receptis S. R. Maiestas duobus pręseruantis iudicare debet. Const. 1607 Fol. 11.

Noua emergentia in Comitijs decidi debent. Ibidem, Fol. 16.

IVDICIA POST CVRIAM.

NOBiles post Curiam non citentur pro alijs bonis nisi quæ fuerint liquidi iuris Regij hoc est, quæ in reuisione literarum pro Regalibus bonis cognita fuerint, & quorum reuisiones & lustrationes intercesserunt, vel quæ in summis obligata sunt, siue antiquis, siue ad

rati

rationem quingentorum florenorum in scriptis. Tum de aduocatijs, Scultetijs, Mineris Molendinis, Tabernis, & alijs de iure exemptioni obnoxijs. Pro bonis verò in Reuisione non cognitis, tam Instigator quàm donatarius Regius non nisi in Comitijs agat. Contrauenientes huic Constitutioni delatores (qui in omnibus Citationibus poni expressè debent) quingentis marcis puniatur apud Tribunal inter causas officij exigendis, Ducatum Lithuaniæ hæc lex non afficiat. Excipiuntur quoque ab hac lege Sculteti, Molitores, & Vasali Prussiæ, qui seruitijs oneribusq; Capitaneorum subsunt, nisi fortè Capitaneus tanquam rebellem & in obędientem, vel propter comodũ Regiũ detulerit. Cost 1598 f. 7.

Rege in minori Polonia degente, Nobilibus ex maiori Polonia citatis, terminus quatuor septimanarum præfigatur, & è conuerso: alioquin duæ septimanæ sufficiunt H. L. 39.

Actiones coram Rege ventilatę, quę

ad Iudicia Terrestria pertinent, in acta Terrestria inscribantur, reliqua actis Cancellariæ H. L. 3.

Referendarij causas Theutonicas audiant, & Regi præsentibus partibus cū Cancelarijs referant. H. L. 222.

Instigator neq; ad instantiam sui, neque ex delatione cuiusquam post Curiā citet, nisi in causis ad præeminentiam, prouētus, & ad bona Regalia pertinentibus, sub pœna 100. marcarum. Si verò quis bona aliqua Regi inscripserit, vel donauerit, ea Rex non alio iure quàm requisito repetat, idq; in Conuentu, id tamen de futuris donationibus intelligi debet; non de præteritis. H. L. 25.

Iuramenta in iudicio Regio decreta, id districtum remittātur, nisi pars ibidē velit illud præstare. Const. 1557. Fol 7.

De iudicijs Comissariorum, *vide supra in dictione, Commißio.*

Iudicia finium regundorum inter bona hæreditaria, *Vide supra in dictione Granicies.*

IVDICIA TERRESTRIA.

IVdicia Terrestria quater in anno celebrentur. H. L. 280.

Iudicia in locis certis & consuetis celebrentur, alioquin tanquam à non suo Iudice facta pro infectis reputentur. H. L. 127.

Iuditia manè sobriè ad horam duntaxat meridiei celebrentur, & si omnes actiones vno die absolui non possunt, in alium diem differantur. H. L. 129.

In iudicijs causę iuxta Regestrum vocentur & iudicentur. H. L. 128.

Iudiciorum decreta actis inscribantur, propterea vt similes casus simili iure decidantur. H. L. 6.

In iudicijs ex libro statutorum iudicetur H. L. 129.

Ad iudicium nemo accedat, prætarquam petendæ citationis gratia sub pœna trium marcarum. H. L. 128.

Iudicia post publicationem non reclamentur, sed peremptoriè & tempo-

ribus debitis iudicentur sub pœna 100. mar cuius medietas fisco Regio, alia parti hac perendinatione lęlæ debetur. H. L. 414.

Ad iudicia Iudex, Subiudex, Notarius, necessariò veniant H. L 126.

Iudia Terrestria vbique, vsque ad Conuentum particularem celebrentur, literis Comitialibus non obstantibus. H, L. 280.

Iudicia tam Terrestria quàm Castrensia & querellarum vna septimana ante Conuentum particularem non debent iudicari: si iudicabuntur nullius sint valoris; excepta positione actorum Terrestrium, in qua exemptiones bonorum fieri debent, etiam sub Conuentu generali & particulari. Const. 1590. Fol 28.

Finitis verò Comitijs non prius incipiant quàm post duas septimanas. Const. 1589. Fol: 31.

Palatini sicut in reliquis quæ ad officium illorum pertinent, diligenter esse debent; ita non minus animaduertere,

ne iudicia iustis temporibus intermittantur. H. L. 176.

IVDICIA CASTRENSIA.

Si quis extra forum non comparuerit, vel iurisdictionem Capitanei prorogauerit, iudicium nullum esto H. L. 33.

Ad iudicia Castrensia, citationes sub sigillo & tituli Capitanei extradi debēt: H, L. 22.

Terminum facionatum, qui vnius septimanæ esse debet, Capitaneus iudicat. *vide supra sub dictione. Terminus faciouatus.*

Tamen talis terminus, non nisi pro furto ablatis rebus præfigi debet. *Vide ibidem.*

Impossesionati in iudicio Castrensi respondeant. *vide supra in dictione Impossessionati Nobiles.*

In Castrensibus iudicijs, actores in fine iudicij condemnentur, H. L. 208.

Termini querellarum Castrensium, non transportentur, sed in duabus septimanis

manis iudicentur, neq; dilationes habeant, præter vnam, id est, vt in secundo termino peremptoriè iudicentur. H. L. 120.

Sententiæ retractatio Iudicem Castrensem non infamat. H. L. 240.

Officium Castrense paratum esse debet, in recenti crimine, in ministranda Iusticia, & exequutione rei iudicatæ non expectatis terminis Castrensibus, diebus festis exceptis H. L. 173.

In articulis Castrensibus, ex termino concitato, astito, ritè vadia interponútur, cum addicione Ministerialis HL. 202

Iudicia Castrensia Cracouiensia per totum illum Palatinatũ, manè celebrẽtur, vsq; ad horam vigesimam primam. Const. 1578. Fol. 190.

A sententia Iudicij Castrensis apellationes ap. Tribunal fiunt, Const. 1568.

Capitanei vltra quatuor articulos nihil iudicẽt, & memorialia instar terrestriũ iudiciorum exigant, neq; Nobiles extra suos districtus euocent Sigis. 1538.

Iudicium Castrense, semel ad proximos terminos Castrenses deliberet officium verò ad quindenam, sub pęna trium marcarum, vbi libuerit iniuriam passo repetenda. In termino verò deliberationis nullæ amplius controuersiæ audiantur. H.L.27. *Lex annalis.*

Termini Castrẽses ne transponantur sub pœnis legalibus, pro quibus Noncij agant, & propterea Officiales Castrenses possessionatos esse oportet H L 280

Ementitus Nobilis, Castrensi Iudicio conueniri potest, si est impossessionatus. Const. 1589. Fol. 18.

Pro abacto pecore, eorum officio nõ Ivdicio Castrẽsi agendũ est, pro damnis verò iudicio terestri. Const. 1588. F.39.

Pro mercibus in via vi receptis, coram officio Castrensi agi potest. Const. 1589 Fol, 23.

Plura de Iudicijs Castreusibus habes in Speculo in dictione Capitanei,

IVDICIORVM SECVRITAS.

Si

SI quis inuitis Iudicibus ad iudicium accedat, (nisi pro petenda citatione) pœna trium marc: puniatur. H. L. 129.

Eadem pœna mulctetur is, qui cum strepitu & tumultu ad Iudicium accedit, H. L. Ibidem.

Iudices in alijs causis per Ministeriales scitent, pro violentia verò Iudicij, id licitè per quemuis famulū faciēt. H L. 157

Pœna quatuordecem marcarum fisco applicatur, vbi quis in facie Iudicij gladium strinxerit H. L. 114.

Arma si quis in domum iudicij intulerit, pœna 14 marc. puniatur, & arma perdat, si ea vibrauerit, pœnam sexaginta marcarum luat; si quem vulnerauerit, capitis pœnam subeat. Capiatur autem per Capitaneum vel Burgrabium donec satisfecerit. H. L. 127.

Inhonorans Iudicium, vel in mansa cubans, pœnam trium marcarum luat, non recedendo à Iudicio, sub pœna quatuordecim marcarum. H L. 129.

Ad

Ad Iudicia & Conuentus, si quis cum armis seditionem præseferentibus venerit, capitali pœna puniatur, si fugerit bona confiscentur, hoc autem statutum quamuis omnes afficiat, præsertim tamen Capitaneos. H. L. 127.

In Conuentibus si quis seditiosè gladium strinxerit, pœnam viginti marcarum, si vulnerauerit, pœnam anterioris statuti; si occiderit, pœnam capitis luat, si aufugerit infamis esto, de quibus Capitanei inquisitionem & exequutionem faciant sub pœna 100 marc H. L. 51.

De *securitate Iudiciorum vide etiam Con.* 1598. *fol.* 34. & *Const.* 1601. *fol* 49. 1607. *fol.* 24 1611. *fol.* 1. 4 & 9.

IVMENTVM.

INterficiens iumentum indomitum 4 marcas soluat Poledrus tribus marcis, ictus verò vel plaga iumento inflicta v na marca cum dimidia soluatur, pro poledro verò, tertij, quarti vel quinti anni soluatur iuxta æstimationem, iuramēto iniuriam passi imponendam H. L179

Iumenta à ferijs Diui Alberti, ad ferias Diui Martini sub custodia pascantur, aliás conuictus pœnam luat vnius marcæ, sed pecora abacta ad domum propriam non pellantur. H. L. ibidem.

Passus damna per furtum vel spolium in pecoribus vel rebus minutis intra annum; pro iumenti verò & equis vi vel furto ablatis, intra biennium agat, alioquin post biennium sine testibus agere non poterit. H. L. 188.

IVRAMENTVM.

OFficiales Terrestres, non inpositione Actorum, sed in terminis iurent iuxta statuta. Const: 1589. Fol. 18.

Senatores iuramento suo addant, quod in Iudicio iustè sententiam sunt ductori. 1588. Fol. 40.

Iuramentum seruus Domino defferre non potest. H. L. 29.

Factores spiritualium & secularium, per terram & aquam cum mercibus euntes, iurent illas merces non esse lucri gratia emptas, sed proprij laboris &

domesticas, quo *facto*, absq; Tdelonei solutione demittantur, quod iuramentum Teloneatores obseruent sub pœna Regali. H. L. 93.

Semel tamen iurato factori vbiq; credatur. Ibidem.

Iuratus semel coram officio Castrensi famulus, ad iterationem iuramenti proprietatis *frumenti*, vel ad solutionē Telonei ne cognatur, sub pœna 100 ma: coram quouis Iudicio vel officio exigēda. Const 1581. Fol. 221.

Ad iuramentum Nobiles & eorum famuli in Theloneis admittantur. Ibidem Fol eodem.

Per iurameutum Reus pro mutuo euadit. H. L. 166.

Iuramenta in Iudicio Regio decreta, ad districtum remittantur, nisi pars ibidem velit illud præstare, *Habes supra sub dictione. Iudicia post Curiam.*

Iuramētum si aliter Ministerialis prędixerit, atq; debuit, priuatione perpetua officij Puniatur. H. L. 158.

Ius

IVS.

IN Regno Poloniæ omnes vno eodḗq; iure iudicentur, alioquin quidquid contra statuta Regni iudicatum fuerit, nullitatis vitio subiacet H. L. 139.

Iuris externi allegationes Rex non admittat. Const. 1576, Fol. 160.

Nobiles qui villas iure Theutonico fundatas habent, si eodem iure abusi, Polonicū introduxerint, amplius Theutonico non gaudeant. H. L. 139.

Contra iuris præscriptum facta pro infectis reputantur. H. L. 127.

Iura abusu euanescunt. H. L. 23.

Allegationes iuris externi non admittantur. Const. 1576. Fol. 160.

IVS PATRONATVS.

IVra patronatus penitus abrogantur. H. L. 92.

Beneficia iuris patronatus Regij, & incolarum Regni, per reseruationes in vita, vel pensiones nemo impetret, alias pœna confiscationis bonorum & proscriptionis & ipse, & amici consangui-

neiq;

neiq; punientur. H. L. 140.

Ius Patronatus, nisi expressè inscribatur, iuri Regio reseruatum esse censetur. H. L. Ibidem

IVRIS POTIORITAS.

Ivris potioritas & prioritas, computari debet, ab eo tempore, quo in foro proprio inscripta est obligatio. Const. 1588. Fol. 38.

KMETO.

Kmetonem si quis remouerit, & agrũ eius coluerit, decimam soluat H. L 73.

Kmeto vituperio Nobilem non infamat, bellum seruientem, & iudicio Terrestri subiectum, nisi ab alio Nobili audiuerit, idem illi fuisse obiectum, & is crimen non diluit. Nobiles tamen in ciuitatibus ceruisiam propinantes, & vagi atq; impossessionati, etiam Kmetoni ignobilitatem obijcienti sese expurgent. H. L. 167.

Kmetonum sine prole decedentium bona, non ad Dominos, sed ad proximiores deuoluantur, calix tamen vnius

cum media marcæ, ex illis ad Ecclesiam parochialem loci illius detur. H. L. 145.

Kmeto non nisi vnus aut duo, de vna villa ad alias transeat, præter Domini voluntatem: omnes tamen abire possunt, si propter excessum Domini deprædentur, vel si Dominus filiam vxoremue Kmetonis oppresserit vel si sententiam excommunicationis per annum sustinuerit. H. L. 141.

Kmetoni fugitiuo nihil iuris accedit quamdiu Domino de loco mansionis ipsius non constiterit: post acceptam verò notitiam, Dominus agat intra annum, alioquin præscribet. Quod si Kmeto iure lucratus, ad Dominum redire timuerit, solutis Domino tribus marcis & censu annuo, liberetur in iure Theutonico: secus non liberatur, nisi hæreditate vendita, & alio æquè diuite in suum locum relicto, hyemalibusq; conseminatis, aut agro extirpato. Si nocte fugerit, res omnes relictæ Domino debentur, & nihilominus restitui debet cum pœna quinde-

cim

cim aliàs trium marcarum. Quod si libertatem habuit, tot annis iure Polonico seruiat, quot liber fuit; iure verò Theutonico censum tot annorum soluat, quot libertate vsus est. H. L. 142.

Kmeto vel subditus, pro pœna, obligatione, aut cautione Domini, ne pignoretur. H. L 145.

Kmeto libertatem in cruda radice suscipiens, discedere non potest nisi agro extirpato: quo facto, id quod ius Terrestre, vel illius hæreditatis suaserit, repetat. H. L. 141.

Kmeto profugus, Iudicio Castrensi olim repetebatur. H. L. 144.

Sed deinceps id fieri Iudicio Terrestri vel in positione Actorum, cautum est, primo termino perẽptorio, H.L. Ib.

De dimittendis Kmetonibus consuetudo cuiuscunque terræ obseruetur. H. L. Ibidem.

Kmeto si plures filios habeat, vnum duntaxat ad seruitia, studia, vel artificia mittat. idq; non sine literis Capitanei

vel Domini: si non vtantùm habuerit, maneat in agro paterno: si fugerit, Domino vndecunque restituatur, sub pœna 14. marcarum, & nihilominus soluta pœna, detentor profugum extradat. H L. 143.

Kmetones in ciuitatibus non arestētur, sub pœna trium marcarum parti, & Iudicio totidem, per Capitaneum loci exigenda, sed de ijs Iustitia apud Dominū petatur, quæ si negata fuerit, Dominus Iure cōpetenti coueniatur, H L. 11.

Vnus tantùm Kmeto de vna villa, annis singulis transeat, & non detineatur, sub pœna consueta. H. L. 142.

Kmeto fugiens, vbique iure Polonico in primo peremptorio termino, repetatur, sine dilatione, nisi vera infirmitas reum excuset. Capitaneis quoque Rex mandabit, vt profugos restituant, sub pœnis non recedendo à Iudicio soluendis, vel fideiubendis, alioquin maiori pœna 14. marcarum puniendi. HL. 144.

Kmetonom filij, ante 12. annum, ad studia vel qualibet ætate ad artificia e-

xeant,

xeant, idq; cum scitu Dominorum: ali oquin sortem patrimonij perdent, & re stitui debebunt, H. L. 143.

Kmeto pro rebus in loco contro= uerso receptis, agere non potest, sed Dominus, quia actio est hæreditaria. H. L. 145.

Kmetones impossessionati, posses= sionatas vxores sequantur, possessionatis verò vxores tradantur. H. L. 143.

Kmetones, qui antea nullos labores sustinebant, vnum diem ex quolibet la= neo, septimanatim Dominis laborent, exceptis ijs, qui labores redimere, vel ijs qui ratione suarum possessionum, plus laborare solent. H. L. 141.

Kmetones eorumq; filij, hortulani, & quiuis subditi, fugitiui in Ciuitatibus capiātur, laboribus applicentur, & tan= dem duodecim grossis receptis Domi= nis restituantur. H. L. 144.

Kmetones fugitiui, cum vxoribus, liberis, & omni suppellectili, vltra quin gentas marcas non æstimentur, sub pæ-

na

na nullitatis totius actus; extradi autem debent post deffinitiuam sententiam, in officio Castrensi proprij districtus. Const. 1588 Fol. 70.

Kmetones Nobilium omnes à quibusuis exactionibus & oneribus liberi sint, duos grossos tamen de singulis laneis soluant, Scultetis, Molitoribus, Cauponibus, Hortulanis & seruis qui agros non colunt exceptis. H. L 102.

Pro Kmetone profugo, in actorum positione Notarius cum Camerarijs iudicare debet. H. L. 170.

Kmetoni pro vulnere vna marca debetur. Domino autem (si eiusdem Domini vterq; fuerit) alia marca, si duorum Dominorum fuerint marcam diuidant. H. L. 305.

Sed iam Kmetonum vulnera in duplo soluuntur. Const. 1581. Fol. 213.

Kmetonem vel plebeium rusticum occidens, 30. marcas soluat, quarum medietas Domino occisi, alia pueris cedat Const. 1581. Fol, 213.

Taxa in deffectu extra ditionis subdi- ti iuxta. Const. 1588 non debet in du- bium vocari. Const. 1613 Fol. 22.

KOCZ POENA.

IVdex in vna causa, vnam pęnam Kocz dictam petat. H. L. 50.

Apellationē prosequens 3. mar. Iu- dici ante omia numeret, quas illi Iudex (si retractata sententia fuerit) restituat, cum pœna trium marcarum H L 241.

Pœnæ iudiciales dicta Kocz, Succa- merarijs: eorumq; Camerarijs, Capita- neis, eorumq; Vicecapitaneis, in causis ab eorum officijs deuolutis in Tribunali reddantur. Const. 1598 . Fol 13.

Pœnas dictas Kocz liberum erit Iudi- cibus in Tribunali per personas quibus ad eas recipiendas authenticam pleni- potentiam ex actis publicis dabunt; re- cipere. Const. 1613. Fol. 34.

LATRO.

LAtro Nobilis vbiq; capiatur. HL. 103.

LAICI.

LAici dietim & horatim, vel septima- natim

natim seruientes, vel sine literis testimonialibus venientes, in Ciuitatibus non foueantur, si quidem inquilini seruitijs septimanalibus sufficient. HL.258

LEGATIONES.

LEgationes Rex absque senatu non decernat. Const 1576 Fol. 159.

Legationes quae rempublicam non tangunt, Rex cum Senatoribus Regni expedire potest. Ibidem.

Sub absentiam Regis in Regno, si Nuncius Turcicus, Moscouiticus, aut Tartaricus venerit, debet Capitaneus confinio proximus, statim de aduentu illius Arhiepiscopo & Thesaurario significare, & alium famulum Nuncio addere, qui videat, ne cum quopiam tractatus habeat, eumque Warsouiam deducat Archiepiscopus verò accepta de Nuncio eiusmodi notitia, Senatores vtriusque gentis conuocet: qui congregati, habebunt facultatem literas aperiendi, Legationem audiendi; & Legatis ex mutuo consilio, Reipublicaeque vsu re-

spon-

ſpondendi. Sumptus in Nuncios, Cubicularios & Legatos ſuppeditari debent ex Theſauro tam Regni, quàm Lithuanico: non tamen ex Zuppis, neq; ex Capitaneatu Brzeſtenſi. Legatus Moſcouiticus ſimiliter Wilnam deducatur, & per Senatores communicato vtriuſq; gentis conſilio audiatur, & remittatur. Conſt. 1593. Fol. 5.

LEGITIMATIO

ILlegitima proles etiam ſubſequuto matrimonio non ſuccedit, nec vnquam legitimatur. Conſt. 1578. Fol. 189.

LEPORVM VENATIO.

LEpores venari in fundo elieno nemini licet, à feſto S. Adalberti ad deportationem amnium frugum, ſub pœna trium marcarum. H. L. 148.

LESÆ MAIESTATIS CRIMEN.

CRimen læſe Maieſtatis, non niſi in perſona Regia committitur, hoc eſt, machinatione, conſpiratione, violen-

to conatu, & facto ipso in vitam Regiam. Const. 1588. Fol. 22.

LIMITES.

Limites Regni Rex sed sumptu defendat salua quarta. Const, 1576. F. 159.

Dissimitationem bonorum Regaliũ Rex non differat, neq; deneget, modò id vi non exprimatur. H L. 149.

Si quis in bonis alicuius iniuriam fecerit, quæ postea in dissimitatione appareat Regalia non fuisse, ipse damnum resarciat. Sigis: Petr. 1532.

Limitationis literas cum bonis Regalibus Nobiles impetrent H. L. 27.

Limites inter bona Regalia factos Capitanei obseruent, sub pœna centum marcarum. Const. 1567. Fol 75.

Venditor hæreditatis vocatis vicinis, limites emptori ostendat H L. 287.

Duo Dignitarij, duo Officiales & Succamerarius, ad bonorum Regalium dissimitationes dantur. H. L. 52.

Limites bonorum, non secundùm literas, vel signa in eis descripta, sed se-

cundùm testimonia senum fiant. HL 151

Id tamen de literis antiquatis, vel in abusum colapsis, vel re oculis non sub iecta emanatis, incertisque intelligi debet; literis enim Commissorialibus, per Regem approbatis, vel Succamerarij ex libris Terrestribus emanatis, credendum est. H. L. 51.

In actionibus finium regundorum talis processus obseruetur. Primùm Actor ad Iudicium Terrestre reum citet simpliciter pro, actoratu, absq; vlla appositione taxæ. Si reus in primo termino non comparuerit in pœna contumaciæ condemnetur. Secundò non comparens in lucrocondemnetur: vbi Actor lucratur Actoratum, & ad campũ cum parato actoratu remittitur Tandem per Succamerarium per literas innotescentiæ vocatur, ad attentandum Actorem iurare cum testibus super ductione limitum. H. L 266.

In termino Innotescentiæ, reus ad nullam de actoratu controuersiam ad-

mittitur, sed actor pro libitu suo offic
um ducit, & scopulos erigit, non obst
tibus quibusuis probationibus, & qua
tumuis euidentibus signis, citati, ita t
men vt in vltimo aciali scopulo, act
cum lex testibus iuret, se nihil vicino
demisse. Idem fiet si neq; in campo r
us comparuerit. Succamerarius ve
post præstitum iuramentum decern
limites robur perpetuum habere deb
re. H. L. 267.

Cuius decreti, totiusq; processus se
riem, Succamerarius, sub suo sigillo a
terminos Terrestres remittat, qui ibi
actis inseratur. H. L. 168.

Si minorennes ad actionem limitu
pertineant, nihilominus in causa proce
datur, reseruata illis pro sorte duntaxa
cuiuslibet contradictione, postquam a
doleuerint, si se grauatos existimauerint
H. L. 158.

Si cum ipso Succamerario actio limi
cum intercedat, Viciniorem Succamera
ium, aut eius Camerarium vel Officia

lem

lem Terrestrem sui districtus in suum locum substituere debet, qui actum granicialem sub pęna de Comissarijs sancita perficere tenetur. *Habes in Speculo sub dictione. Succamerarius.*

In limitibus terminus non transponatur. H. L. 268.

Limitum processus coram Comissarijs qualis. *vide supra in dictione Commißio.*

LITERÆ MORATORIÆ.

LIteræ moratoriæ, Ciuibus & Iudæis contra Nobiles non dentur, inter Ciues verò ex iustis in iure rationibus concedantur. Const. 1588. Fol. 25.

LVSTRATIO.

LVstratio bonorum Regalium, quolibet quinquennio instituatur, vt sciatur, vtrum prouentus Regales, aucti aut diminuti sunt. Similiter & Quarta, vt inde vel augeatur vel minuatur. Const. 1562. *Lustratio bonorum Regalium qualiter fieri debeat. vide Const. 1601. fol. 2.*

MALE OBTENTVS PROCESSVS.

IVreuictus in qualibet instantia, etiam in ipso bannitionis termino malè obtentum deducere tenetur, ad specialem actionem malè obtenti non prouocando, Const. 1588. Fol. 39.

Marschalcatus, *Vide in Speculo sub dictione Marschalcus.*

Marschalci Tribunalistarum. *vide ibidem sub Titulo. Iudicia Tribunalis Regni.*

MEDICI.

MEdici ad Ecclesias maiores admittuntur. H. L. 84.

Medici thecas Aromaticas quotannis reuideant H. L. 12.

MENSVRA.

MEnsura & pondus Cracouiensis & Posnaniensis sint perpetuò æqualia: pondus & vlna Leopoliensis cum Lublinensi sibi respondeant. H L. 182.

Mensuræ, Modij, libræ, vlnæ vasa, Cereuisiæ, Quartæ, in Palatinatu Cracouiensi in omnibus oppidis tales sint,

qua

quales Cracouiæ. Vas tamen integrum Cracouiense ollas sexaginta duas contínere debet. Const. 1598. Fol 36.

MENDICI.

MEndici ab officio Ciuili, vel Plebanis consignentur, absq; signis mendicantes capiantur. Domini tamen possunt eos, quos emeritos habent, & laborare non valent, literis suis commendare. H. L. 155.

MERCIMONIA.

PEr villas vlnatim & talentis nemo mercetur, sub amisione mercium, exceptis pecoribus, pecudibus, & frumentis. H. L. 95.

Mercatura omnis generis mercimoniorum cuilibet sit libera. Const, 1565. Fol. 73.

Merces variæ ex Hungaria & in Hungariam non alijs vijs nisi priuilegiatis ne debent, hoc est in Sadecz, Grybow, Biecz, Zmigrod, Dukle, Krosno, Iaslisko, Rymanow, Sanok, Lesko, Sambor. Qui verò ausus fuerit mercatores eiusmodi

alijs vijs ducere, vel merces in domibus & villis ſuis conſeruare, pœnæ centum marcarum, ſubiaceat. Forum ad quodcunq; Tribunal, ex delatione cuiuſuis vel etiam Theſauri. Conſt 1616. Fol. 15.

MERCATORES.

MErcatores extranei non aliter in Regno mercentur, niſi ſint poſſeſsionati, & ius Ciuile habeant. Conſt: 1562. F. 16.

Quod vt fiat, Capitaneus & Magiſtratus Ciuiles videant: poſſeſsionati verò aduenæ Mercatores iurati ſint, onera ferãt, & bona in Regno parta non efferant, ſub pœna confiſcationis. Conſt. 1565. Fol. 52.

Mercatores vijs ſolitis ad emporia eãt Conſt. 1565. F. 59. & Conſt. 1611 F. 34.

In Nundinis & Ciuitatibus quæ emporto habent, de extraneis Mercatoribus, ius dicat Capitaneus. Ibidem F. 50.

Mercatores extranei, Ius Ciuile & poſſeſsionem non habentes, in Ciuitatibus verò mercimonia intercipientes, & ad arbitrium ſuum vendentes, intra

duos Menses expellãntur. Cost 1588 f. 68.

Mercatori siue suo, siue externo, si quis merces vi receperit, Theloneumuè iniustum ab eo extorserit, citari potest ad quodcunq; officium, tanquam in primo termino; & coram quocunq; officio Capitaneali comparere, & pœnam de Theloneis, in statuto de scriptam reponere, Theloneumq; exactum restituere tenetur quod si merces interceptæ sunt, eas reddere tenebitur, cum pœna ducentarum marcarum, toties quoties citatus fuerit, nec recepta restituerit. Const. 1589. Fol 25.

Mercatores externi eorumq; successores, si bona in Regno acquisita extra Regnum efferant, decimam partem relinquant in Ciuitatibus Cracouiensi, Posnaniensi, Leopoliensi & Vilnensi. Const. 1590. Fol. 42.

Mercatores, per vias consuetas cum mercibus eant, alioquin per Capitaneos capiantur, & confiscatione puniantur. H. L. 288.

Neq; Thelonea declinent, sub mercium priuatione, quod Capitanei videant. H. L. Ibidem.

Mercatores externi liberè in Regnū veniant. H. L 289.

Mercatores debita in Regestris connotent, atq; à Nobilibus ante triennium repetant, alioquin reum iure cummuni conueniant H L 156.

MILITES.

Milites stationes in bonis nobilium per totum Regnum non habeant, sed ex foro viuant. Subditi tamen Nobilium victualia milibus pro pecunia vendant, vel ad forum vehant, nulla libertatione sese tuendo. Const. 1588 F. 56.

Contra Rotmagistrum & militem si alicui damnum vel iniuriam intulerit quomodo procedendum habes in Const. 1591 fol. 13. 1593 fol. 8 in Const. 1601. fol. 16. & in Articulis 1609.

In bonis Nobilium & Spiritualium stationes à Ducibus exercituū, militibus non dentur, sed tantùm in bonis Regijs: exceptis Oeconomijs R Maiestatis quę

à sta.

à stationibus liberæ sint. Rotmagistri etiam, commilitones, & eorum famuli in domibus Nobilium Spiritualium & sæculariũ victualia non exigant. Const. 601 Fol. 16.

Milites omnes Duci Exercituum sint subiecti & obedientes iuxta articulos eius publicatos. Const. 1591 Fol. 13.

Milites confœderationes inter se nõ faciant, nec bona Regia & Nobilium status sęcularis & spiritualis inuadant, sub pœna capitis, infamiæ & confiscationis bonorum. Cõst. 1609. Fol. 5.

Milites accepta pecunia si se ad expeditionem bellicam non præsentauerint, sed temerè se absentauerint; contra tales Dux Exercituũ procedat promulgatione infamiæ. Huius etiam Iudicio & executioni subiaceant voluntarij milites, qui accepta pecunia ad seruitium Regiæ Maiestatis & Reipub. non aduenerint. Const. 1607. Fol. 7.

Quarta pars in milites Quartenses conuertatur & non alibi, quę iuxta tem-

pus

pus in Constit: præfixum ad Notarium campestrem, reddatur, sub pœna peculatus in prioribus Constitutionibus apposita. Const. 1613. Fol. 3.

Articuli bellici in Comitijs 1609. sanciti approbantur. Const. 1609. Fol 3.

Militibus Quartensibus tam intra quã extra Regnum, stipendium Vsara aliàs Vsarzowi 15. Floreni Kosako 12. Rotmagistro 100. pro quolibet quartuali anni sit. Rotmagistri autem possessionati eligantur, qui caueant, vt nemo violenter quidquam recipiat, sub pœna bannitionis perpetuæ, & duplici refusione damnorum, sed tanquam priuatus Nobilis in stationibus & in itinere ex stipendio viuat. Hi autem milites in campis in confinio vbi necessitas cogerit iuxta sententiam Ducis exercituum stationes habeant. Const. 1613. Fol. 3.

Militibus qui fideliter & instanter per sexennium in expeditionibus Reipub. perseuerauerint, prouisiones cum sese occasio obtulerit, ad commendationem

Ducis

Ducis exercituum Rex dabit. Const. 1607. Fol. 37.

De his etiam militibus habes supra sub dictione. Bellum. & in speculo meo sub Titulo. Exercituum Regni Generalis,

MINVTA.

SImplici rescripto nihil probatur in Iudicio, nisi fuerit obsignatum, vel nisi ipsa Acta adferantur. H. L. 281.

MINERE.

MIneræ tam ferrariæ quàm vitrariæ vbi advitalitas non intercessit sunt exemptibiles. Const. 1563. fol. 33.

Nobilitas liberè mineras quærat & fodiat. Const. 1576. Fol, 148.

MINISTERIALIS.

MInisterialis propter mortẽ suam, cũ vno Nobili, in persona actoris misso, citationẽ ponere debet, vel in curia citati, vel apud Wladarium aut Kmetonem aut hortulanum, positionem tamen publicet, vel villanis notificet. H. L. 158.

Ministerialis irrequisito Iudice neminem citet sub pœna priuationis & a-

dusti-

dustionis. H. L. 157.

Ministerialem ad citandum, vt Rex ita & Palatinus, & Capitaneus, & Iudex, & subiudex, & Officialis dare potest. H. L. 39.

Ministeriali cum quid protestatur, duo Nobiles adsint, quando verò citationem ponit, vnus Nobilis sufficit. H. L. 158.

Ministerialium relationes suscipiantur, sub pœna centum marcarū. Const 1576. Fol. 162.

Ministerialem dum officio suo fungitur, si quis occiderit, vulnerauerit vel percusserit, pœna violationis Iudiciorū puniatur. Ministeriales verò respondeant coram Palatino illius loci vbi excesserint. Const 1578. Fol. 190.

MINORENNES.

Minorennes vbi annos attigerint, pro iniurijs agant, præscriptione non obstante, quæ tamen ab annis discretionis incipiat. H. L. 159.

Minorennibus citatis, annos Iudex

com=

computet, qui tamen in tribus casibus respondeant. Primùm in causa exemptionis bonorum patri obligatorum. Secundò, si quis pro patre illorum fideiussit, & viuente illo hoc nomine in Iudicium tractus est. Tertio si pater viuens pro aliqua hæreditate impetitus fuit H. L. 285.

Minorennes masculi ante quindecimum; fæminæ ante duodecimum annum in Iudicio ne respondeăt, sed cum matre tutori à patre dato subsint, quem neq; consăguinei à tutela remouere poterint, H. L. 159.

Minorennes quamuis bona sua post annum quintumdecimum à tutoribus vendicare possunt, alienare tamen ea absq; amicorum consensu, ante vigesimumquartum annum non possunt. H. L. 258.

Minorennes qui iuris alicuius prætextu, bona iureuicti possident, in causa complicitatis & potioritatis iuris prouocare ad annos discretionis non possunt

Quod si processus obtentus est contra ipsos minorennes, cũ specificatione tutoris, non autem ex actione parenti viuo instituta, eo casu non minorennibus. sed ipsi tutori, ignorantiæ processus probatio incumbit. Quod nisi fecerit, debet causa super minorennibus eorumq; bonis obtineri, & exequutioni tradi, saluo beneficio per ignorantiam euadendi, & pro malè obtento agendi, minoreñibus reseruato, cùm adoleuerint. Si verò tutor pupillorum nomine, successioni renunciet, & suspensione ad annos impetrata, nihilominus per se vel per submissas personas intromissionem in bona impediat; eo casu is qui impedit, complicitatis nomine, potest in Iudicium Castrense vocari. Si pater debitum contraxit, & super bonis assecurauit, quod vel ex præsenti pecunia, vel ex prouentibus exolui non possit, vadia autem non dum lucrata sint, potest tutor ante litem, bona minorennium in summa inscripta dimittere: Idem faciet si in quo-

cunq;

cunq; iuris gradu, lis patri inchoata ste-tisset, Quod sanè intelligendum est de ijs bonis, quæ in minorennium vel tutorum possessione sint, Const. 1588. f. 36

Minorennes si ad actionem limitum pertineant, nihilominus in causa procedatur, reseruata illis pro sorte duntaxat cuiuslibet contradictione, postquam adoleuerint, si se grauatos existimauerint. H. L. Fol. 158.

MODIVS

Modius in quolibet Palatinatu; in terris verò Russiæ & Masouiæ, in quolibet districtu, vnus sit & æqualis. Const. 1565. Fol. 50. & Const. 1616. Fol. 10.

MOLENDINA.

Molendina sine consensu Dominorum non vendantur sub amissione summæ Domino vel Regi applicandæ. H. L 249.

Ad molendina etiam extra Regnum pauperes eant. H. L 96.

Molendina omnia in exemptione. Const. 1563. Fol. 22.

Molendinatorem ad plures Dominos pertinentem, si vnus pro sua iniuria iudicat, alter contradicere non potest. H. L. 160.

MONOPOLIA.

Monopolia nemo exerceat sub pœna peculatus, & literis hoc nomine impetratis nulla præstetur obedientia. Const. 1576. Fol: 161.

MONETA.

Moneta per totum Regnum vna sit, & bona. H. L. 161.

Monetam Rex sine omnium consensu nō cudat, & cudentes puniat, HL. Ibi.

Palatini cum Capitaneis, & Monetarijs, videāt ne moneta efferatur. HL, 162.

Moneta tam in Regno quàm in Ducatu Lithuaniæ cudatur, alia proscribatur, alia taxetur, ita vt id fiat ex re Reipub. Const. 1578. Fol. 192.

Moneta Silesica, Brandeburgica, Saxonica & alia quæuis non æquivalens, in Regnum non inferatur. Quod animaduertere debent Ciuitates Gedanen-

ſis, Elbingenſis, & aliæ quæ portus habent, ſub amiſione monetæ & pœna arbitraria. Moneta Lithuanica approbatur. Conſt. 1588. Fol. 43.

Moneta Regni cudatur iuxta ordinationem Diui Stephani Regis volare in Monetaria Ilkuſienſi antiquitùs vſitato, donec alia ordinatio in Comitijs ſubſequatur. Conſt. 1598. Fol. 7.

De falſa moneta accuſatus & confeſſione duorum Nobilium eiusdem criminis reorum, & plenorum conuictus, capite mulctetur; ſi verò ignobiles fuerint, vel Nobiles quidem ſed confeſsionem morte non confirmauerint, euadet accuſatus cum decẽ octo teſtibus quos Rex eliget ex quinquaginta quatuor per Regem præſentandis, Reſpondere debet hoc nomine coram Rege H. L. 163.

Declaratio huius ſtatuti.

Non ſolùm Nobilis ſed & plebeiæ conditionis homo delator eſſe poteſt, ex cuius delatione Theſaurarij vtriusq; gentis, quibus cura cudendæ monetæ

com-

commissa est, causam prosequi tenentur, in qua inquisitiones& scrutinia coram officio Castrensi illius districtus aut in viciniori Capitaneatu in quo reus residet præcedant. Probatio verò & euasio cui adiudicata fuerit cum testibus decerni debet iuxta statutum superius. Instigator verò causam sub pœna bannitionis prosequatur peremptoriè ordinaria via iuris ad instantiam cuiusuis repetenda. Const. 1607. Fol. 14.

Ii qui falsam monetam cudunt, respondeāt in Tribunali inter causas conseruatas aut officij cum præfixione termini peremptorij à positione citationis salua inquisitione, quam capitaneus aut eius officium in cuius iurisditione bona inculpati consistunt expedire debet. Post cuius expeditionem conseruari debet terminus in vna septimana ad Tribunal aut ad S. M R. Et tales puniri debent pœna infamiæ & confiscationis bonorum, quorum medietas fisco, medietas delatori cedat. Const. 1611. F. 12. *de moneta vide etiam Const.* 1616. *Fol.* 6.

NOBILITAS.

NObilitas sub Interregno fines Regni defendat. H. L. 85.

Ex Nobilibus tantùm, sint Senatores. H. L 78.

Nobilitas sex testibus probatur, quorum duo ex eadem stirpe, duo ex secunda, duo ex tertia genealogia esse debēt. H. L. 167.

Nobilis Nobilem asserens esse filium meretricis, si non reuocat statim, aut negat, probatuè; sexaginta marcis puniatur: sic etiam si matrem ipsius meretricem nominauerit, & reuocando debet dicere. Id quod loquutus sum, mentitus sum sicut canis. H. L. 167

Nobilis nullus capi debet, nisi fuerit iure victus, fur tamen, latro, incendarius, homicida, raptor villarum, populator, vbiq; detinetur, & qui cautionem dare non vult. H. L. Ibidem. & 103.

Nobilis dignitatum Ecclesiasticarum capax est, qui vtroq; parente ex Familia Nobili nascitur, & iuxta morem pa-

triæ inter Nobiles viuit: nec minus Nobilis est, qui patre Nobili, quamuis matre plebeia natus est, modò viuat instar Nobilium, & artibus mæchanicis abstineat. H. L. 167. *Vide etiam supra in dictione. Ecclesia.*

Ciuis Nobilitate ornatus, non aliàs iure Nobilitatis gaudeat, quàm vt abstineat à negotijs, quæ statum militarem non decent. H. L. 46.

Nobilis obligari sponsione fidei non potest, nisi aut sit iure victus, aut militet, aut seruiat, negotioué gerat, vel subditus sit, aut si Reipub. causa sit accusandus. H. L. 260.

Nobiles possunt habere domos in Ciuitate, modò iurisdictionem agnoscant, & onera ferant. H. L. 168,

Ciuis victum instar aliorum ciuium quæritans, Nobilitatis literis sese tutari non potest. H. L. 46.

Extranei qui Nobilitatis titulo, sibi non suo ordine acquisito bona Terrestria acquirentes munia Nobilium non

obe-

obeunt, imò per vlnas mercantur, & varia mercimonia per factores ſuos diuendunt; tales in Tribunali ad cuiuſuis inſtantiam inter cauſas officij citati, & iuſtis rationibus conuicti, bonorum ſuorum ad fiſcum Regium medietatem, ad Delatorem iurevictorem alteram medietatem, amittant: & ad ſeſsionem turris decernantur. ſaluis iuribus Priuilegiorum Ciuitatũ Regni quibus bona terreſtria poſsidere licet Conſt 1609. F.10.

NOBILITATIO

Nobilitatio non niſi in Conuentu fiat cum ſcitu Senatorum, vel in bello Conſt 1578. Fol. 189.

Si quis ſe Nobilem aſſerat, nec ſit, bona ſua omnia amittat, quorum dimidia pars ad prouentus quartæ partis, dimidia ad Delatorem pertineat. Huic verò actioni forum in Tribunali, inter cauſas officij. Impoſſeſsionatus verò conuictus in turri ſedeat, per dimidium annum, ſaluo iure eorum qui legittimè creati ſunt. Is verò qui hoc nomine a-

liquem criminatus fuerit, pęnis statutorum subiaceat, de quibus ibidem cognitio fiat, vbi causa instituta est. Const. 1588. Fol. 18

Reges Poloniæ, non nisi eos qui eis per Senatores & Nuncios commendabuntur Nobilitationem det. Vt autem id palam fieret, eiusmodi Nobilitatio in Constitutionibus declaretur sub nullitate priuilegij. Nulli etiam subdito alicuius Nobilis Nobilitationem det, sine scitu & voluntate Domini sub vitio nullitetis. Is autem cui ignobilitas obijceretur, tenetur illam citationem in conuentu Electienis deputati sui Palatinatus inferre; & coram Nobilibus illius Palatinatus ibidem in Conuentu probata Nobilitate ad causam ad Tribunal, aut ad Iudicia Terrestria, testimonium obtinere. Const. 1601. Fol. 16

Notarius Terrestris, *vide in Speculo sub titulo Notarius Terrestris.*

Notarius Castrensis. *vide ibidem sub titulo Vicecapitanei & Notarij Castrenses.*

NVN.

NVNDINÆ.

IN nundinis vt omnia per talenta & vlnas liberè vendantur, Palatini videant, non obſtantibus puiuilegijs Poſnanienſis Ciuitatis. H. L. 172.

Nundinæ iuxta Conſtitutiones obſeruentur. Conſt. 1566. Fol. 70.

In nundinis extraneos Capitaneus iudicet. Conſt. 1565. Fol 50.

NVNCII.

AD Comitia Regni non plures Nuncij eligantur, quàm vt olim eligi conſueuerunt, & tales, quibus lites iudiciariæ in Conuentu non intercedant. H. L. 171.

Nuncij terreſtres, in Conuentu Electionis Deputatorum, Nobilitati referant, quid in Comitijs actum eſt. Conſt. 1589. Fol. 19.

Nuncij in Comitijs vrgeant vt vacantiæ diſtribuantur. Conſt. 1588. Fol. 40.

Quicunque habuerit litem Iudiciariam in Comitia non ſimulatam neque breui tempore ante Comitia intentatam, & cum contradictione fuerit in Conuen-

u electus; is secundùm iura antiqua in
er Nuncios locum non habeat. Const
1601, Fol 47.

OECONOMIÆ.

OEconomiæ instituuntur ex Zuppis
Cracouiensibus, Ilkusiensibus, Telone
is Regni, Zuppis & Teloneis Russiæ,
Capitaneatibus Sandomiriensi, Sambo
riensi & Marieburgensi, bonis magna
procurationis, Rogosnensi, Dersauien
si, Portorijs Gedanensi, Elbingensi, Ri
gensi, Monetaria, pecunijs Poduoda
rum, Teloneo Plocensi (saluis iuribu
arcium Masouiæ) ita vt ab ijs nihil vn
quam alienetur, neq; pensionibus, ad
uitalitatibus, leuibusq; arendis oneren
tur. Quod si quis eo nomine literas Re
gias impetrauerit, pœnas de non obli
ganda terra Sendomiriensi sancitas in
curret. Const. 1590. Fol. 24.

Oeconomiæ nunquam postea obli
gentur, neq; confœderationibus, inua
sionibusq; quarumcunque personarum
vexentur, sub pęna peculatus. Cõst 1593
Fol. 13.

OPPIDA NOVA.

OPpida omnia nouiter fundata ab omnibus exactionibus ad annos octo libera ſunto. Conſt. 1598. Fol 31.

PACTA.

PActa & fœdera Rex cum externis renouet, neq; de ijs tum & de legationibus audiendis & expediēdis, abſq; ſenatoribus in curia præſentibus quicquam ſtatuat. Conſt. 1588. Fol. 24.

Pallatini *vide in Speculo Senatorum ac Officialium* Regni *Poloniæ Aulæq;* Regiæ, *ſub dictione*, Pallatini.

PANNI.

PAnnos ſtrictiores vel breuiores, quā eſſe debent, nemo vendat, ſub amiſsione eorum. H. L. 177.

Longi autem eſſe debent vlnis triginta, lati duabus, Conſt. 1565. Fol. 51.

Panni externi per Palatinos non cenſeantur, ſed ea cenſura ad domeſticos tantùm pannos referatur, quæ tamen vna cum impoſitione precij mercium fieri debet, prima die nundinarum; ita

vt altera die liberè omnia vendantur. Const 1588. Fol 69

PASTOR,

PAstor asserens se ouem cum alio pecore in villam reduxisse iuramento probet H. L. 177.

PATER.

PVeri matre orbati, bona materna à patre ne repetant, antequam ad secunda vota transeat, nisi substantiam dilapidet. H. L. 124.

Sed etiam si nubat, nisi sit prodigus, bonis maternis donec vixerit vtatur, eo duntaxat pueris assignato, quod dotis nomine ad eum cum matre illorũ peruenit. H L. Ibidem.

Diuisio per patrem inter liberos duplicis coniugij, facta rata sit. H. L 83.

Pater pro excessu filij non punitur, & è conuerso, nisi sit particeps criminis. H. L 177.

PECORA.

PEcora etiam in villis venundentur H. L. 95.

Pecora abacta ad fideiusſionem dentur, ſi verò detentor noluerit, monitus per Miniſterialem & duos Nobiles, citetur ad Iudicium Caſtrenſe, & ſoluta pęna trium marcarum det ad fideiusſionē, pro qua pœna Capitaneus iudicet, damna verò in Iudicio Terreſtri cognoſcantur. H. L 179.

Si quis extranſeuntibus, vel pecora agentibus damnum dederit, illud Miniſterialis cum Nobilibus, vel ad minus duo villani conſpiciant, & æſtiment, & damnum paſſus, illud iuxta eorum æſtimationem exigat; vocatus verò propterea in iudiciū, iuramēto euadat, modò teſtimoniū eius rei habeat. H. L 275.

Pecus propter damnum abactum, intra triduum ad foreſtam Regiam præſentetur, & ſi præſens fuerit Dominus pecoris, ad fideiuſſoriam eidem detur, alioquin abactor illud effideiubeat, & iterum in duabus ſeptimanis illud præſentet, ſic & tertio; Si verò interrea Dominus pecoris venerit, & pecus fideiuſ-

ſerit, recipiat illud: pro damnis verò ad Iudicium Terreſtre remittantur. Sed ſi neq; tertio Dominus pecoris veniat, inter abactorem & menſam Regiam diuidatur, ſumptus verò in eam rem factos, abactor ex ſua portione repetat. HL. Ib

Pecus in damno abactum, ſi quis ad tertiam diem ad foreſtam Regiam non dederit, & areſtatū apud eum fuerit, citatus ad Caſtrum, illud reſtituat, cum pœna trium marcarum: Iudex tamen Caſtrenſis pro damnis non iudicet, ſed ad Iudicium terreſtre remittat. H.L 178.

Pro pecore abacto, & per triduum ad foreſtam non dato, coram officio non Iudicio Caſtreſi agendum. A fideiuſſione verò pecoris, non amplius quàm groſsi duodecim, ab omni pecore exigentur: pro damnis verò, vt iuris eſt Terreſtri Iudicio agendum eſt. Conſt. 1588. Fol. 39

Pecora abacta per noctem ſeruata, in craſtinum ad foreſtam Regiam vel ad Curiam Caſtellani aut Iudicis depellantur. H. L. 178.

Vbi curiæ Regales ſunt remotæ, poſſunt pecora ad Curiam Caſtellani aut Palatini, ibidem commorantis pelli. H L. 180.

Damnum per pecora maiora datum ſi ea abacta fuerint, reſarciatur quarta denariorum è quolibet pecore. H.L.178

Quartam denariorum vnum groſſum intelligi debere.

Pecora à ferij Diui Alberti, ad ferias Diui Martini ſub cuſtudia paſcantur, aliàs conuictus pœnam luat vnius marcæ; ſed pecora abacta ad domum propriam non pellantur. H.L 179.

Paſſus damna per furtum vel ſpolium in pecoribus vel rebus minutis, intra annum; pro iumentis verò & equis vi vel furto ablatis, intra biennium agat, alioquin poſt biennium, ſine teſtibus agere non poterit H. L 188.

Tenutarij bonorum Regalium, ſi pecus abegerint, neque illud ad fideiuſſoriam cautionem dederint, eidem iurieiſdemq; pœnis ſicut alij Nobiles ſubiaceant. H.L 179.

PEDITES.

PEdites ex Ciuitatibus, oppidis, & villis Regijs iuxta numerum laneorum colligantur. Const. 1578 f 193. 1616 f. 4, & 1619.

PENSIONES.

PEnsiones annuæ per Sigis: III. Regē concessæ non à Tenutarijs bonorum Regalium: sed ex thesauro petantur, alioquin Tenutarius pecuniam suo damno numerabit. Rex verò pro libitu suo & cuiusque meritis eas ex Thesauro distribuet. Const. 1590. Fol. 24.

PHILISTÆI.

PHilistæos si quis excipiat, puniatur tanquàm complex banniti. Const. 1578. Fol 190.

PIXIDES.

PIxides instructas in Ciuitatibus nemo deferat, sub pœna 14. marcarum & ammisionis pixidis, quam nisi dederit duplici pœna puniatur, pro qua Capitaneus agere debet. Impossesionati verò in turri tam diu detineantur, donec pro pœna satisfecerint. H. L. 182.

Pixidibvs nemo vtatur sub Iudicijs Nobilium, neq; in Conuentibus, neq; in actibus Iudiciarijs, neq; in Conuiuij, foris, nundinis, sub pœna 14. marcarum, pro qua poterit quilibet citare seu ad Castrense seu ad Terrestre Iudicium. Itidem & Capitaneus iuxta Constitutionem anni 1557 peremptoriè citra appellatioem: saluo statuto anni 1507. de armis legitionem præseferentibus: pœna autem prædicta debetur Actori Impossesionatus in illo districtu remittatur pro exequutione ad illud officium vbi est possesionatus Const. 1581 Fol. 213. *De his etiam pixidibus vide Const.* 1598. *Fol.* 34 & *Const.* 1601. *Fol.* 52. 1607. *Fol.* 24. & *Const* 1611. *Fol.* 9.

PODVODÆ.

ONera Poduodarum ferant omnes Ciuitates & Oppida Regia, nullis exceptis, nec nõ villæ ad hoc onus obligatę.

Pecuniamq; Poduodarum conferant. Superintendens ab eis liber.

Tres partes contributionis simplici

szos dictæ, pro Poduodis annis singulis inferantur, vbi verò Szos non datur, soluatur ex laneo per grossos sex, tum pro ducillo à quolibet vase quo crema, tur vinum per grossos quatuor: propinatores verò vini cremati & Cereuisiæ singulis annis grossos sex.

Conferi pecunia debet pro festo S. Martini, quam Capitanei ad Thesaurum remittant, pro festo S. Nicolai post Curiam. Quod si extra ordinem plures equi Rege transeunte necessarij fuerint, in tempore significabitur vt equi conductitij subministrentur.

Aduocatus itidem equos duos habeat, is à Poduodis quidem liber, sed equos conducto sumministret.

Vijs consuetis eatur.

Apud Aduocatum vel Proconsulem petantur Poduodæ citra insolentiam.

Lireræ producantur,

Cubicularijs per grossos tres pro miliaribus ex Thesauro detur.

Officium Ciuile, super literis, diem

acce-

acceptæ Poduodæ annotet.

Loca solita non transeant.

Apud itinerantes equi non recipiantur, sub pœna dupli & priuationis seruitij. Const. 1564. Fol. 41.

Ciuitates & Oppida æqualiter onera Poduodarum ferant. Pecuniam Poduodarum omnes conferant sub pœna similis summæ quam debent. Non soluentes Capitaneis deferentur. Capitanei verò exequutionem faciant, sub pœnis Statutorum, non obstantibus literis, decretis & Priuileijs. Exceptis locis igne, vel in cursione ostili desolatis. Const. 1578 Fol. 182.

A Poduoda ab vno milliari & vno equo duo grossis soluantur, à curru medius grossus. Const. 1601. Fol. 38.

PONDVS.

Pondus Crac: cum Posnanien: Leopolien: & Lublinēsi conueniat. H.L. 182.

Pondus Plocense adæquatur Posnaniensis. Ibidem.

Pondus per totum Regnum tale sit,

vt 32. vnciæ libram, triginta duæ libræ lapidem, quinq; lapides centenarium constituant. Const. 1565 Fol. 50.

P O N S.

Pontem declinare atq; vado transire, cuilibet liceat, nec propterea molestari, aut Thelunei exactione vexari debet. H. L. 274.

P O R C I.

Porcos in sua sylua reperiens, prima vice vnum, secunda duos mactare potest, signo in loco damni facto: tertia verò vice omnes potest recipere, & ad Curiam Regalem pellere, cum Rege ea diuisurus. Si verò pars neget in illo loco damnum fuisse factum, pignorans ostendet signum, & probabit iuramento porcos illic repertos fuisse. H. L. 183.

Porcos ad glandes nemo pellat per bona vicini, sed per viam quæ ducit ad syluam. Dominus verò per cuius syluam pellendi sunt porci, triginta vlnis ab vtraque parte syluæ, glandem amoueat. H L. 243.

P O R T Æ.

Portarum Ciuilium violatores Statuto Torunen: subsint. Const. 1588 Fol 68

P O S I C I O. *Actorum.*

IN defectu terminorũ, eodem die & loco Notarius cum actis presto sit & inscriptiones suscipiat atq; extradat. H L.170.

In eadem Actorum positione, Notarius cum Camerarijs iudicare debet, pro Kmetone profugo, & pro exemptione bonorum obligatorum, ita vt pecuniam ad se recipiat, & possessionem redimenti adiudicet. H. L. 169.

Notarij circa Actorum positionem praesentes sint, sub poena Statuti, alioquin Palatinus cum Nobilitate alium eligat. H. L. 168.

Posicio Actorum terrestrium etiam sub Conuentu generali celebretur. Const 1590. Fol. 28.

P L E N I P O T E N T I A.

IN causis ad inscriptionem intentatis, & in causis diuisionis, expulsionis, exemptionis, rei iudicatæ sine exequutionis; simi-

similiter in Iudicio Terrestri in quæsti onibus hæreditarijs nemo causas pro-curet, sine propria principalis sui pleni potentia ad acta Castrensia vel Terre-stria personaliter recognita. Aliæ verò actiones, secundum vsum & consuetu-dinem antiquam expedianter. Const. 1616. Fol. 7.

POSSESSIO.

POssessio in molendinum & tabernã non detur, nisi alia bona de sint H. L. 160.

PRÆDO.

PRædo vbiq; detinetur. H. L. 103.

Prædoni Hospitia præbentes, infames sint, vna cum illis qui prædam cum eis partiuntur. H. L. 209.

Infamatus pro præda, non secus e-uadat, ac si Nobilitatem esset probatu-rus. H. L. 104.

PRÆSBITERICIDII POENA.

PRopter Præsbiterum captum, vul-neratum, vel occissum, Ecclesia interdi-cto subijciatur, donec malefactor Epi-

scopo

ſcopo præſentetur: vel incolæ iurent, ſe illum comprænhendere non potuiſſe, tunc verò interdicto ſublato, malefactor proſcribatur, & excommunicetur. H. L. 252.

PRÆSCRIPTIO.

KMetoni fugitiuo nihil iuris accedit, quamdiu Domino de loco manſionis ipſius non conſtiterit; poſt acceptam verò notitiam, Dominus agat intra annum, alioquin præſcribet. H. L. 142.

Poſſeſſor hæreditatis tribus annis totidemq; menſibus pacis tempore præſcribit, niſi probetur facultatem conueniendi non fuiſſe. H. L. 189.

Obligatorum bonorum præſcriptio triginta annorum eſt. Rumpiturq; proteſtatione ſingulis annis repetita: quæ ſi per annos quindecim intermittatur præſcriptio terminatur. H L. Ibidem.

Liceat tamen contractus, ſingulo quinquennio vel decennio renouare. H. L. 173.

Bona dotis nomine obligata, vel ex

decre-

decreto Iudicij in poſſeſsionem data; itidem & ea quæ in vim reemptionis inſcripta ſunt, pro hæreditate ne vſurpentur, prǽſcriptione etiam longiſsimi temporis interueniente; ſed ſemper redemptioni obnoxia ſunto, Conſt 1588. F.30.

Mulier maritata ſi intra decennium hæreditarẽ non petit perdit eã. L H. 187.

Vidua ſexennio præſcribit. Præſcriptiones autem tempore pacis duntaxat currunt, tempore tumultus non valent, neq; contra captiuos H. L. 187.

Præſcriptio ſub interregno non currit. Conſt. 1575. Fol. 162. & 1576 F. 120.

Hæc Conſtitutio ita declaratur, vt perpetuò ſub omnibus Interregnis ſeruetur. Conſt. 1588. Fol. 57.

Præſcriptio verbalis fideiuſsionis, Actis non inſcripta, anno teminatur. H. L. 94

Inſcriptiones Caſtrenſes intra annum in Acta Terreſtria non relatæ, præſcriptione euaneſcunt, H. L. 116.

Prǽſcriptio recentis criminis anno &

ſe

ſex ſeptimanis terminatur H. L. 188.

Actor intra annum poſt condemnationem in pœna contumaciæ, vel poſt lapſum terminum non adcitans, cauſa cadit, præſertim non ſilentibus iuribus. H. L. 4.

Monialibus viginti annorum præſcriptio currit à tempore profeſsionis. H. L. 161.

Debita mercatorum triennio præſcribunt. H. L 156.

Bona quæ ex peilucris in poſſeſsionem accepta ſunt, pro hæreditarijs vſurpari non poſſunt, ſed ſemper redemptioni obnoxia ſunto. Conſt. 1588. f 30.

Venditor hæreditatis, tueatur emptorem, tribus annis & tribus menſibus; intra quod tempus, niſi vicini quæſtionem limitum moueant, deinceps eam mouere non poterint, præſertim ſi per Miniſterialem ad Limites conſpicienдos vocati fuerint H. L. 287.

Exequutio rei iudicatæ, per triennium & tres menſes non continuata euaneſcit, H. L. 667.

Priuilegio si quis non vtitur per triennium, illud amittit. H.L. 553.

Mulier oppressa, intra triduum de oppresione conqueratur, & clamorem excitet, alioquin ille euadet, & ipsa pœnas calumniæ dabit. H. L. 292.

Emptor hæreditatis triennio & trimestri contra propinquos & Creditores præscribit. H. L. 188.

Diuisio bonorum per amicos inter fratres facta, trium annorum & trium mensium silentio roboratur. H. L. 80.

Seps in alieno fundo posita, neq; biennio impugnata, præscribit. H L 241.

Pupilli sicut non respondent, ita neque præscribunt. H. L. 159.

Virgo orphana post desponsationem sui, tribus annis & tribus mensibus, nihil contra tutorem suum agens, per præscriptionem causa cadit.

Frumentum mutuatum quadriennio præscribit H. L. 101.

Contractus venditionis etiam pretio integrè non numerato, trium anno-

rum,

rum, totidemq; mensium silentio firmatur. H. L. 187.

Viri tantùm triennio præscribunt H. L. 188.

Præscriptio agendi pro capite triennio terminatur. H. L 187.

Actio furti præscribit vno anno, si vterq; id est accusans & accusatus fuerit de vna parochia, sin secus intra triennium. H. L. 104.

Præscriptio expulsionis pupillis non nocet. H. L. 222.

Possum damna per furtum vel spolium, in pecoribus vel rebus minutis, intra annum; pro iumentis, verò & equis vi vel furto ablatis intra biennium agat alioquin post biennium sine testibus agere non poterit. H L. 188.

Bona nullo iure per Regem recepta semper repetere licet præscriptione nō obstante. Const 1581 Fol. 214.

De prescriptionibus vide latius in Process sumeo Tit: de præscriptionibus.

PRATVM.

PRati demessor, si dicat se illud apud wladarium defunctum emisse, ad probationem admittatur. H. L. 186.

PRIVILEGIA.

PRiuilegia publica & priuata, in alium sensum quàm in se sonant, non trahantur. H. L. 151.

Nobiles literas super bona sua proferre non tenentur, nisi omnino appareat esse Regalia. H. L. Ibidem.

Priuilegium amissum, oblatum & approbatum si quis perdidit, Cancellaria ded aliud simile. H. L. 31.

Contra suum Priuilegium nemo citetur, alioquin sexagenam quam ille à productione priuilegij Iudici dederit illi restituat, aut iuret, se nesciuisse quod fuerit priuilegiatus. H. L. 199.

Priuilegia posteriora in prçiudicium priorum data, nullius sint valoris. Const. 1613 Fol. 9.

PROBATIO.

QVi non probat id quod se fuisse pro

batu

baturum obtulit, causa cadit. H. L. 37.

Actore sese ad comprobandum trahente, reo verò simpliciter negante, proprior est Actor ad probandum. Sed si reus sese quoq; ad euasionem trahit, euadat; exceptis causis, in quibus ex præscripto iuris, actori cedit probatio. H. L. 5.

Probari nihil potest simplici minuta, tantùm obsignata H. L. 281

PROCVRATOR.

IGnaris & egentibus Procurator detur. H. L. 207.

Qui vult procuratore vtatur. Idē ibi:

Procurator siue sit possessionatus siue non, modò habeat mandatum, potest in Iudicijs comparere, omniaq; agere quæ ad principalem pertinent, citare, appellare, modò inscriptiones non faciat, neq; quietet, neq; pecuniam tollat, absq; principali. H. L. 209.

Insufficiens mandatarius, punitur in Iudicio Terrestri trium marcarum, in Castrensi sex scotorum pœna H. L 208

Sine certo actore nemo agat neque procuret, sub pœna trium marcarum, H. L. 4.

Camerarij causas ne procurent nisi proprias H. L. 208.

Neq; Notarij, neq; Vicenotarij, apud suum Iudicium in quo officio fungũtur, H. L. 120.

Neq; Spirituales, nisi causas proprias. H. L. 208.

Causam suam agat qui vult, quem à captionibus defendat Iudex. H. L. 207.

Mulieres in ospicio Procuratorem constituere possunt, præsente Nuncio Iudicis, & aduersario. H. L. Ibidem.

Procuratorium mandatũ tribus grossis venit. H. L. Ibidem.

Procuratores, in citationibus verbo criminalia non ponant, sub pœna sessionis turris, vnius septimanæ. H L. 38.

Procurator & quiuis alius, falsam inscriptionem procurans, punitur pœna inuasionis domus; conuictus. H. L. 93.

Procuratores sint iurati, quod iniu-

ſtas cauſas non ſunt ſuſcepturi, æſtima-tiones in citationibus moderatè po-nāt, imò immoderata taxa puniatur pœna inordinatæ citationis. Rebellis pro-curatur ad Regem remittatur, inobedi-enti, officio interdicatus exceptis ijs qui iure amcitiæ ducti, cauſas agunt. H. L. 208. *Lex annalis.*

Procurator ex Regeſtro ad cauſas vocatus, præſto ſit, cauſas non protrahat, ſi verò principalem condemnari patiatur, ibidem atq; ſeruus Domino reſpondeat, etiamſi ſit poſſeſsionatus. H. L. ib:

Procuratores intra triduum controuerſias ſuas reddant, alioquin Iudex eas accipere non tenebitur. Cōſt. 1569. f. 110

PVPILLVS.

PVpillorum bona tutor limitare non poteſt. H. L. 285.

Plura de pupillis. vide in verbo Minoreñes.

QVARTA PARS.

QVartam partem omnium prouentuum menſæ ſuæ, Rex in defenſam finium Regni concedit, ita vt ex ſingulorum

bono

bonorum prouentibus, primùm certa pars, pro sustentatione Tenutarij assignetur, reliquum in quatuor partes diuidetur, quarum tribus Rex pro ordinarijs sumptibus nec non restauratione atque munitione Castrorum contentus sit, quarta in milites cedat. Const. 1562. f. 12.

De quarta parte, saluo per omnia iure & officio Thesaurarij, ita finaliter cõclusum est. Primùm vt omnes prouentus bonorum, ex quibus Quarta concessa est, ad manus Thesaurarij reddantur, qui eos ex arbitrio Regis dispensabit.

Commissarij siue Co. adiutores quatuor, duo ex Senatu, duo ex Ordine Equestri, Thesaurario adduntur, non vt sint socij muneris, cum æquali potestate; sed vt duntaxat illum inexigenda, percipienda, & dispensanda Quarta parte adiuuent, idque propter mortem eius, saluo eius honore & officio.

Quartam quilibet Tenutarius reddat sub amissione Tenutæ.

Theloneatores, Zuparij, (qui posses-

siona-

ſionati & Chriſtiani eſſe debent) ex prouentibus, ibidem Quartam reddant ſub priuatione muneris: & nihilominus ex bonis hæreditarijs Quarta exſoluatur.

Idem & de Metallis cenſendum eſt.

Defuncto Tenutario, Theſaurarius ex mandato Regio Poſſeſionem apprehendat, donec bona illa vacantia alicui conferantur, ne Quartæ quid decedat, alioquin de ſuo Theſaurarius refundet, ſub officij priuatione.

Annatas ibidem quilibet deferat ſub pœna dupli.

Locus exactionis Quartæ, Caſtrum Rauenſe, tempus, Pentecoſtes.

Quietationes dentur ſub ſigillo Theſaurarij cum ſubſcriptione Deputatorũ, qui conuenire debent ad locum deſignatum pro tempore præſcripto ſub pœna ſalario ſimili.

Regeſtra quilibet habeat ſua ſubſcripta Collegarum manibus. Liber ſit vnus in quem quietationes inſerantur, cuius exemplum ſit penes prouentus, aliud ad Conuentũ adferatur.

Si famulus alicuius Quartam ferens, in itinere moritur, vel illũ casus aliquis impediat, ille qui pecuniam misit, facta protestatione in proximo Castrensi officio, bona non amittet, sed ad futurum congressum Deputatorum satisfaciat; & casum illum protestatione, atq; iuramento coram Deputatis probet.

Non nisi in defensam, atque Milites quarta cedat, cum scitu Regis & Senatorum. Ita vt Thesaurarius primùm stipendia dimidij anni, per vnum ex Deputatis Leopolim mittat, qui ea Notario Campestri præsentet. Notarius tandem pro vno Quartuali stipendia exoluat, cum scitu Capitanei Exercitus, reliquum in Prætorio asseruetur, sub sigillis Notarij, Capitanei, & Vicecapitanei, & Proconsulis Ciuitatis, neq; eam pecuniam attingat, nisi pro exolutione stipendiorum adueniente alio quartuali. Hoc idem fiet alio semestri.

Si alibi quàm in Russia milites sint, deferatur pecunia in locum tutiorem

& exercitui proximum, reliquum in loco aſsignato, ſub clauibus & ſigillis Theſaurarij & Deputatorum aſſeruetur.

Pro alio medio anni, denuò Deputati conueniant, pro Circumciſione Domini & pecuniam milibus mittant, vnus ex Deputatis pecuniam primæ rathe Leopolim ferat, alter alteram, atque cum ſcitu Ducis Exercitum Notario reddat, ſumptus magnos non faciat, & expenſas connotet, tandemque rationem eorum faciat.

Abſentia Theſaurarij vel ex Deputatis alicuius, ſi ſit ex iuſta cauſa, non impediat perceptionem Quartæ, modò Nobilem poſſeſsionatum, & honeſtum, cum ſufficienti mandato, clauibus, & ſigillo ſuo ſubſtituat. Qvod ſi vnus ex illis deceſſerit, reliqui munus obeant, Rege de morte illius cerciore facto. In Cõuentu nihil prius agatur, quám rationẽ Theſaurarius cum Deputatis corã Rege, Senatu, & ordinibus faciant, idque quietationibus non niſi ſtipendiorum

nomine factis, Deputati ab vno Conuentu ad alium constituantur, tandem alij succedant per Regem electi, quibus priores omnia præsente Thesaurario reddant. Si Thesaurarius vel vnus ex Deputatis, naturæ ante Conuentum concesserit, superstites ratione perficiãt.

Si quis Quartam partem non soluerit per Deputatos ad Thesaurarium deferatur: Rex vero possessionem bonorum apprehēdet; & nihilominus ille ad Conuentum ex bonis hæreditarij citabitur.

Si tenutarius ante terminum sui anni moriatur, hæredes non nisi id quod ex facto calculo prouenerit, soluant, reliquum, successor nouus exoluat Quidquid rerum supra inuentarium repertum fuerit, successores recipiant, & debita emoneant, quod Thesaurarius non impediet.

Sub Interregno, Thesaurarius cum Deputatis hæc omnia cum scitu Senatorū perficiat, sub pœna peculatus, qua pœna puniatur etiam ij, qui Thesaurari-

um & Deputatos in officijs impedirent.

Deputati ſint iurati, quod officio ſatisfacient & ſub Interregno, non niſi de ſcitu Senatorum, Quartam diſpenſent. Capitaneus Rauen: iuret, quod etiam ſub Interregno Deputatos & Theſaurarium in Caſtrum excipiet, pecuniamq; publicam propter fures cuſtodiet. Si quando peſtis Rauæ vigeret, alius locus per Regem aſsignabitur. Salarium Theſaurarij mille Floreni, Deputatis ex Senatu ſingulis 300 floreni, reliquis ſingulis ducenti Floreni. Conſt. 1569 f. 105.

Capitaneus Rauenſis, adſit Theſau rario Regni & Deputatis in exigenda Quarta parte; vt ſciat quid in ærario relinquatur, ſiquidem eorum cuſtodia ad eum pertinet; quam in rem ſalarij nomine ducentos Florenos habeat. Abſentes Deputati ſalario careant. Conſt. 1588. Fol. 43.

Cauſæ Quartæ partis ſine mora iudicentur, neq; vltra ſecũda Comitia protrahantur. Alioquin in tertijs Comitijs

respondere nemo tenebitur. Damnum verò Thesaurarius si Instigatori non detulerit, vel Instigator si id neglexerit, resarciat. Retenta ex decretis tam Regijs quàm Tribunalis, non alibi quàm Ravae conferantur. Const. 1590. Fol. 22.

Domini Deputati & Officiales ad Quartam partem recipiendam pertinentes, solito salario sint contēti. Const 1613. Fol. 36.

QVIETATIO.

QVietare Procurator non potest. H. L. 209.

Quietationes coram actis Castrensibus quibusuis recognitæ, eiusdem roboris esse debent sicus Terrestres, perpetuis temporibus. Const. 1689. Fol. 20.

Ad quietationem dilatio semper concedatur. H. L. 117.

A quietationibus in Theloneis nihil exigatur sub pœna iniquè exacti Thelonei. Const 1598. Fol. 42.

RAPTOR.

RAptor, inuasor, occupator & detentor

tor decimarum & bonorum Ecclesiasti- carum pænis & censuris Eclesiasticis subijciatur. H. L. 75.

Raptor vbiq; capiatur. H. L 103.

Raptor sit infamis, rapta verò raptori consentiens dotem perdat, & omnia bona hæreditaria. H. L. 221.

Raptor tum demùm pro conuicto habetur & honore priuari debet, postquam mulier rapta, in presentia Regis constituta, recognouerit se raptam & violatam fuisse, præter suam volontatem. Vbi verò rapta confessa fuerit, se non per vim sed cum sua volontate fuisse raptam, raptor absoluatur, mulier verò priuatione omnium bonorum tam dotalium quàm hæreditariorum mulctetur. H. L. Ibidem.

Quicunq; Nobilem virginem ex potestate parentum vel tutorum rapuerit, pro tali raptu ij agere possunt, ad quos ex iuris præscripto id pertinet: pro e liberatione verò eiusmodi personarum (secundum constit: de captiuo Nobi-

sancitam) in terminis Castrensibus illius districtus, in quo eiusmodi violentia perpetrata fuerit agi potest. Const 1670. Fol. 27.

REBELLES.

Contra internos hostes & perduelles declaratos, Capitanei districtus moueant, eosq; puniant, contra potentiores viciniores Capitaneos in auxilium accersant, Eam verò exequotionem faciant Capitanei, posteaquam eo nomine à Rege moniti fuerint. Const 1576. F. 153.

Processus contra Rebelles.

Rebelles per Instigatorem citentur. Terminus in citatione quatuor septimanarum sit. Positio citationis in officio Castrensi publicetur. Citati peremptoriè compareant, qui comparuerint per Regem cum octo Senatoribus, & totidem Deputatis ex Equesti ordine, vnius, duorum vel trium absentia non obstante iudicentur. Contra absentes in contumaciam procedatur. Decreta omnia Capitanei exequantur. Nobili-

tas omnis contra tales moueatur. Si oppugnandus aliquis sit, id fiat per militē mercenarium. Si verò ipse Capitaneus, eius criminis reus sit, vicinior Capitaneus, in eum exequutionem extendat. Via ad quærendam gratiam Regiam omnibus pateat. Si qui ante terminum per exercitus Regni in conflictu comprehendantur, vel interficiantur, ij pro hostibus patriæ declarantur, bonaq; eorum confiscantur, quæ in recumpensam damnorum, ijs qui ea paísi sunt conferantur. Const. 1588. Fol. 43.

RECENS Crimen.

REcens crimen anno & sex septimanis terminatur. H. L. 188.

RECONVENTIONES.

IN Ciuitatibus, ius reconuentionale non seruetur, sed Actor sequuatur forū Rei. H. L. 4.

REDEMPTIO Bonorum.

REdemptionem bonorum obligatorum Notarius cum camerarijs iudicet, primo termino peremptorio, pecuni-

amq; non obstante renitentia citati, ad se recipiat, & parti redimenti possessionem adiudicet H. L. 92.

Appellationes quæ in causis redemptionis bonorum obligatorum interueniunt, singulis ferijs quintis, ex seorsiuo Regestro in Tribunali iudicentur. Const. 1611 Fol. 13.

Bona quæ in vim redemptionis inscripta sunt, præscriptione etiam longissimi temporis interueniente, semper redemptioni obnoxia sunto. Const. 1588. Fol. 30.

Referendarij, *vide in meo Speculo Senatorum ac Officialium Regni Poloniæ auleq; Regiæ, sub dictione* Referendarij.

REX.

Sicut Rex vnus ita vna lex esse debet.

Regia diademata Thesaurarius Regni Cracouiæ asseruet, idq; sub clauibus Castellani Cracouiensis, Palatinorum, Cracouiensis, Posnaniensis, Wilnensis, Sandomiriensis, Calisiensis, Trocensis, qui eas non aperiant, nisi

om-

omnium Ordinum consensu. Absens ex iusta causa clauem mittat, defuncti verò sigillum & claustrum per reliquos aperiatur. Const. 1576. Fol. 149.

Rex non nisi liberè electus coronetur. Const. 1550. F. 2. & Const. 1607. f. 3.

Idq; ab Archiepiscopo & Episcopis qui ad eam pertinent. H. L. 22.

Rex titulo hęredis non vtatur. Const. 1576. Fol 147

Rex inter dissidentes de Religione pacem conseruet. Const. 1576 Fol. 159.

Rex differentias omnes inter Status spiritualem & sæcularem componat. H. L. 252.

Rex tempore belli tormenta, puluerem, pixidarios globos, & custodiam omnem, suo sumptu prouideat. Const. 1576. Fol 159. & Const. 1588. Fol. 15.

Rex fines Regni suo sumptu defendat, salua Quarta, Ibidem.

Rex vota Senatorum conciliet, & ei parti adhæreat, quæ ad leges & libertates Regni proximè accedit Ibi: f. 160.

Rex

Rex Senatores sedecim præsentes semper habeat. Ibid. & Const 1607. Fol. 4.

Rex sigillo annulari in causis Reip. non vtatur Ibidem.

Rex officia & dignitates non minuat neq; impediat. Ibidem.

Rex contributiones extra Comitia non instituat. Ibidem

Neq; coniugia absq; Senatu, neq; diuortia absq; iustis causis, quærat. Ibidē.

Articulus de non præstanda Regi obedientia, vbi contra leges peccaret, ita intelligi debet, vt id tum demùm fiat, cúm Rex temerè, sciens, volens peccauerit, neque Senatus admonitionibus suis quidquam perficeret. Const 1576. Fol. 161. *Declarationem huius articuli vide in Const. 1609. Fol. 2.*

Regis electionem liberam, Neq; Rex ipse, neq; quisquam alias impediat, alioquin hostis patriæ futurus. Const. 1593. Fol. 5. & Const. 1607 Fol 3.

Rex legationes quæ Rempublicam non tangunt, poterit cum Senatoribus

Regni expedire. Const. 1576. Fol 159

Rex expeditionem bellicam absque Comitijs non indicat. Ibidem.

Qui coram Rege extracto gladio aliquem vulnerat, sine gratia puniatur. Si absque vulnere gladium extrahit, in gratia Regis consistat. Idem fiet si id coram Capitaneo factum fuerit H. L. 303.

In curia Regis res minutas furans, auris periculo subsit. H. L 103.

Rex absq; Senatu in negotijs Reipub. personam & dignitatem Regiam, legationes, bella, expeditiones concernẽ: nihil statuat, saluis ijs quæ ad Conuentum pertinent Const. 1576. Fol. 147.

Rex Nobilitatem neq; precario neq; solutione quinq; marcarum super hastã, extra fines Regni ducat, nisi ex laudo communi. Quod si quando acciderit, extunc Nobilitas diutius vltra duas septimanas in loco expeditioni assignato non detineatur. Si verò Rex vltra fines Regni eam duxerit, quinq; marcas cuilibet Nobili, tam equiti quàm pediti,

numeret, pro quibus non vltra vnum quartuale bellum seruiant. Ibi: Fol. eo:

Rex Comitia non nisi biennio indicat, neq; ea diutius quàm sex septimanis celebret, particularibus Conuentibus præmissis. Ibidem. Fol. 160.

Rex Nobilibus fundorum hæreditariorum vsum, etiam fodinas minerarum non impediat. Ibidem.

Rex pacta & fœdera cum externis renouet, neq; de ijs, tum & de legationibus audiendis & expediendis, quicquam statuat. Const. 1688. Fol. 24.

Rex castra ad defensionem Reipub. ædificet. Ibid: Fol. 16. & 1607. Fol. 7.

Rex Castra Regni non minuat imò augeat. H. L. 190.

Rex neminẽ captiuabit, nec cuiquã bona recipiet, nisi sit iure victus. H L. 223.

Classem maritimam in portu Reipub. & in ea gubernatorem iuratum habeat. Const. 1588. Fol. 15 & Const. 1607. F. 8.

Rex bona à Regno alienata & distracta, pro posse suo ad proprietatem

eius=

eiuſdem Regni aggregabit. Conſt,1588. in iuramento.

Rex terminos Regni Poloniæ nõ minuat, ſed pro poſſe ſuo dilatet & defendat. Ibidem.

Rex vicinis bella offenſiua ſine conſenſu & ſcitu omnium Ordinum non inferat, Conſt 1611. Fol. 2.

Rex militibus per ſexennium, in expeditione Reipub. perſeuerantibus prouiſiones det. Conſt. 1609 Fol. 26.

Extraneos in Camera & in aula, etiam circa cuſtodiam corporis non habeat, neq; illis dignitates, officia & prouiſiones; neq; bona iure caduco ad ſe deuoluta, det. Conſt. 1588 in pactis Conuentis Fol. 16. & 1607. Fol 6.

Rex benemeritis erga Remp. dignitatibus, officijs, aduitalitatibus in bonis Regijs,& bonis iure caduco ad eum deuolutis, merita recompenſet. Conſt. 1567. Fol. 73.

Et hoc faciat nullo in hoc reſpectu habito, ſolummodò merita vniuſcuiuſq;

ſecun-

ſecundùm priuilegia, & iuxta Conſtitutiones de benemiritis facta. Conſt 1607. Fol. 8

Rex allegationes iuris externi non admittat. Conſt 1576. Fol 160.

Regem Poloni ſine Lithuanis non eligant, & è conuerſo. H. L. 89.

Rex theſauros colligat, vt in Rempub. poſsit eſſe liberalis H L. 278.

Si quis bona ſua Regi dedit donauitque, ea in Conuentu Rex competenter repetat, modò illa bona litigioſa non ſint. Conſt. 1565. Fol. 48.

Rex non negabit neq; differet diſſimitationem Nobili vicino, modò id per vim non exprimat. H. L. 52.

Rex copiam ſalis ſubminiſtret iuſto precio H. L 239.

RVSTICI.

RVſtici tempore meſsis extra Regnum laboratum euntes, per Capitaneos capiantur & laboribus Regnicolarum applicentur. H L. 286.

Quin & quilibet alius poteſt eos de-

tinere & post vnum Mensem dim ittere. H L. Ibidem.

SAKRAMENTA.

SAcerdotes Ecclesiarum pro Sacramētis nihil exigant, alioquin puniendi. H. L. 253.

Salaria Notariorum, *vide in speculo sub dictione*. Salaria Notariorum.

SALVVS *Conductus.*

NVllius salui conductus pœna incurratur, nisi qui fuerit publicatus. H. L. 229.

Saluus conductus timentibus dandus est, ad expugnandum sese, & iustitiam petendam. H. L. 229.

Capitanei subditis contrā Dominos, saluos conductus ne dent. H. L. 229.

Accusato de aliquo crimine, & ad declarandam innocentiam non admissio, Episcopus Cracouiensis, vel Palatinus Cracouiensis, aut Sandomiriensis saluum conductum ad duos menses det; & interea gratiam Regiam quærat, aliàs eum ad limites Regni deducet, infra vnum annum gratiam petiturum absque

infamia, Profugorum tamen maliciosè, & damna inferentium bona confiscentur, & immobilia fisco addicantur, dotalitio vxoris saluo. H,L. 228.

Saluus conductus non detur subditis, nec famulis contra Dominos; neq; Ciuibns contra Nobiles, tantùm inter Ciues. H L. Ibidem. *Lex annalis postea approbata vt infra.*

Saluus conductus non nisi iuxta Statuta detur. H, L.229.

Statutum anni 1543. de non dandis salui conductus literis Ciuibus contra Nobiles, approbatur, dentur tamen ciuibus & subditis, contra Capitaneos, & Tenutarios. Vadia quoqne Nobili contra Nobilem (modò de nomine specificetur) dari possuut; ratione verò Vadij forum in Iudicio Terrestri saluua appellatirne ad Tribunal Regni. Literæ denique moratoriæ, Ciuibus & Iudæis contra Nobiles non dentur, inter Ciues verò, ex iustis in Iure descriptis rationibus, concedantur. Const. 1588 Fol. 5.

SCHOLA *Cracouienſis.*

SCholam Cracouienſem Rex Iagello erigit.

Papa Vrbanus confirmat, Theologiã tamen doceri vetat.

Quam poſteà Bonifacius permittit.

Synodus Petricouienſis decernit, vt Epiſcopi quilibet 100. florenos in vſum Academiæ conferant. Magiſtrandi, & Bacalaureandi ne depactentur; ſcholares vagi pellantur.

Scholares ab omnibus penſionibus liberantur. Coram nemine præter Rectorem reſpondeant. Campſorem Iudæum vnum habeant, qui illis ſuper pignora pecuniam det, vſuræq; nomine vnum groſum à ſingulis marcis quolibet menſe exigat.

Domus pro Collegio deſignatur. H. L. 244.

Scholæ Cracouienſis priuilegia, prærogatiuæ, & ornamenta in ſuo robore permaneant: quæ in toto ſunt approbata, & in vſu antiquo cõſeruata. Cõſt. 1613.

SCOPVLI Granicierum.

ERectos scopulos vel signa metalia si quis disijciat, corumpatuè, à quolibet scopulo aciali sex marcis, ab alijs verò, sex scotis puniatur. Et nihilominus officium Succamerarij intra octo septimanas, post auisationem Ministerialis & Nobilium, ad restaurandos limites educat, sub pœna 14. marcarum, parti & Iudicio totidem. Et nihilominus in alijs octo septimanis idem faciat sub eadem pœna, toties quoties id neglexerit, singulis octo septimanis luenda. H. L. 250.

Scopulos si quis priuatim erigat, ab aciali tres marcas, à reliquis per sex scotos luat, & officiosè eosdem tollat, contra quem ita procedi debet, sicut contra disiectorem. H. L. 250.

SCRVTINIA.

ACtor homicidam pro homicidio ad deducendum scrutinium citet, terminumque eidem duarum septimanarum assignet, vbi vtraque pars scrutinia deducat iuramento præmisso, quod suos te-

stes

stes non corrupit, neq; conduxit: testes autem sint fide digni, & rei illius optimè gnari. Pars quoq; citata, ad suam citationem non prouocet: testes verò Iudices ipsi, non per substitutos examinẽt diligenter, ex aminatos cum non examinatis non coniungant. Si quis ex testibus est informatus, vel fauorisans, vel varians, notent, quàm proximè ad rei veritatem accedanr. Primo loco oculati testes considerentur, pluralitas eorum præsertim qui auriti sunt non curetur, nisi dignum consideratione quidpiam attulerint. Neutra partium plures testes adducat quàm duodecim; ij verò non ex scripto deponant, sed oretenùs dicãt testimonia. Quicunq; ad dicendam veritatem citati fuerint, compareant peremptoriè, vel iurent vel si iurare nolint, sub conscientia, & fide veritatem fateantur. Domini quoq; subditos suos, citati statuant, sub centum marcarum pœna, quæ ibidem contra contumacem vel testimonium dicere nolentem de-

cern

cernatur, cum remissione ad loci Capitaneum pro exequutione facienda. Quod si objiciatur, aliquem non omnes subditos adduxisse; iurent subditi reliqui absentes in fundo illo non esse, neq; eos citationem præuenisse. Idem faciant Ciues coram suis officijs sub eisdem pœnis. Quod si quis ex alio Palatinatu ad testimonium citatur, ille verò propter itineris longinquitatem venire noluerit; integrum illi erit coram officio suo Castrensi testimonium suum dicere; in Prussia verò coram officio Ciuili, talia tamen testimonia nisi oculati sint, & nisi citatione præmissa non valeãt. Hæc omnia occluso rotulo partibus tradantur. Const. 1588. Fol. 32.

Contra complices in causis criminalibus scrutinia vtrinq; deducantur, sicut & contra Principales, vbi verò constiterit aliquem voluntatiè complicem fuisse, eadem pœna qua & Principalis puniri debet, post conuictionem. Const. 1588. Fol. 35.

SCVLTETI.

Sculteti de quatuor mansis proprio labore excultis per quatuor grossos Pragenses decimæ nomine soluant. Si verò quid vltra quatuor mansos posſident, vel si eosdem cuipiam locauerint, venderintué, decimam instar aliorum pendant. H L. 73.

Scultetias in bonis Nobilium Nobiles non acquirant, citra consensum villæ possessoris, aut Domini aut patroni, alioquin emptio nulla. H, L1.

Scultetus vel Kmeto profugus, nisi quater in Iudicio vocatus redierit, Dominus aliū loco illius suscipiat. Quodsi profugus possessori minetur, Dominus ad quem fugerit, cum illo ius Polonicū dicat sub pæna trium marcar: H.L. Ib.

Inutili & rebelli Sculteto, potest Dominus villæ præcipere, vt scultetiam vendat: Si emptorem non habuerit, Dominus iuxta taxam scultetiam redimet. H L. Ibidem.

Sculteti scultetias non vendant absq;

consensu Domini sub amissione summæ, Domino vel Regi applicandæ. Petentibus tamen consensus ad oppignorandum non negabitur à quo à singulis centenis Florenorum Cancellariæ debentur grossi quindecim. H.L Ibidem.

Scultetiæ redemptioni obnoxiæ sunto, vbi aduitalitas non intercesserit. Const. 1563. Fol. 22.

Scultetiæ deserte contributiones non soluant H. L. 63.

Secretarius maior, *vide in Speculo sub dictione* Secretarius maior.

Senatores, *vide ibidem.*

SERVI.

PRo seruo Golota, Dominus in damnis & iniurijs vicinis illatis, satisfaciat. H. L. 105.

Seruus pro Domino aliquem in contẽtione vulnerans non culpetur HL. 242

Serui decem septimanis ante bellum veniam abeundi petant. H. L. 243.

Seruos illiberos & fugitiuos, si quis detineat, neque illos in proxima Curia

Regali denunciat, luat pœnam trium marcarum H. L. Ibidem.

Cum seruo violente inuasionis domus, atq; necis ibidem patratæ accusato, Dominus ius dicat, dum apud ipsum arestatus fuerit; alioquin ipse pro accusato respondeat. H. L. 242.

Quod si ante arestum fugerit, Dominus iuret cum duobus testibus, *facinus* citra suum consensum, mandatum, scientiam, & voluntatem patratum esse, & quod ansam *fuge* seruilis non præbuit. H. L. Ibidem.

Serui, nisi *furem*, & malefactorem iussi, insequantur, perpetuò sint in*fames*: quod si quis insequenti infamiam obijciat, ipse eadem incurrat. H. L. 243.

Seruus factor sponsione fidei obligari potest. H L. 242.

Christianus Iudæo ne seruiat sub pęna turris. Iudæus verò Christianum seruum habens, pœna 100. marcarum puniatur. Const 1565. Fol. 53.

Seruus aut villicus à Domino accu-

latus, iuramēto cum sex testibus euadat, nec Dño iuramentum deferat H L. 291.

Nobilis inculpatus, quod de eius voluntate, scientia, mandato, per seruos ipsius iniuria vel damnum factum est, tenetur iustitiam cum seruis ministrare, si apud ipsum arestati *fuerint*. Si verò arestati non *fuerint*; extunc non amplius respondebit, quam de ijs quæ ad violationem, personæ inuasionem, vel Nobilis alicuius necem aut vulnera attinent. De alijs verò iniurijs, puta percusione, aut vulneratione Plebeij, frugum depastione, conculcatione, & similibus, Dominus quidem de arestatis ius dicat; de possesionatis tamen Iudicium competens quæratur. H. L. 242.

Seruum plebeium suscipiens absq; literis testimonialibus, pœna 100 marcarum puniatur, in officio Castrensi repetenda. Const, 1596. Fol. 11.

Domini seruos Nobiles conductos & stipulatos, *furti* aut perfidiæ reos, captiuare possunt. Const. 1598. Fol 33.

Spiri

SPIRITVALES.

Spirituales, ne vocent sæculares ad Iudicium Spirituale, in causis illi iudicio non competentibus H. L. 91.

Causæ spiritualium pro limitibus, Kmetone fugiente, cæde, vulneribus, in Iudicio Terrestri iudicentur. H.L. 253.

Iuxta statutum Lurkonis Episcopi Cracouiensis, quilibet beneficiatus siue curatus, siue non; si primis tribus mensibus decesserit, quarta; si secundis, media; si tertijs, tertia (relicta seminatione) pars prouentuum ad illum pertinebit. Si verò id vltimis tribus mensibus contigerit, omnes prouentus anni illius integre illi debebuntur. H. L. 9.

Differentias inter status spiritualem & sæcularem Rex componat. H.L. 252

Spirituales, Terrestres Notarij, neq; Vicenotarij esse non possunt. H. L 169.

In Tribunali causas Spiritualium sex sæculares, cum sex spiritualibus personis iudicent, maior pars concludat, si verò pares fuerint sententijs, ad Con-

uentum causas remittant. Const. 1578. fol. 184.

S T A T I O.

STationes nullas Rex apud Nobiles faciat. H. L. 261.

Milites ad expeditiones euntes in ciuitatibus, oppidis, villis, allodijs stationes ne facient H. L. 17.

Vide etiam supra sub dictione. Milites.

STATVTA Regni.

STatuta Regni Casimirus Magnus cōdidit, & promulgauit primus. H. L. 7.

Statuta & Constitutiones nouæ, non præterita sed præsentia tantùm & futura respiciant. H. L. 61.

Statuta & constitutiones non nisi in Conuentu, idq́; cum communi Ordinū consensu fiant. H. L. 61.

Statuta Regni, Polonicè conscribantur. Const. 1562. Fol. 16.

Allegationes legum externarum non admittantur, quibus donationes perpetuæ in dubium vocari debeant Con 576 Fol. 148.

Ad cor.

Ad correctionem Iuris Terrestris, institutionem breuioris processus ad inscriptionem, qui exceptiones & dilationes superfluas excluderet, nec non ad conscribendum modum exequutionis rei iudicatæ, deputatæ, erant certæ personæ, in anno 1576. & in anno 1607. & 1609. Sed hoc effectum suum sortitum non est.

In Regno Poloniæ omnes vno eodemq; Iure iudicentur, alioquin quidquid contra statuta Regni iudicatum fuerit, nullitatis vitio subiacet. H.L. 139.

STERILES.

STeriles bona sua liberè alienent. S 15

SVBLEVATIO BANNITIONIS.

SVbleuationis bannitionis prorogationem impetrans, ad iudicium Castrense partem vocet, & doceat se nihil omisisse, quo minus de malè obtento ageret, id nisi fecerit prorogatio nulla. Const. 1557. Fol. 6. H L. 13.

Si Tribunal bene obtentum esse pro-

ceſſum adinuenerit, & iureuictum proſcripſerit, ſubleuatio ſic proſcripto non datur. Conſt. 1588. Fol. 29.

Quicunq; voluerit citare ad caſſandam bannitionem ad Tribunal. hoc faciat intra decurſum duodecim ſeptimanarum. Extradita verò citatione eiuſmodi, relationem exportatę citationis, faciat in Caſtro hoc, in quo bannitio eſt obtenta, vel ex quo ad Tribunal motio facta eſt. Faciendo verò hanc relationem, tenetur iure victus, cum miniſteriali ad acta comparere & perſonaliter in acta inſeribi debet. Qui hunc modū nō obſeruauerit, huius citatio & proceſſus ad caſſandam bannitionem nullius ſit valoris; ſed bannitio in ſuo robore maneat, quam loci Capitaneus exequi tenetur ſub pœnis in iure deſcriptis. Hæc autem Conſtitutio ad futuros proceſſus extendi debet. Conſt. 1616. Fol. 7.

Succamerarius, *vide ſupra in dictione* Limites: *& in dictione*. Granities. *& in Speculo ſub dictione*: Succamerarius.

SVRROGATIO.

IVdex & quilibet Officialis in propria causâ, potest loco sui Nobilem possessionatum substituere, qui ita substitutus iurare non tenetur, H. L 127.

THELONEVM.

THelonea nemo sibi temerè instituat, nisi cum consensu Regio & Consiliariorum Regni, in Conuentione Generali, sub amissione illorũ bonorũ, in quib9 Theloneum temerè exigeretur. HL 271

Teloneũ nisi expressè literis Regijs inscribatur, iuri Regio reseruatur HL.271.

Nobiles eorumque subditi, ab omnibus Theloneis & foralibus liberantur, cum rebus proprijs iter faciẽtes HL273.

Theloneorum exactores sint Nobiles possessionati & Christiani, exceptis locis in quibus Capitanei & Tenutarij curam Theloneorum habent, ij enim ipsi pro exactoribus reputantur. Exactor verò iniqui Thelonei vbicunq; siue Terrestri, siue Castrensi officio, tanquã pro articulo officij, conueniatur; conuictus exactum restituat, & in pœna 14 marcarum iniuriam passo, trium verò

Iudicio condemnetur. H. L. 274.

Nobilis Thelonei exacti accusatus, per iuramentum euadat, quo nihil iniquè exegit. H. L. Ibidem.

Capitanei Thelonea temerè exigentes, in Capitaneatibus obligatis pœna centum marcarum; in liberis priuationis officij puniantur: & nihilominus in duplum condemnentur. H. L. 273.

Pontem declinare atq; vado transire, cuilibet liceat, nec propterea molestari, aut Thelonei exactione vexari debet H. L. Ibidem.

Exactorem Dominus statuat, & pro illo caueat, victumq; sibi si soluendo non sit iniuriam passo in instanti tradat; si verò eum non statuerit, ipse pro illo respondeat, & sine exceptionibus appellationibusq; satisfaciat. H. L. 275.

Actor in causa exacti Thelonei optionem habeat, vtrum vult exactorem plebeium ad euasionem iuratoriam admittere, an ipse conuincere. H. L. Ibid.

Probatio seu expurgatio exacti The-

lonei ita fiat, vt Nobilis iuxta quantitatem summæ iuret: Plebeius verò pro summa decem marcarũ met secundus, pro maiori met septimus. H. L. Ibidem.

Ciuitates eidem iuri subiaceant, & factores suos statuant, atq; pro illis satisfaciant citra exceptionem fori declinatoriam, & Priuilegiorum oppositionem H. L. Ibidem.

Theloneum nouum à bobus extra Regnum actis, qui in Nobilium & spiritualium domibus educantur, vel empti frumentis illorum saginantur, non exigatur, quod tamen iuramento facto ris, qui boues agit probetur, instar mercium per aquam deflugitantium. Idem de boario, aliàs *Poswoloswczyznie*, censeri debet. Const. 1550. Fol. 2.

Iudæi Theloneis non præficiantur, quod Palatini prohibeant sub pęna 100. marcarum per Instigatorem repetenda. Const. 1665. Fol. 53.

Theloneatores à factoribus alia iuramenta non exigant, quàm leges Re

gni volunt, & sufficit vt is, qui cum frumento deflugitat, iuret illud esse proprium, non emptum Qui verò boues agit: quod sunt proprio *frumento* saginati: Idem de syluestribus mercibus. Const. 1576. Fol 162.

Iuratus semel coram officio Castrensi famulus, ad iterationem iuramenti proprietatis *frumenti*, vel ad solutionē Thelonei ne cogatur, sub pœna centū marcarum, coram quouis Iudicio vel officio exigenda. Notarius verò recognitiones iuramenti præstiti ne det, si iuramentum factum non est; sub pœna 200.marca: cuius medietas delatori cedit altera fisco, quo nomine post Curiam respondebit. Const. 1581. Fol. 212.

Theloneatores insoluto Theloneo neminem dimittant, alioquin non soluti Thelonei nomine in foro competenti agant; Regi verò ipsi satisfaciant litis pendētia eiusmodi non obstātē HL. 276.

Boues tributarij, vel proprio *frumento* saginati, liberè absq; Theloneo di-

mittan-

mittantur sub pœna 100. marca. Nobiles verò & eorum famuli, itidem Nobiles à iuramento non arceantur. Const, 1581. Fol. 221.

Frumenta & aliæ merces syluestres in fundo Nobilium hæreditario natæ, non autem coemptæ, liberæ sint ab omnibus quibuscunq; Theloneis, & exactionibus, dum deflugitant, præstito siue per Dominos siue per factores iuramento, sub pœna quingentarum marcarum. Notarij quoq; à quietationibus nihil exigant, sub pœna iniquè exacti Theloner, Corã Iudicio Tribunalis vel alio quocũq; exigenda. Const. 1588. f. 42

Thelonea vltra instructiones manu Regia subscriptas non exigantur. Instructiones Regiæ in Cameris publicè affigantur, Qui in Camera principali theloneum soluit, ad solutionem eius in alijs Cameris producta quietatione non adigatur. Vltra instructiones Thelonea exigentes, coram quocunq; Iudicio & officio peremptoriè respondeãt, procel

su impossessionatorum conueniantur,& pœnas prioribus Constitutionibus sancitas luant. Const. 1596. Fol. 8.

Thelonea secũdùm instructiones Regias Crac: anno 1598. Typis excusas & in Conuentu 1601. correctas exigantur. Instructiones denuò recudantur,& in Cameris in tabulis appendantur, sub pœna 100. marcarum in Tribunali inter causas officij toties quoties repetenda. Const. 1601. Fol 15.

Si quis à subditis ratione rerum in domos aut è domibus illorum ductarum nomine Thelonei aut foralium quidquam exegerit, pœna Statuti puniatur. H. L. 273.

Theloneatores in Theloneis Regni sint Nobiles possesionati, & ij quoq; qui contributiones vulgo pobor exigunt, supraq; Instructiones Thelonei Regias nihil exigunt; quæ Instructiones ad Cameras suas affigere debent; nec quisquam Theloneum soluere tenebitur, priusquam Instructio Regia authen-

tice ei ostensa fuerit. Pœna quoq; quingentarum marcarum super inique thelone extorquentes est constituta. A bannitionibus contra illos extra Tribunal, vel officium aut Iudicium pro iniqua extorsione Thelonei obtentis, in eodem Iudicio vel officio in quo super illos bannitio est obtenta, liberentur. Aliter eiusmodi bannitio per officium ad exequutionem deduci debet. Const. 1616 Fol. 14.

Termini Terrestres Palatinatuum Regni, in quo Palatinatu terra aut districtu, & quo tempore celebrentur, *vide in Processu meo Iudiciario.*

Thesaurarius, *vide in Speculo sub eadem dictione.*

TESTAMENTA.

TEstamenta non de immobilibus bonis, tam hęreditarijs quàm obligatorijs, sed duntaxat de mobilibus condantur. Bona tamen immobilia Regi testamento legari possunt. H. L. 283.

Alioquin Testamenta contra hoc

Statutum facta nulla sunt, etiamsi confirmata fuerint. H. L. Ibidem.

Testamentum Nobilibus propria manu scribere, vel etiam coram testibus Nobilibus condere est licitum: non autem Ciuitatum incolis. H L. Ibidem.

Causæ Testamentorum, coram Rege aut quocunq; officio, vel iudicio sæculari conditorum, ad sæculare Iudicium pertinent, nisi quid ad pias causas legatum est: legari tamen bona Terrestria non debent H. L Ibidem.

TESTES.

IN bonorum venditione etiam consanguinei testimonium dicunt, plerũq; enim compositores ex sanguine sunt. H. L. 287.

Testimonia senum in limitibus primum locum habent. H L. 151.

Testi producto, si excommunicatio objiciatur, producens verò alios non habeat, debet ab eo qui excommonicauit, peti absolutio, ad actum illum, quamsi ille temerè denegauerit, deponan-

tur teſtimonia citra præiudicium cauſæ. H. L. 283. *Hæc lex non eſt in vſu*

In Scrutinijs neutra partium non plures teſtes adducat, quàm duodecim, ij verò non ex ſcripto deponant, ſed oretenùs dicant teſtimonia. Cōſt. 1588 f 32.

TRANSACTIO.

LIte pendente ſi quis concordiã tentauerit, ab omnibus pœnis abſoluitur, H. L. 150.

Bannitus poſt adinuentionem in Tribunali bené obtenti proceſſus tempus duodecim ſeptimanarum, ad tentandam tranſactionem cumiureuincente, habet, ſub quo tempore recognitiones, alienationesq; bonorũ ad compoſitionem illius negocij ſeruientes faciere poterit; alioquin niſi rem compoſuerit, Capitaneus ad exequutionem procedat. Conſt. 1588 Fol 39.

TRIBVNATVS.

TRibunatus omnes poſt annum 1538. inſtituti, & ij qui caſtris carent abrogãtur, antiqui verò, & qui caſtra habent,

benemeritis iuxta Statutum tribuantur. H. L. 248.

TVRRIS.

Turris in fauorem homicidæ non reperetur, neque carceres homicidis per Capitaneos adornentur, sub pœna 400 marcarum Iudicio Terrestri peremptoriè repetenda: liceat verò ei cuius interest, videre toties quoties opus fuerit, qualiter homicida detinetur, quod Capitanei denegare non debent, sub eadem pœna. Const. 1578 Fol. 188.

Turres æquales sint, & vbiq; duodecim cubitis à fenestra, perquam rei demittuntur profundæ sint. Si verò in aliquo districtu turris non est, id fieri debet in turri primariȩ Ciuitatis illius Terræ. Const. 1588 Fol. 32.

Si quis conuictus pro homicidio turrim ad tempus designatum non subeat, vel inde ante tempus exeat, infamis esto ipso facto; & talis per Capitaneum loci, præmissa vna citatione, ad Iudicium Castrense sine dilationibus & exceptio-

nibus publicetur & proclametur, & siue per Capitaneum siue per partem, capiatur & decolletur, bona verò æquiualentia, parti tradantur ad exolutionem vsq; capitis. Ibidem Fol. eodem.

Quoniam in castris turres sunt publici carceres, igitur si quis in criminali causa aliquem Nobilem ad officium Castrense detulerit, & illum ad carceres dare voluerit in eum instigando; in eo passu carcerem officium Castrense vsq; ad decisionem causæ nemini denegет, sub pœna 100. marca: iustitiam vnicuiq; faciendo, salua appellatione ad Tribunal proximè venturum. Instigans tamen illum custodire & victu prouidere tenetur. Si verò inculpatus per definitiuam sententiam, in iustè se esse ad carcerem datum, adinuetus fuerit, tunc non cum officio sed cum eo qui eum inculpauit, & ad officium detulit, ratione præmissorum iure agendi in foro competenti patebit via. Const. 1611. Fol. 14

TVTOR.

TVtor bona pupillorum, neq; vendat neq; alienet, neq; limitet. H. L. 285.

Tutores non tantùm de censibus & iumentis, sed etiam de omnibus bonis mobilibus & prouentibus, rationem etiam coram Iudicio Terrestri faciant. Constr. 1565. Fol. 54.

Pupilli tutori à patre dato subsint, quem neque consanguinei á tutella remouere poterint. H. L. 291.

Officium Castrense pupillis ius dicat, actione violentæ expulsionis, si bona illorum alienarunt tutores H. L. 222.

Si pater debitum contraxit & super bonis assecurauit, quod vel expræsenti pecunia, vel ex prouentibus exolui non possit; vadia autem nondum lucrata sint; potest tutor ante litem, bona minorennium in summa inscripta dimittere. Idem faciet si in quocunque iuris gradu lis patri inchoata stetisset. Quod sane intelligendū est de illis bonis, quæ in minorennium vel tutorum possessione sunt. Const. 1588. Fol. 36.

Vadia

VADIA.

Vadia Nobili contra Nobilem & Ciui contra Nobilem (modò de nomine specificetur) dari possunt: ratione verò vadij, forum in Iudicio Terrestri: salua appellatione ad Tribunal Regni. Const. 1588. Fol. 25. *De vadio vide plura in Processu meo.*

VAGI.

Vagos per triduum in Ciuitate absq; seruitio vel artificio manentes, officium Ciuile capiat, & aggeribus fossisq; extruendis apllicet. H L 264.

Vagabundos & ociosos Capitanei comprehendant, Quod Nobiles in bonis suis non prohibeant, alioquin citati eosdem statuere tenebuntur. H.L. Ibid.

Statuta de vagis golotis, per Capitaneos exequutioni mandentur. Const. 1562. Fol. 16.

Eadem Constitio vna cum Statuto Ioannis Alberti de mendicis & vagis exequutioni dentur, sub pœna 100. mar tam contra Capitaneum, quàm contra

offici-

officium Ciuile extendenda, Const. 1588 Fol. 79.

Is qui bonis suis consumptis vagatur, & ad maleficia atque rapinas transit, etsi gratiam Regis inuenerit, nihilominus infamis sit. H. L. 285.

Vagi, aliàs *Lozni ludzie*, cuiuscunq; conditionis & præeminentiæ alicui iniuriam facientes, coram officio Castrēsi tacto termino, etiam in ciuilibus causis respondeant, salua appellatione Nobili reseruata, ad Tribunal Petricouiā, vel Lublinum inter causas conseruatas, in duabus septimanis Et talis persona ciuiliter citata, aut Nobilem possesionatum, aut ciuem de parendo iudicato statuas, aut pignus det quod damno respondeat: si autem vni ex his duabus rebus non satisfecerit, in carcere detineatur per officium Castrense, vsq; ad decisionem causæ & satisfactionem iudicato, Statutum tamen Torunense, de violentia in ciuitatibus per Nobilem illata, in suo robore maneat. Cōst. 1611. f. 4.

VIA PVBLICA.

MErcatores, per vias consuetas cum mercibus eant, alioquin per Capitaneos capiantur, & confiscatione puniantur. H. L. 288

Neq; Thelonea declinent sub mercium priuatione H. L. Ibidem.

In vijs nihil vi accipiatur, sed à rerũ Dominis ematur. H. L. 179.

Capitanei eorumq; iudices, securitatem itinerantium defendant. HL. 288.

Lustratores Regni, vias publicas circum scribant, & latitudinem earum decem vlnis emensurent, propter vectorum & bouum transitum. Cõst 1569 f. 108.

Viæ depercussores 14. marc: Regi demerentur. H. L. 180.

Insidias in via publica alicui tendẽs, si ab eodem in defensa occisus est, homicida euadat cum sex testibus, & absq; sessione turrica sexagintamarcis numeratis absoluatur. H. L. 108.

VIDVA.

VIdua dote & dotalitio sit contenta,

alia

alia verò bona pueris dimittat. HL. 287.

Vidua mortuo marito paraferna: ijbus duntaxat sit contenta, Thesauris, pecunijs, argento, equis, equireis, ad pueros deuoluendis, pecora tamen & alia quæ doti & dotalitio obnoxia fuerint, vno cum equis quibus vehebatur retineat, vestes verò & equos minoris precij, id est trium marcarum cum pueris diuidat. Idem ibidem.

Vidua secundo nubens, ad terminos Terrestres vel positionem actorum citata compareat, dotem tollat, bonis cedat, fideiussores de dotalitio, hæredibus moriti post mortem suam restituendo det, primus tamen terminus non sit peremptorius. Quod si neq; in secundo termino compareat, Iudex pecunia in Cãcellaria relicta, possessionem redemptori assignet, donec illa eundem adcitet, & præsente illo fideiussorem det. HL. 82.

VINVM.

IN Vngariam ad coemendum vinum nemo eat, neque contractus eo nomine

per se vel per submissas personas cum externis faciat, non obstantibus literis quibusuis, sub amissione rerum Const. 1578. Fol.130. *Vide etiam Const.* 1611. *f*. 8. *Et quomodo vendi debeat, vide ibidem*

Hæc Constitutio non debet concernere vina Eidemburgensia, Austriaca, S. Georgij, & alia, quæ cuilibet liberè etiam extra Regnum emere liceat. Const. 1592. Fol. 16.

Nullus extraneus, in Regnum vina quæ libet, Maluatica quoq; & Muscatæ, falsificata inferat, neq; vllum eorum Monopolium exerceat, neq; ea ad cellaria, neq; ad domos quas Vngari in Ciuitatibus plurisq; possident (quas tamen sine consensu Regio emere non debent) deponãt, sed ea in foro in depositorijs vẽdant sub amissione vini. Quod attendere debent Capitanei in bonis Regalibus, in bonis verò hæreditarijs Domini, sub pœna 100. marcar apud Tribunal perquemlibet Nobilem repetenda. Quod si vina sua intra tres septimanas

in de-

in depositorio, non vendiderint, ex=tunc ea vbicunq; in Regno ducant, & vendant. Const, 1593. Fol, 19.

VIS, VIOLENTIA.

MErcatori siue suo, siue externo, si quis merces vi receperit, citari potest ad quodcunque officium, tanquam in causa iniusti Thelonei. Const, 1589. f. 25.

Diues à paupere pro violentia accu=satus, per testes euadat, aliàs puniatur. H, L. 290.

Nobilis aliquem in Ciuitate violans, capi per Ciues potest, iudicari tamen absque officio Capitaneali non potest. H. L. Ibidem.

Rem etiam suam vi nemo repetat, a=lioquin eam cum pœna sex marcarum restituat. H. L. 292.

Portarum Ciuilium violatores Statu=to Torunienſi subsint. Const. 1588 F. 68.

Nobilis Nobilem violēter captiuans, & in priuato carcere detinens, pœna centum viginti marcarum puniendus, & sessione in turri per annum pro pœ=

na publica & demum tripliciter carcerem magis sustinere debet quàm ille detentus: sub pœna infamiæ, & damna refundere super quæ detentus iurauerit & pro vulneribus si illata sunt satisfacere. Poterit autem quilibet consanguineus, etiam seruus pro Domino, & Dominus pro seruo citare violatorem ad terminos Castrenses peremptoriè, in quibus Capitaneus decernere debet eliberationem eiusmodi captiui sub pœna bannitionis: citra quamuis appellationem & prosequutionem ipsius, ei qui eiusmodi decreto parere noluerit ad quā eliberationem idem Capitaneus officium suum cum Ministeriali deputare tenetur. Excipiuntur ab hac lege famuli, fures manifesti, & patriæ proditores qui vbiq; capi possunt Const. 1588. Fol 30.

Vilnæ & Leopoli in Ciuitate & extra Ciuitatem, si quis Nobilis aliquem vulnerauerit, aut occiderit, vel virgini vim intulerit, spoliumuè cōmiserit, aut portas Ciuitatis fregerit; talis violator ab

officio Ciuili aut Castrensi capi potest, & secundùm statutum Thorunense in præsentia officij Castrensis iudicari, (præmisso tamen scrutinio) puniríque debet, Const. 1601. Fol. 37.

VIRGO.

Virginem nubilem, si tutor elocare negligit, potest ipsa cum scitu consanguineorum nubere H. L. 291.

Virgo orphana, post desponsationẽ sui, tribus annis & tribus mensibus, nihil contra tutorem suum agẽs, per præscriptionem à causa cadit. H. L. Ibidẽ.

Virgo á patre dotata nihil petat á fratribus. H. L. 83.

Virginis nobilis raptor, citari potest ab ijs quorum interest, pro eliberatione ad terminos castrenses illius districtus vbi crimen patratum est. *vide supra sub dictione* Raptor.

De his vide plura in litera D. *in dictione* Dos *&* *in litera* F *in dictione* Fratres.

VLNÆ.

VLnæ æquales sint in Palatinatibus. Const. 1588. Fol. 69.

VVLNVS.

VVlnerans pugnando pro Domino seruus ne culpetur. H L, 242.

Vulneratusq; propter vindictam antiqui rancoris propior est ad probandum super vulnera. H. L. 304

Accusatus pro vulnere si dicat Actorem se ipsum vulnerasse, & factum id esse in contentione constiterit; citatus euadat. Si verò extra contentionem, Actor probet super vulnera. H L, 305.

Pro mutilatione Actori incūbit probatio, etiamsi post anni vnius decursum agat. H. L. 304.

Kmetoni pro vulnere vna marca debetur, Domino autem (si eiusdē Domini vterq; fuerit) alia marca: si duorū Dominorum fuerint, marcā diuidant. HL. 305

Correcta est hæc lex Cōst 1588. vt sequitur

Plebeiorum vulnera in duplo soluantur. Const 1588. Fol. 31.

Accusatus pro incitatione canis ad morsum, per iuramentum euadat, nisi Actor probauerit. H L.7.

Si quis candelam in contentione extinxerit, & interea alter incerto authore vulneratur, si vulneratus iuramēto probauerit, se tunc esse vulneratum, neque scire authorem, debet extinctor pro vulnere satisfacere. H. L. 305.

Etiamsi iocando lædes, pro vulnere satisfacias. H. L. Ibidem.

In præsentia Regis vel Capitanei aliquem vulnerans, sine gratia puniatur si verò gladium extraxerit neq; vulnerauerit quēquā, sit in gratia Regis H L.302,

Coram milite aliquē vulnerans perforatione manus puniatur, si verò gladium duntaxat strinxerit, sit in gratia militis H. L. 105.

Vulnera officio Castrensi aut Iuditio Terrestri ostenduntur, circa quorum rescriptum ActorReum in Iudicio Terrestri met tertius conuincit H L 303.

Pro vulneribus Nobilium, eorumq;

ſubditorum Ius Polonicum in Ciuitatibus miniſtretur. H.L. Ibidem. Sub pœna 14. marcarum Iure Terreſtri exigenda H. L 304.

Probatio vulnerum fiat iuxta Statuta. Sigiſ: Crac: 1512.

Plebeius vulnerans Nobilem, capite puniatur, vbi Nobilis occaſionem vulnerandi non dedit. Quod Nobilis iuramento probet; deficiens in probatione pœnam tam acerbam exigere non poteſt. H. L. 304.

Vulnera Nobilium in duplo ſoluantur, id eſt ſanguineum marcis viginti, liuidum marcis ſex cum pœna Iudicij Vulnus ſanguineum in facie, & amputatio cuiuſlibet digiti, marcis triginta: excuſio dentis cuiuſlibet, marcis viginti: mutilatio in manu, pede, oculo, naſo, ſoluatur dimidio precij capitis iuxta Conſt. 1588. Vulnus verò ex ictu bombardæ inflictum in duplo ſolui debet. Præſcriptio vulnerum trienualis eſto. Conſt. 1588. Fol. 31.

Pro vulneribus falsi Nobilis agi non potest. H. L. 112.

Parentibus si quis diffidat vel vulneret, non secus iudicari debet ac si saluũ conductum violasset. Const. 1578. f. 193.

VVLPES.

VVlpeculas nemo ex *foueis* colligat sub pœna decem marcarum H. L. 306

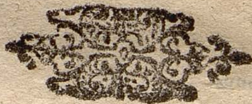
VXOR.

VXores possessionatas Kmethones impossessionati sequantur, possessionatis verò vxores tradantur. H. L. 143.

Vxor viro absq; amicorum consensu nihil inscribat, alioquin inscriptio nulla. H. L. 306.

Aduitalitium tamen vsum bonorum inscribere non prohibetur vxor. H. L. 121

Vxor si prius moriatur, maritus de dote & reformatione successoribus respondeat: si verò vir prius moriatur, vxore in possessione bonorum reformatorum relicta, eadem possessio debetur successoribus, absque iuris strepitu per Capitaneum danda. H. L. 82.

INDEX LOCORUM COMMUNIUM FLOSCVLORVM LEGVM

Siue

Statutorum & Constitutionum Regni Poloniæ.

A.

B.

Castra

C.

D.

Donatio

113

Male

M.

N.

P.

Index rerũ, quæ in his FLOSCVLIS *continentur*

A.

Accu-

B.

Commi-

Causæ

Cita-

D

E.

Ex alio

Homi=

qua

Inqui-

Limi.

forum

Mino

N.

Præsc-

R.

Reten.

Secu-

Testes

Villa

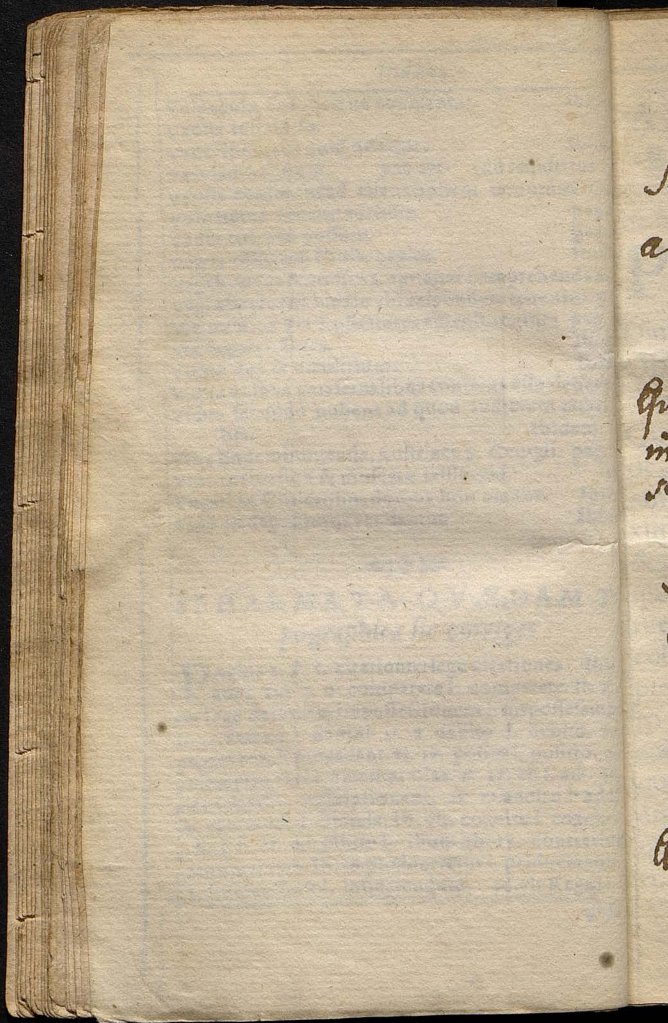
V.

Vulpe-

SPHALMATA QVÆDAM TY-
pographica ſic corriges

PAgina 2. ℣. 3. citationis: lege citationes. Ibi.
aus l. aut. 3. 4. comparare l. comparere. Ib. 8.
tur lege datur. 7. 2. impoſſeſsionem l. in poſſeſsiona
Ib. 19. damna l. damni. 11. 2. dabito l. debito. 20.
prçcedant, l, procedant. 22. 17. poſito l. poſitio. 26.
peremptio vias l. peremptorias. 27. 12. ab l. ad. Ib.
citationem l. inſcriptionem. 28 17. addito l. addit
Ib. 23. citandi l. citanda. Ib. vlt. cognito l. cognitio
2. ſic l. ſi. Ib. eo: illium l. illum. Ib: 15. contrarium
contumaciam. Ib. 16. produceretur l. perduceretur.
11. inſuiciendum l, inſpiciendum. 34. vlt. Regni l. R

gi. 38.

17

